

SLOVENSKI AKADEMSKI IN ŠTUDENTSKI ČASOPIS

KATEDRA

Cena 2 EUR (479,28 SIT)

Številka 2 • Letnik 2 • Marec 2007

Intervju z izraelskima mirovnikoma • Potrošništvo • Študent-invalid • Indonezija

POMLAD SE NEZADRŽNO BLIŽA, PRAV TAKO PA SE PRIBLIŽUJE ČAS AKCIJ,
POPUSTOV IN NOVOSTI NA SPLETNI TRGOVINI

WWW.TRI-PET.SI

UDOBNO NAKUPUJ IN PRIVARČUJ!

Tri pet d.o.o.
Zagrebska 22
2000 Maribor
tel.: 02/461-44-28
e-mail: info@tri-pet.si
WWW.TRI-PET.SI

SUPER SPOMLADANSKA AKCIJA
**LCD IN PLAZMA
TELEVIZORJI LG**

-5%

VELJA V MESECU MARCHU!

GRAFIČNE KARTICE

XFX
SEE IT-HEAR IT-PEEL IT

Knows Your needs

media-tech

**RAČUNALNIŠKA
PERIFERIJA**

**TRI
PET** **TRI-PET** d.o.o.
RAČUNALNIŠKE STORITVE

UGODNI KREDITNI POGOJI!

kolofon

SLOVENSKI AKADEMSKI IN ŠTUDENTSKI ČASOPIS
KATEDRA

Založnik in izdajatelj

Društvo študentov in podiplomcev Slovenije, Slomškov trg 15
2000 Maribor

Predsednik

Peter Vrtič
peter.vrtic@katedra-on.net

Uredništvo

T: 02 234 9100
F: 02 234 9102
info@katedra-on.net
www.katedra-on.net

Odgovorni urednik

Damir Mlakar
damir.mlakar@katedra-on.net

Namestnica urednika

Daša Purgaj
dasa.purgaj@katedra-on.net

Uredniki

Matjaž Germ in Marko Krulc

Urednik fotografije

Aleš Gjerkeš

Oblikovanje in prelom

Denis Kebler

Sodelavci

Dr. Anton Ivančič, Dr. Vesna Vuk Godina, Dr. Boris Vežjak, Dr. Peter Glavič, Andrej Adam, Dr. Marko Jesenšek, Dr. Samir Osmančević, Dr. Slavko Cvetek, Dario Svetelj, Matjaž Turinek, Matjaž Germ, Jasmina Holc, Franja Pižmoht, Igor Bašin, Januš Rasiewicz, Boris Strmšek, Danica Gregorčič, Josip Rotar, Robert Mlakar, Aleš Kustec, Helena Rous, Lučka Zorko Gregor Lozar, Edwin Munoz in Nika Klampfer.

Karikatura in strip

Ajda Gregorčič

Lektoriranje

Barbara Ojsteršek

Marketing

NOORDUNG d.o.o.
Ljubljanska cesta 12 F, 1236 Trzin
T: +386 1 56 444 77
F: +386 1 56 444 78
info@noordung.si

Naklada

10.000 izvodov

Prispevki avtorjev vedno ne odražajo stališč uredništva.

Slovenski akademski in študentski časopis KATEDRA je vpisan v razvid medijev pri Ministrstvu za kulturo pod zaporedno številko 1027.

Damir Mlakar

Damir Mlakar

Naslovnica: Ajda Gregorčič

Črni oblaki nad Maršom

V zadnjem času so se resnično črni oblaki zgrnili nad Mariborski radio študent. Glavna dva akterja te zgodbe sta bila Društvo za podporo radiu Marš in Šo-um. Zgodba se je končala tako, da je študentska organizacija izstopila kot soustanoviteljica. Razlog? Kakor je bilo razvidno iz izjav v medijih, je bil srž problema nova sestava zavoda. Študentska organizacija je zahtevala štiri predstavnike od devetih, s poudarkom, da ne stremijo k večini. Od dveh predstavnikov javnosti v svetu zavoda ima študentska organizacija pravico predlagati enega kandidata, kar praktično pomeni večino. V javnosti se je nešteto-krat pojavljal podatek, da je bilo v zadnjih petih letih v radio vložnih okoli 340.000 evrov s strani študentske organizacije. Nikjer pa ni bilo zapisano, da to predstavlja le tretjino vseh sredstev. Lahko bi tudi gospodje iz študentske organizacije predstavili plače nekaterih najvišjih funkcionarjev iz obdobja zadnjih petih let in verjamem, da ne bi šlo za majhne zneske.

Po drugi strani so zanimive izjave dolgoletnega direktorja in urednika Bojana Golčarja (trenutno v. d. direktorja), ki trdi, da se takšnega programa ne da tržiti. Glede na njegov desetletni staž na radiu, človek smatra (po funkcijah), da je bil ravno on snovalec programa, za katerega zdaj trdi, da ni poslušan. Ali ne gre tu za pljunek v lastno skledo? Več kot štirideset sodelavcev radia že od oktobra ni prejelo honorarjev za opravljeno delo. Golčar je plačo normalno prejemal do konca leta. Zdaj, ko ni več denarja, bo odšel. Tudi skupina Šo-um bi lahko prek svojih vzvodov, npr. podjetja, ki ga ima v lasti in katero upravlja s Štukom, prispevala k večji poslušnosti Marša. V tem primeru so se raje dogovorili z enim izmed komercialnih radijev.

Radio Marš pokriva različne potrebe študentske in ostale javnosti. Loteva se tem, katere ostale radijske postaje zaradi nekomercialnega učinka niti ne »povohajo«. Najbolje bo, da se pojavijo novi ljudje s svežimi idejami, ki bodo Marš pripeljali tja, kjer je nekoč že bil.

Rentgen

10

Zardevam ob sicer že znani samozadovoljni, a vendar spremenjeni podobi nekdanjega rektorja in pomembnega politika, gospodarja, po njegovi vrnitvi iz Vatikana. Brezsramno v intervjuju za Večer razvija svoj novi prapor, na katerem piše: »Živela avtonomna, brez političnih botrov obremenjena univerza!«

Politika

18

In vsi ukrepi, ki jih naša sedanja država predlaga – ko gre za spremembe na področju pokojninskega zavarovanja, zdravstvenega zavarovanja in na drugih področjih socialne – nesporno dokazujejo, da tej državi dobrobit državljanov ni mar. Mar ji je le dobrobit kapitala. Torej dobrobit tistih, ki vladajo.

Krasni novi svet

26

Na obstoj davno izginule napredne civilizacije sicer že dolgo opozarja tudi britanski raziskovalec Graham Hancock, ki ugotavlja, da je vsem starodavnim kulturam skupno osupljivo poznavanje astronomije in izjemna graditeljska spretnost, kar je lahko le posledica daljšega razvoja.

Zapisi iz mrtvega doma

30

Prva stopnja na tej poti spoznanja pa je, da za mišljenje ne obstaja nič nevarnejšega od tega, da se v svetu naenkrat vse vkloplja v tisto, kar od njega pravzaprav pričakujemo, in ko naj bi bilo vse popolnoma transparentno, globalni konteksti pa jasni kot Handkejev dan, ki bo kot vsak drug dan.

Štipendije francoske vlade

Francoska vlada je razpisala poletne štipendije za študij francoščine v Grenoblu, Brestu in Strasbourg. Namenjene so študentom in študentkam filozofske fakultete (oddelka za romanske jezike in oddelka za prevajalstvo), fakultete za družbene vede in ekonomske fakultete, glavno merilo pri izboru kandidatov bosta kakovost predloženega projekta in zavzetost za študij. Izpolnjeno prijavnico z motivacijskim pismom, obrazložitvijo študijskega projekta, fotokopijo študentske izkaznice, izpisom ocen in fotografijo je potrebno oddati do 30. marca 2007. Info: Francoski inštitut Charles Nodier, 01/200 05 30, Marjeta Pintar, www.ad-futura.si.

Tečaj fotografije

V soboto, 24. marca 2007, te Fotoklub Maribor ob 9. uri vabi na enodnevni tečaj fotografije. Tečaj je namenjen vsem, ki bi radi spoznali osnove fotografije in izboljšali kvaliteto svojih fotografij. Tečajniki se bodo v teoretičnem delu seznanili z elementi fotografije, v drugem delu bodo pod mentorstvo mojstrov fotokluba Maribor praktično fotografirali, na koncu pa sledi še analiza posnetih fotografij. Tečaj bo potekal v Ateljeju za umetniško fotografija Fotokluba Maribor. Tečaj bodo vodili izkušeni mojstri fotografije, ki so prejeli številne mednarodne nagrade in ki se s fotografijo ukvarjajo profesionalno ter so dobri poznavalci fotografske opreme. Cena tečaja znaša 10 EUR. Število tečajnikov je omejeno, zato pohiti s prijavo. Info: Fotogalerija Stolp, 02/251 24 90, fotoklubmb@gmail.com.

Usposabljanje za mladinske delavce

Nizozemska Nacionalna agencija programa Mladina v akciji pripravlja usposabljanje za mladinske delavce 'Cut the Ice', ki bo potekalo od 5. do 10. maja 2007 na Nizozemskem. Poudarek usposabljanja bo na aktivnem državljanstvu in kulturni raznolikosti. Udeleženci bodo bogatejši za učno izkušnjo, hkrati pa bodo dobili možnost, da bolje spoznajo področje aktivnega državljanstva in kulturne raznolikosti v evropskem kontekstu. Program bo sestavljen tako iz teoretičnih kot praktičnih aktivnosti, saj bo veliko diskusij, simulacij, skupinskega dela, igranja vlog ... Rok prijave je 2. april 2007. Info: MOVIT NA MLADINA, 01/430 47 47, info@mva.si, www.mva.si/razpisi.

Festival kratkega filma

Na Hrvaškem bo med 10. in 14. julijem 2007 potekal 5. mednarodni festival kratkega filma Tabor film festival, organizatorji pa vabijo k prijavi s filmi. Festival podpira digitalno produkcijo in distribucijo filmskih in video del, poleg tekmovanja pa ga sestavljajo še retrospektive kratkih filmov, filmske delavnice, glasbeni program ter različne razstave. V tekmovalnem delu lahko sodelujejo filmi vseh tipov (igrani, animirani, dokumentarni, eksperimentalni), ki so bili končani po 1. januarju 2005 in niso daljši od 30 minut. Prijavljeni filmi naj imajo angleške podnapise, poslani pa naj bodo v DVD ali VHS obliki. Sodelujoči filmi imajo priložnost na tekmovanju dobiti katero od nagrad mednarodne žirije ali nagrado publike. Prijave pričakujejo do 1. aprila 2007. Info: Tabor film festival, ++385 91 893 20 23, luksa@taborfilmfestival.com, www.taborfilmfestival.com

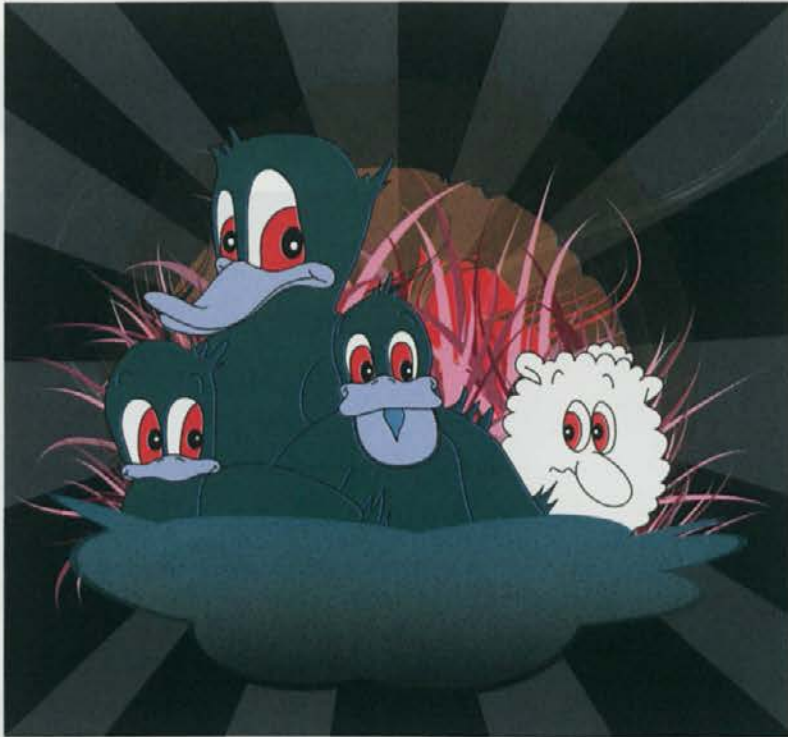
FOTOGRAFIJA MESECA

Če bi radi sodelovali s svojimi fotografijami v rubriki »fotografija meseca«, lahko svoje predloge pošljete na info@katedra-on.net.

Foto: Aleš Gjerkež

Iz račjega gnezda redko vzleti labod.

www.pekarna.org

Prostovoljno delo

Rdeči križ Ljubljana išče prostovoljke/prostovoljce za letovanje z otroci v času poletnih počitnic. Letovanje bo na Debelem rtiču, predvidoma od 1. do 11. julija 2007. Vabljeni ste vsi, ki imate radi delo z otroki in ste stari vsaj 20 let. Pred letovanjem bodo pri RK Ljubljana poskrbeli tudi za strokovno usposabljanje. Info: RK Ljubljana, Ema Verbnik, 425 34 19, 426 73 51, ljubljana@rks.si, www.ljubljana-ozrk.si.

Javni natečaj

Ministrstvo za zunanje zadeve RS je razpisalo javni natečaj za diplomske in magistrske naloge ter doktorske disertacije s področja zunanjih zadev. Soledujejo lahko državljani RS, ki so zagovor naloge opravili od 1. 1. 2006 dalje. Prijavljena diplomska dela morajo biti ocenjena najmanj z oceno 8, vsa prijavljena dela pa morajo biti v slovenščini ali v angleščini. Prijavijo se lahko kandidati, katerih naloge sodijo v razpisane tematske sklope (EU, varnostna politika, transatlantski odnosi, mednarodno javno pravo, multilateralno in regionalno sodelovanje, mednarodno razvojno sodelovanje in humanitarna pomoč, človekove pravice ...). Natečajna komisija bo izbrala najboljša dela, za katera bodo avtorji prejeli priznanje Ministrstva za zunanje zadeve in denarno nagrado. Naslovi nagrajenih del in imena avtorjev bodo objavljeni na spletnih straneh MZZ v januarju 2008, rok za oddajo prijave pa je 30. september 2007. Info: MZZ, 01/478 23 64, Sandra Jelenič Zidarič, sandra.jelenic-zidaric@gov.si, www.mzz.gov.si.

Mladi v akciji

Nacionalna agencija programa Mladi v akciji bo v letu 2007 organizirala 3 nacionalna usposabljanja in zato išče trenerje, ki bodo razvili metode dela na usposabljanjih in bodo posamezna usposabljanja skupaj z osebjem Nacionalne agencije programa Mladi v akciji tudi vodili. Usposabljanje za mentorje v EVS projektih, ki bo potekalo septembra, usposabljanje za razvoj projektov pobud mladih, ki bo potekalo oktobra in seminar za razvoj mladinskih demokratičnih projektov, ki bo potekal aprila. Rok prijave za vsa tri usposabljanja je 30. 03. 2007.

Piše: Dario Svetej

Spektakli s posledicami

Ljudje realnost dojemamo različno. Konstruiramo si jo glede na starost, počutje, izobrazbo, premoženje, izkušnje, prepričanja ... Tudi v podalpju ni prav nič drugače. Medtem ko se za nekatere tod cedita med in mleko, drugi v tej »sanjski deželi« komaj prenašajo muko vsakdana. Medtem ko peščica političnih ve(se)ljakov pesni o Sloveniji kot svetilniku Evrope, si izmišlja bombastične projekte za prihodnost ter hote pozablja na nič kaj rožnati tukaj in zdaj, imajo drugi veliko bolj zemeljske probleme. Kako dostojno (pre)živeti z evropskimi cenami ob obstoječih plačah in davkih, na primer. Na to temo in variacije lahko modrujemo ure in ure, toda eno najbrž drži: ljudje pri nas vse pogosteje izgubljajo živce. Žal tudi življenja, razum in še kaj.

Ozrite se okoli sebe ali malce pobrskejte po spominu. Sploh ni treba spremljati črnih kronik, dovolj je že kakšno vsakdanje opravilo, stik s sočlovekom ali z medijsko polucijo. Opažate vse nižji kulturni nivo, vse več nestrpnosti? Koliko je med šentflorjanci še sposobnosti za trezni razmislek, zmožnosti ločevanja zrnja od pleveli ali občutka za temeljne človeške vrednote? Ali niste tudi vi že pomalem siti medijskih puhlic, na vsakem koraku izraženih primitivnosti, razlik med reklamiranimi in surovimi dejstvi? Ali se ne zgrozite ob osupljivem razkoraku med iskrenimi prizadevanji in neverjetno prozornimi nategi? Vas je res treba spet spomniti na tega ali onega politika(nta), župana, ubitega soseda, Strojanove, izbrišane ...? No, vidite.

Ne vem sicer, ali gre pri nas za svojevrsten kalfkovski Splet norosti in bolečine ali

preprosto za Hvalnico norosti Erazma Rotterdamskega, prepričan pa sem, da je že skrajni čas za temeljito prevetritev našega peskovnika. Za mentalno higieno in globok razmislek. Nezaželeno družbene pojave namreč ni dovolj le naštevati in jih opisovati do najmanjše podrobnosti. Po moje bi veliko več dosegli, če bi se zmeraj vprašali zgolj »Zakaj?« in nato pošteno odgovorili. Mladi popivajo in se drogirajo, ljudje svoje komplekse zdravijo za volanom, prehitro posežejo za nasiljem ... Zakaj? Slovenci smo rekorderji po številu samomorov, številu umrlih v prometnih nesrečah ... Zakaj? Namesto sodelovanja vlada brezsrčno tekmovanje, namesto sočutja privoščljivost. Zakaj? Je naključje, če smo priča vsem omenjenim pojavom? Podcenjevalnim piarovskim spektaklom in blefiranju vladajočih? Kaj je že ondan dejal naš ekonomist, dr. Jože P. Damijan? »No, naš predsednik vlade ima, če pogledamo njegovo celotno politično kariero, predvsem pa njegovi dve leti in pol vladanja, precej domišljije. Javnost in politični nasprotniki so ves čas zaposleni – z rednimi mesečnimi vladnimi romanji po posameznih regijah, s Hotizo, Hrvati nasploh ter seveda z raznimi enotnimi davčnimi stopnjami, z nekakšnimi reformami in papirnatimi razvojnimi partnerstvi, z nekakšnimi utopičnimi nacionalnimi projekti itd. Vse sami, lepo inscenirani, piarovski spektakli. V svojem bistvu pa vsi po vrsti popoln blef. Brez realne vsebine in brez realnih posledic.« Dr. Damijan ima v marsičem prav. Kljub temu mislim, da posledice bodo. In krivi bomo, kot že tolikokrat, sami. Nismo dojeli vzrokov.

Kdo se bo najedel zorečih jabo

Vsi ljudje iz stroke se bodo strinjali, da je osnovna naloga oglaševanja prodati ljudem nekaj, kar pravzaprav ne potrebujejo. Klasičen »advertising« je pri nas star približno toliko kot naša država. Prav zato gre morda slabosti v slovenskem oglaševanju iskati predvsem v neobstoju marketinške in oglaševalske tradicije.

MATJAŽ GERM

Oglaševalci »zeleni«

Po osamosvojitvi je Slovenija začela graditi tržno demokratično državo, sprostili so se trgi, monopola ni bilo več. Podjetja, predvsem tista, ki niso delovala v tujini, so se tako znašla pred konkurenčnostjo in potrebo po ohranitvi in pridobivanju novih kupcev. Zgolj posredovanje sporočil se je tako spremenilo v »zeleno« obliko oglaševanja, ki je do danes še vedno nismo povsem preseгли. Osnovna oglaševalska cilja, kot sta prodaja produkta in prepoznavanje podjetja, ostajata še vedno marsikje edina strateška cilja oglaševanja in, še huje, edini točki ciljev pred začetkom oglaševalskega procesa. Oglaševalske agencije so nedvomno v večini prešle takšno razmišljanje, toda na drugi strani tako razmišlja še vedno večina podjetij. Zrelosti oglaševanja se prav zaradi tega oglaševalskega konglomerata, ki ga sestavljata agencija in naročnik, ne da definirati. Kar pa je po drugi strani tudi idealna situacija za prelaganje krivde in ohranjanje statusa quo. Kljub vsemu pa je potrebno biti optimističen, Slovenija počasi drvi na oglasne panoje Evrope in sveta in možnosti za učenje in razvoj bo še več kot mnogo, le zgrabiti in izkoristiti jih bo treba. Kot so priložnosti agencije izkoristile devetdesetih let, ko so Slovenijo »zavohali« v Evropi in svetu in so se naše agencije nastavile tujim »pohotnežem«. Od tod nerazumljivi dodatki na koncu imen naših agencij BBDO, TBWA, DDB, ITD.

Oglaševalski zeleni

Oglaševanje živi od podjetij, resnici na ljubo, živi od velikih podjetij. Večina registriranih podjetij pri nas se oglaševanja sploh ne poslužuje, če pa že, ga izvaja samo. Oglaševalski budžeti slovenskih podjetij sicer niso takšni kot v tujini, toda kljub vsemu

velike oglaševalske agencije na leto obrnejo kar lepe denarce. Največ prispevajo torej največji oglaševalci, kot so Mobitel, Simobil, Petrol, Telekom in še nekateri. Večinoma gre za podjetja, ki si želijo doseči čim večji doseg in frekvenco, ker s svojim produktom naslavljajo praktično vsakega Slovenca. Dobršen delež agencijskega kolača polnijo tudi državna naročila, predvsem v zadnjem času, ko je potrebno dizajnirati še za Evropo, ena agencija je denimo pred leti celo dobila državnega naročnika za slogan Slovenije, ki pa je zmagal na razpisu šele lani, naročen pa je bil že pred tem. Zmeda! Čutite ironijo, ali Slovenijo?

Vse agencije vodijo v Ljubljano

Zanimivo je, da je večina slovenskih agencij (Pristop, Imelda, Futura ...) skoncentriranih na območju Ljubljane, pravzaprav jih je od tistih, ki se ukvarjajo s to ali tudi to dejavnostjo, v Ljubljani vsaj 90 odstotkov. V Mariboru kot drugem največjem mestu so denimo samo tri večje agencije, v ostalih mestih pa v najboljšem primeru po ena. Takšna »razporeditev moči« pa nima vzroka v tem, da bi bilo v Ljubljani 90 odstotkov vseh podjetij. Gre tudi zato, da je slovenski oglaševalski ceh pravzaprav malce večja skupina ljudi s »sode-

»Zeleno« oglaševanje in malce zrelejše »rumenkasto« gospodarstvo očitno še nista našla pravega mesta, kjer bi lahko zraslo zrelo drevo. Morda se to mesto ne nahaja v Ljubljani!

lovavci« in sodelavci, zunanji ali notranji. Ogromno je tudi ponavljajočih se priimkov, menjujejo se le imena. Posledica tega avtogeneriranega antisistema je pravzaprav po-

manjkanje oglaševalske tradicije in s tem tudi izobrazbe. Zadeve se s časom seveda spreminjajo, prodira vedno več mladih strokovnjakov, ki, čeprav z istimi priimki, lahko rečejo, da so se kalili v oglaševanju že v času šolanja. Tisti starejši pa se še vedno držijo svojih položajev, do obisti poznajo razmere v poslu, slovenska podjetja, o samem oglaševanju pa marsikdo od njih niti ne kaj preveč, z izjemami, seveda. Večina jih je bila nekdanji sodelavci, skupaj so začeli pri eni agenciji, danes pa imajo vsak svojo. In kdo so slovenski oglaševalski kreativci, kako so izobraženi? Izhajajo iz vseh možnih krajev in študijev ljubljanske univerze,

čimer se ukvarjajo. V Sloveniji, na žalost, še vedno ne učijo oglaševanja, obstaja kot predmet ali del predmeta na kakšnih medijskih ali ekonomskih študijih, ampak nič kaj več. Tako da ljudem, ki se želijo izobraziti, ostane samo tujina, za tujino pa je potreben denar. Še en argument, ki stoji v bran temu, da je večina agencij v Ljubljani, je fanatična zavarovanost slovenske kreativne javnosti, da najbolj kreativne študente proizvajajo na FDV in v povezavi s tem, da je oglaševalski posel večinoma pripraven za »družboslovne duše«. Nevarna in težka zmeta!

Dober oglas = učinkovit oglas + dober oglas

O kreativnosti in inovativnosti in splošni kvaliteti oglasov je popolnoma nesmiselno govoriti, prvič, ker se tega ne da natančno meriti in še posebej zaradi dejstva, da je cilj vsakega oglasa doseči maksimalne učinke, ki pa so včasih povsem skregani z lepim in dobrim. Mogoče je govoriti o produkcijski kvaliteti in odmevnosti. Odmevnosti v slovenskem oglaševanju ni ali je zelo malo. Katerega slovenskega oglasa izpred dveh let se spomnite! Mobitelovi ne šte-

Ik slovenskega oglaševanja?

Futura, DDB, najbolj nagrajevana agencija

no, da smo dokaj hitro osvojili tehnike prikritega oglaševanja in piarovske elemente. Le da se tega pri nas ne lotevamo z visokobudžetnimi filmi in glasbenimi zvezdniki. Jasno, tega niti nimamo. Zato smo osvojili bolj »neglamurozne« oblike oglaševanja. Praktično vsak medij sprejme na dan vsaj deset klicev, v katerih jih prijazni glasovi prosijo za sodelovanje pri tem in tem, na tem in onem. Cilji: Dobiti zastoj oglasni prostor, pojaviti se v kakšni oddaji, zlobirati kakšen članek ... Še huje, prikrito oglaševanje, pred nekaj meseci so na prodaji študentskih bonov prodajalke strenirali, kako spretno stisniti oglaševalski prospekt Zavarovalnice Maribor med študentske bone.

Samopromocija

Oglaševalske agencije pa niso samo proizvajalci oglasov, so tudi sami oglaševalci. Zato družno organizirajo velike festivale, ki so pogosto sila hedonistične narave, kjer zberejo par predavanj in povabijo čim več radovednih obiskovalcev. Naloga je pritegniti pozornost, pozornost prinaša nove posle, zato se dela lotijo resno. Stranski učinki: kakšen padalec ali dva, ki sta plačala mastno kotizacijo. Na festivalu so najpomembnejše nagrade, ni je boljše reference kot nagrada stroke. V Sloveniji tako samo na področju oglaševanja obstajata dva velika festivala, SOF in Golden Drum, je pa še več piarovskih in marketinških prireditvev. Človek se včasih vpraša, kdaj imajo ti ljudje čas za delo ob toliko festivalih. Slovenski oglaševalski festival (SOF) je zadnja leta lociran v mondenem portoroškem hotelu na sliki, organizatorji se vedno vztrajno trudijo poudariti rdečo nit festivala in željo po novih sklepih in smernicah, škoda, da potem takšne prireditve ne poimenujejo kongres, ki ima takšen namen, za razliko od festivala. Cilj je samopromocija in v tem ni nič slabega. Novost pri nas je pred kratkim zrasla Effie, ki nagraduje najbolj učinkovite komunikacijske in oglaševalske akcije, torej celostne strategije.

Na tujih festivalih Slovenci nismo preveč uspešni, resnici na ljubo, stereotipa da nismo najbolj kreativen narod, se bi težko otepli, parkrat pa so v tujini tudi naši vendarle uspešni, denimo mariborski Mediamix, ki

je že pobiral nagrade na festivalu v Cannesu.

Drank nach osten

Večina slovenskega gospodarstva se pri širjenju na tuje trge ozira predvsem po jugovzhodni Evropi in Balkanu, le redki po zahodni Evropi, jasno, tam je huda konkurenca, ki jo zmoredajo le redka slovenska podjetja, nismo pa ravno Kitajci, da bi si lahko privoščili poceni proizvodnjo. Tudi oglaševalska podjetja, vsaj tista večja, imajo svoje lovke razpete na jug. Večina v dežele bivše Jugoslavije. Zadnje čase pa sta se pojavili še dve novi zanimivi državi, Romunija in Bolgarija. Pristop kot vemo že konstruirajo podjetje v Romuniji. Se bodo za podobne poti odločili tudi drugi? In kaj ti trgi ponujajo in kaj jim lahko ponudijo naše agencije? Verjetno so na isti poti, le da so naši kakšen korak naprej, torej jim lahko pokažejo, kateri luži se na poti izogniti in v katero čofniti.

Epilog

Kaj slovensko oglaševanje potrebuje in kdo mu manjka? To vprašanje si

marsikdo že zastavlja, marsikdo pa bi si ga moral. Verjetno je na prvem mestu študijski program, ki seveda prinaša nove kadre z boljšimi podlagami in »oglaševalskim« načinom razmišljanja. Potrebuje oglaševanje več umetnikov? Več realistov? Več informatikov? Vsega v razumnih količinah. Definitivno pa za oglaševanje vir za pridobivanje novih kadrov ne sme biti v veliki večini družboslovna fakulteta. Potrebuje pa tudi nekakšno dezorientacijo ali pretres mainstreama. Potrebuje nekoga, ki bo šokiral z nečim popolnoma drugačnim. Paul Arden, britanski oglaševalski veljak, je svojo zadnjo knjigo naslovil z »Vse, kar misliš, obrni na glavo«. Kreativci, postavite se na glavo, da bomo obračali glave za vašimi deli in si jih razbijali nad njihovimi pomeni. In še za konec; 21.–23. marca bo v Portorožu 16. Slovenski oglaševalski festival (SOF). Plakat, ki me je vabil tja, sem zadnjič opazil tudi na nekem javnem večeju, zraven je bilo neko navodilo o odlaganju in nadaljevanju pitja. Ogabno! Se nam obeta po turbo glasbi in turbo politiki še turbo oglaševanje?

jejo, niso odmevni, imajo predvsem ogromno frekvenco. Le redko je opaziti vrhunsko kreativno idejo, ki pa bi sedla tudi k osnovnemu marketinškemu načelu – prodaji in učinku. Tako je pri nas v večini polarnost. Ogromni oglaševalci, ki imajo zagotovljene uporabnike, vložijo lep denar za pol-artistična in kreativna oglasna sporočila, ki bodo njihove uporabnike obvestila o novi storitvi, ki jo bodo tako ali tako začeli uporabljati. Oglas je imel pri tem le bore malo prepričevalnega učinka. Na drugi strani pa podjetja, ki želijo na vsak način pridobiti nove kupce in uporabnike, vložijo sredstva v oglaševalsko akcijo, ki bo v največji meri gradila svojo podobo na cilju prodati, ni važno, kako. Nekaj vmesnega, ustvarjanje kredibilnega, estetskega produkta s pomočjo oglaševanja v Sloveniji še nimamo. »Zeleno« oglaševanje in malce zrelejši »rumenkasto« gospodarstvo očitno še nista našla pravega mesta, kjer bi lahko zraslo zrelo drevo. Morda se to mesto ne nahaja v Ljubljani!

Na juriš, na juriš ...

Slovenci smo bili v vsaki vojski dobri gverilci in če temu dodamo še pregovorno škrtost in stiskaštvo, je jas-

Foto: Aleš Gjerkeš

Mir naredijo ljudje in

Omri Evron in Lior Volinach sta 19-letna izraelska študenta. 15 oktobra 2006 bi se morala odzvati služenju vojaškega roka v Izraelu, ki pa sta ga odklonila zaradi nestrinjanja z izraelsko politiko do Palestincev. S predavanji po Evropi opozarjata na svoje videnje izraelsko-palestinskega konflikta.

ALEŠ KUSTEC

Kaj je bil vajin razlog, da sta odklonila služenje vojaškega roka, ki v Izraelu za fante traja tri leta in presenetljivo tudi za dekleta dve leti?

Lior: Glavni razlog, zakaj sva odklonila služenje vojaškega roka, je najino politično nestrinjanje z dolgoletno izraelsko okupacijo, ki je vsiljena Palestincem. Ne moreva sodelovati v vojni, za katero veva, da je nepravilna. Namen te vojne je zatiranje nedolžnih civilistov. Razen tega ne verjameva, da je nasilje rešitev in da bo vojna prinesla mir. Misliva, da bi izraelska vlada namesto zatiranja in nasilja morala izbrati mirovna pogajanja, ki bi privedla do našega skupnega sobivanja. Misliva, da obstaja drugi in boljši način za doseg miru.

Omri, ti si bil v zaporu, medtem ko je Liorja komisija za ugovor vesti oprostila služenja vojaškega roka. Kako so pravzaprav ravnali s tabo v zaporu in kako dolgo si bil zaprt?

Omri: V vojaškem zaporu sem bil pet tednov. Zapor ni bil zabaven. Zapora pa pravzaprav nisem niti videl, saj sem bil takoj poslan v samico, ker sem zavrnil nošenje vojaške uniforme v zaporu. To je bila majhna celica, ki je sicer imela okno, a nisem mogel gledati ven, ker je bilo okno prekrito z gosto mrežo. Razmere niso bile lepe. Ker sem bil politični zapornik, so nekateri vojaški ofi-

cirji z mano ravnali dokaj surovo. Mislili so, da če bodo izvajali pritisk na mene, da se bom zlomil in pridružil vojski. Onemogočili so mi branje knjig, telefonske klice in obiske. Prepovedali so mi tudi cigarete, vendar ne kadim. Za nekaj dni so mi odvzeli tudi obleko, tako da sem bil samo v spodnjem perilu. Vendar pa je to, kar sem jaz pretrpel, zelo malo v primerjavi s tem, kar preživlja večina Palestincev. Zavedal sem se, da žrtvujem svojo svobodo zgolj za nekaj tednov, medtem ko je veliko Palestincem odvzeta svoboda za celo življenje. Vedel sem tudi, zakaj sem tam, zaradi moralnih in pravičnih razlogov. To mi je dalo notranjo moč, ki je niso mogli zlomiti.

Ali imata tudi sedaj v Izraelu

kakšne probleme zaradi vajinih politični izjav in predavanj, ki jih imata?

Omri: Zaradi mojih ostalih aktivnosti in ne samo odklonitve služenja vojaškega roka se zavedam, da sem na črnem seznamu izraelske obveščevalne službe. Zagotovo vem, da so nekaj časa prisluškovali mojim telefonskim pogovorom. Ne morejo me ponovno kar tako zapreti. Ker pa se redno udeležujem mirovni demonstracij, je vedno možnost, da se kaj zgodi.

Ali v Izraelu veliko mladih ljudi odklanja služenje vojaškega roka?

Lior: Najprej smo napisali pismo, v katerem smo objasnili, zakaj odklanjamo služenje vojaškega roka. To pismo smo poslali vladi, ministertvu za obrambo in medijem. Na začetku ga je podpisalo 250 mladih ljudi. Kasneje se jih je pridružilo še več. Smo majhna skupina. Obstaja pa še več takih ljudi. Veliko ljudi se ne organizira tako kot mi. Večina ljudi, ki ne želi služiti vojaškega roka, se tudi ne želi javno izpostaviti tako kot mi. Vojska večinoma kaznuje le tiste, ki dajejo politične izjave zaradi nestrinjanja z izraelsko politiko. Večina teh, ki odklonijo služenje vojaškega roka, pa ni politično aktivnih. Raje najdejo druge načine, kot npr.: mentalna bolezen, zdravstveno stanje, verski razlogi, dekleta pa se lahko tudi poročijo in tako izognijo vojski. Želijo zgolj mirno živeti naprej in štud-

dirati. Res pa je, da delež mladih ljudi v Izraelu, ki odklanjajo vojsko, vsako leto počasi raste.

Palestina kljub obljubam mednarodne skupnosti še vedno ni postala samostojna država. Kakšen status imata pravzaprav Zahodni breg in Gaza? Ali sta del Izraela?

Lior: Zahodni breg in Gaza nista bila nikoli priključena Izraelu, ampak sta pod vojaško okupacijo, zato tamkajšnji prebivalci nimajo izraelskega državljanstva. Večina Palestincev ima palestinski potni list. Vem pa za en primer, ko je palestinsko dekle zaprosilo za vizo v Sloveniji in ji je slovensko veleposlaništvo odgovorilo, da ne priznavajo tega potnega lista.

Omri: To ne velja povsem za Golansko planoto in vzhodni Jeruzalem, ki sta bila uradno priključena k Izraelu. V vzhodnem Jeruzalemu živi več kot sto tisoč Palestincev. To je teritorij, ki je tehnično del Izraela. Kljub temu pa nimajo izraelskega državljanstva, temveč trajno prepustnico. Tako imajo sicer več pravic kot ostali Palestinci, a kljub temu ne morejo voliti v Izraelu. Kljub temu da je po Oslovskem sporazumu bila vzpostavljena palestinska uprava, leta nima državnih pooblastil, t e m - več ima zgolj lokalno upravna pooblastila. Palestinci tako npr. nimajo sodišča, kamor bi se lahko pritožili. To lahko sto-

Lior Volinach

ne politika

rijo samo na izraelskem sodišču, kako pa so tam obravnavani, si lahko le predstavljate.

Kot sta povedala na predavanju, so glavne ceste na okupiranih palestinskih območjih dovoljene samo Izraelcem. Palestinci se ne smejo voziti po njih. Številne kontrolne točke še dodatno otežujejo mobilnost Palestincev. Tako se čas vožnje zaradi teh kontrolnih točk poveča tudi do desetkrat. Očitno je življenje Palestincev res težko.

Lior: Res je, življenje Palestincev je zelo težko. Življenje jim je v marsičem oteženo, a nekako zmorejo. Če živiš v vasi in želiš obiskati drugo vas ali mesto, moraš pridobiti dovoljenje izraelske vojske. Prej je veliko Palestincev delalo v Izraelu, ker pa nimajo dostopa v Izrael, sedaj večinoma delajo doma na poljih. Velikokrat pa se dogaja, da jih bližnji judovski naseljenici nadlegujejo in napadejo, medtem ko npr. obirajo oljke. Po drugi strani je življenje v palestinskih mestih zelo kaotično. Včasih sploh ni reda, saj javne službe enostavno ne morejo izvajati svojega dela. V mestih je zelo veliko ljudi in dostop do teh mest je možen le preko redkih cest. Včasih se zgodi, da izraelska vojska onemogoči dostop do kakšnega mesta za več tednov. Tako ljudje ne morejo dobiti zdravil, hrane in življenjskih potrebščin. Večina ljudi v palestinskih mestih dela za palestinsko javno upravo, ker pa mednarodna skupnost bojkotira palestinsko vlado, niso dobili plače že več mesecev.

Zdi se, da so Judje v Izraelu pozabili na strahote holokavsta, saj danes sami zatirajo drugi narod. Kakšen odnos imajo pravzaprav Izraelci do holokavsta?

Lior: Zelo znan judovski filozof, Mišalaj Ješajaju Lejbovič, je dejal, da so se po ho-

lokavstu Judje razdelili v dve skupini. Ena bolj velika in glasna skupina je dejala: »To se nam ne sme več zgoditi!« Druga manjša in bolj tiha skupina pa je dejala: »To naj se nikoli več ne zgodi!« Ko je veliko Judov imigriralo v Palestino, so verjeli prvi teoriji. Niso razmišljali, kaj se dogaja z ostalimi, saj so bili preveč zaposleni s tem, kako zaščititi sebe.

Omri: Midva se zavzema za humanistično in mednarodno interpretacijo holokavsta. V celoti nasprotuje vsaki obliki militarizma, fašizma, nacionalizma in vojni, kjer koli se pojavi in proti kateri koli skupini ljudi.

Kakšna je po vašem mnenju rešitev izraelsko-palestinskega konflikta?

Omri: Obstaja rešitev. To so mirovna pogajanja med dvema enakovrednima partnerjema, ki temeljijo na resoluciji ZN, ki priznava obstoj neodvisne palestinske države ob Izraelu, umik izraelske vojske za mejo iz leta 1967, pravica palestinskih beguncev do vrnitve in Jeruzalem kot prestolnica obeh držav. To rešitev podpira večina Palestincev in menim, da jo bo sčasoma, če že ne sedaj, podprla tudi večina Izraelcev. Izrael bi nasploh moral spremeniti svojo politiko, da si zagotovi varnost v regiji. Ne moremo se zanašati na našo vojaško moč in pomoč imperialistične ZDA. Večina Izraelcev je, na žalost, navajenih, da imamo vsakih pet oziroma sedem let vojno. Mislijo, da je to normalen način življenja. A ni potrebno, da je tako. Po mojem mnenju lahko Judje živijo v miru na Bližnjem vzhodu.

Lior: Izrael se obnaša, kot da je izolirani otok. Večina Izraelcev z izjemo naseljencev nikoli ne obiše okupiranega palestinskega območja, razen ko služijo vojaški rok. Verjameva, da če se ločimo od naših sosedov in gradimo zidove v naravi in v naših glavah ter gojimo sovraštvo do naših sosedov, ne samo da izključujemo njih, temveč tudi sami sebe zapiramo v geto. Samo to bi še rad povedal. Mir naredijo ljudje in ne politika.

V izraelsko-palestinskem konfliktu obstaja veliko zgodb, ki jih mediji spregledajo. Tudi palestinski upor je večinoma predstavljen zgolj kot teroristična dejavnost. Mediji so očitno povsem spregledale palestinske nenasilne demonstracije proti izraelski okupaciji.

Nenasilne demonstracije prebivalcev Bil'ina

Izrael je leta 2002 začel graditi zid, ki bo fizično ločil Palestince od Izraela. Zid ne poteka po meji iz leta 1967, ki jo določa resolucija Združenih narodov, temveč posega v palestinsko območje. Zid Palestincem dejansko odvzema približno 10 % celotnega ozemlja Zahodnega brega. Ker odreže zemljo od palestinskih vasi, onemogoča palestinskim kmetom, da bi obdelovali svoja polja. Usodo večine Palestincev pod izraelsko okupacijo ponazarja usoda prebivalcev Bil'ina. Bil'in je majhna palestinska vasica. Izraelska vojska je vasi zaradi gradnje izraelskih naselbin in ločevalnega zidu odvzela 60 % obdelovalne zemlje. Večina prebivalcev te vasi se

okvarja prav s kmetijstvom, zato je ta zemlja zanje življenjskega pomena. Skupaj z mednarodnimi in izraelskimi aktivisti prebivalci Bil'ina že dve leti vsak petek izražajo svojo nasprotovanje okupaciji in zidu z nenasilnimi demonstracijami. Izraelska vojska, ki so jo sprva te nenasilne demonstracije presenetile, se je na demonstracije odzvala zelo surovo, saj jih želi zatreti. Pri tem uporabljajo gumijaste metke, šok granate in solzivec. Prebivalci Bil'ina pa kljub pritiskom izraelske vojske nadaljujejo z demonstracijami vsak petek. Povezava do video posnetkov, ki prikazujejo nenasilne demonstracije v Bil'inu. http://www.bilinvillage.org/videos_en.php

Omri Evron

Foto: Aleš Kustec

Gospodarji in služabniki

Kaj je to, kar imenujemo svet, v katerem igramo svojo vlogo? Kaj hoteti? Živeti ali bivati? Zgolj bivanje je zame premalo. Kajti življenje ni samo ob kruhu, po Sartrovi že izrabljeni misli je: »Človek je to, kar naredi iz sebe,« zato le-ta pogosto po donkihotsko išče vedno znova in znova odgovor, kaj je naredil iz sebe, išče svoj resnični Jaz, tisti neizmerljivi duhovni Jaz, ki mu ne moremo lagati in ki je vzmet za lasten moralni prav in lastno odgovornost. Vznemirjajoče in nelagodno lahko postane, ko se v naši zavesti, v globini naše biti začnejo rojevati vprašanja: kdo sem?

DR. DUŠAN RADONJIČ

Vsak dan, vsako minuto dneva smo drug drugemu gospodarji in sluge, hladni manipulanti in ponižni zmanipuliranci.

S slehernim dejanjem, s sleherni odločitvijo prevzemamo nase odgovornost ne glede na to, ali smo gospodarji ali služabniki. Pozicija gospodarja pa se razširja in obremenjuje še z neko posebno odgovornostjo, gospodar ne odloča kot služabnik zgolj o sebi in svojih dejanjih, odloča za vse ljudi, torej je odgovoren pred vsemi in za vse.

Kakšen pa je pomen te dodatne odgovornosti? Odgovor bi moral sloneti na dveh temeljnih spoznanjih: s služabnikom bi moral gospodar ravnati tako, da bi le-ta ostal duhovno svoboden; in drugič: moral bi rahljati hierarhično razmerje in dopuščati služabniku, da bi bil človek.

In kakšen je eden izmed mojih »gospodarjev«?

Zardevam ob misli nanj, svojega »gospodarja«, nekdanjega rektorja, ki mi je kot svojemu služabniku – prorektorju – poskušal vzeti temeljno bivanjsko pravico, to je javno govoriti in pisati.

Zardevam ob sicer že znani samozadovoljni, a vendar spremenjeni podobi nekdanjega rektorja in pomembnega politika, gospodarja, po njegovi vrnitvi iz Vatikana predstavljenega v Večer. Brezsravno v intervjuju razvija svoj novi prapor, na katerem piše: »Živela avtonomna, brez političnih botrov obremenjena univerza!«

Razčlenjevalec in usmerjevalec polpretekle univerzitetne zgodovine, protagonist zgodbe z naslovom »Nesrečna usoda mariborske univerze« (Boris Vežjak, Mesečnik za kulturo, politiko in gospodarstvo 2002), si danes zgolj želi razumevanja za svoje nekdanje delo, ki je bilo v javnosti tako pogosto nerazumljeno, kriti-

zirano; njegova želja, vizija po »moderni« univerzi, pa je bila onemogočena zaradi »anonimnih kazenskih ovadb, ki so jih lansirali nasprotniki ...« in obtožujoče dodaja: »... koliko revizij je bilo opravljenih, koliko ur vrženih v nič ...« (Večer, 8. 7. 2006). Priznavam, zadnja trditev je pravilna, resnična.

Ure in ure revizorjev, ki so ugotavljali in tudi uradno ugotovili številne kršitve zakonov, sumljivo poslovanje, protizakonito prelivanje sredstev UM v privatno TV hišo, nepravilnosti pri vodenju Trstenjakove fundacije, so bile v resnici »vržene v nič«! Kajti zgodilo se ni nič, nikoli ni nihče odgovarjal za vse mahinacije, katerih avtor je častivredni nekdanji diplomat. Zastarele so v zaprašeni ropotarnici mariborske akademske zgodovine.

Sprašujem se, kako je to mogoče. Predvsem, kako je to mogoče v univerzitetni sferi, ki naj ne bi bila klanec skrivenčenih siromakov, temveč združba pokončnih ljudi, ki poznajo pravne norme, jih morajo varovati in se po njih ravnati. Univerza v Mariboru je izgubila svojo čast, odmev na povzročitelja pa je bledele. Umikanje v molk, v občutje nemoči, morda strah pred sankcijami, malodušje ne pomeni nič drugega, kot podrediti svoje bivanje odločitvam drugega in se tako odreči lastni odgovornosti in svobodi. Umakniti se drugemu, torej tistemu, ki je močnejši, ki je »gospodar«, pomeni zame zatajiti akademsko etiko. In če novo vprašanje zastavimo s Cankarjevimi besedami: »... kako naj požeto klasje obrodi novo življenje?«, je odgovor: samo z novim, svobodnim duhovnim položajem, s spajanjem nasprotij, radevednostjo kot filozofijo mišljenja, s tipanjem za resnico. In vedno znova je potrebno o tem javno govoriti in pisati.

No, in zdaj je tu. Zato se javno pogovorimo! Vrnili se je vseveden v mariborske akademske vrste, da bi pro-

učeval »univerzitetno pravo«, ki je bilo doslej »zatolčeno zaradi politizacije univerze« (Večer, 8. 7. 2006). In kot Cankarjev učitelj Ferjan, ki se okoristi s Kačurjevimi idejami, naš oportunist o svojih podvigih razlaga: »Gre za nazadnjaško videnje določnih politikov, ki so pač zastopali neka politična stališča ali zasledovali osebne koristi ter se povezovali z nasprotniki reforme na univerzi!« Kako ne navaden zasuk v pojmovanju slovenske politične scene!

Javne očitke njegovemu vodenju Univerze v Mariboru, ki so ga Večerovi novinarji poimenovali »... sla po politikanstvu« in enačili z »inkvizicijskim časom enoumja« (Večer, januar 1989), prenovljeni mislec zavrne kot »namišljene afere«, ki so »potešile patološko potrebo posameznikov« (Večer, 8. 7. 2006). In potem zaploska samemu sebi in označi takratno okuženo akademsko stanje, katerega središče je bil sam, z zanj novo, modernejšo terminologijo: »Temu se reče programirano sproščanje socialne energije.« Prej prepoznaven po preproščini svojih retoričnih nastopov, po svojih ljudskih modrostih, npr.: »Človeka od živali loči neizmerna želja po lasti, oblasti in seksu!«, je torej svoje besedje obogatil z modernejšimi metaforami. Priznavam, tudi sam bi rad bil »programiran«, vendar ne za »socialno sproščanje«, temveč za ustvarjalno akademsko sobivanje.

Nekoč »pojmem mračnjaštva, nestrpnosti, konfliktov, strahu, ignorance« (Tomaž Dobrila, Večer), človek, ki so mu študentje prižigali sveče pred rektoratom in se tako simbolično poslavljali od demokratičnega dialoga, danes tej isti instituciji, ki jo je moralno in materialno osramotil in pohabil, upa javno govoriti o avtonomiji, demokratizaciji in transparentnem pravu.

Krleža je govoril o luknjah med besedami. V besedah bivšega rektorja in veleposlanika jih je preveč.

Ker se naš bivši diplomat trenutno želi posvetiti raziskovanju univerzitetnega prava, mu kot izhodišče ponujam nekaj neraziskanih, nepojasnjenih področij:

- Univerzitetni avto gospodu rektorju,
- Sponzor lastne TV, nov primer za mariborske kriminaliste,
- Nesrečna usoda mariborske univerze,
- Vaša prevzvišena eminentna ekszellenca,
- Diplomatski škandal I,
- Diplomatski škandal II itd.

(Vsi naslovi so povzeti iz slovenskih časnikov v obdobju od 1998 do 2002).

Pozorni bralec je morda opazil, da nisem nikjer uporabil imena in priimka. Hote, ker sem želel, sicer s konkretnim primerom, spregovoriti o »gospodarjih« v akademski areni, »gospodarjih«, ki vrtijo krožni tok sprenevedanj in manipulacij. Se bo odvil kdaj ta krog in izključil tiste, ki ga s svojimi neakadetskimi dejanji vedno znova in znova poganjajo? Brezbriznost nosi v sebi krivdo neodgovornosti, pomeni molk, pomeni intelektualno tragedijo 21. stoletja. Le-ta pa brez svoje modrosti spreminja intelektualce v razdrobljeno čredo brez spomina.

»To je fant, nepomemben za skupnost, je samo poedinec«

Nekoč sem s svojim člankom »Sto-pimo v areno življenja« dregnil v avtoriteto »gospodarjev« in bil čez dva dni kar po pošti na dom razrešen kot prorektor – torej služabnik. Zato sem bil resnično začuden, ko se je v areno akademskega življenja javno podal mlad človek, študent. Cankar ga je označil: »Šel je nekoč mlad fant, napolil se je v svet z lahkim korakom in njegovo srce je bilo polno upanja.« In kot veste, je ob koncu povesti padel, z glavo udaril ob kamen ... Prepričan sem, da se je tudi naš mladenič dobro zavedal vseh posledic svo-

jega početja, hkrati pa je globoko v sebi začutil, da »... kdor ne stopi sam v areno, kdor ne da v dar vsega svojega življenja, ne sme upati in naj nikar ne upa, da se mu bo kdaj posrečilo zbuditi zmedeno in zakrknjeno človeško srce, da bo zazvenelo« (Hermann Broch). »Gospodarji« pa bodo o mladeniču govorili: »To je fant, nepomemben za skupnost, je samo poedinec.« (sposojena misel).

Lansko leto so v različnem časovnem obdobju prinesli v univerzitetno življenje dve gladovni stavki, stavkala sta profesor in študent Fakultete za strojništvo Univerze v Mariboru. Kot človeka, učitelja in prorektorja za študijske zadeve me je najmočneje prizadel »zlom« študenta, mladega človeka, ki se je zavestno odločil javno izpostaviti samega sebe, »postaviti svojo podobo na ogled«, svoj jaz razčlovečiti z gladovno stavko.

Študent je namreč zatrjeval, da je svoj zadnji izpit pred diplomom opravljal 19-krat, tedanje vodstvo fakultete pa, da ga je opravljal 4-krat. Naj bo zaenkrat tako ali drugače, gladovna stavka je pomenila svojevrsten upor proti tedanjemu dekanu in instituciji, torej Fakulteti za strojništvo Univerze v Mariboru. In zato tudi ni ostala brez odmeva in posledic tako za študenta kot za samo institucijo.

Da bomo »spopad« lažje razumeli in ga ocenili, bom navedel nekaj suhoparnih podatkov, vezanih na Statut UM, ki zakonito opredeljujejo opravljanje izpitov:

- 106. člen in deloma 97. člen takrat veljavnega Statuta sta določala, da je izpit mogoče ponavljati največ 10-krat, torej opravljeni 11-krat;
- peto opravljanje izpita mora potekati pred komisijo (lahko tudi prej, če študent ali profesor to zahtevata);
- vračanje prijavnic, ko se je izpit že pričel, pomeni kršitev Statuta;
- prijava izpita, ki ga študent ni pravočasno objavil, pomeni, da je pristopil k izpitu;
- učni načrt posameznega predmeta točno določa pogoje opravljanja izpita, kar pomeni: izpit je lahko pismen in usten, samo usten, samo pismen, profesor ne more samovoljno spreminjati drugih pogojev za opravljanje izpita;
- izkrivljanje pravil in neresnične informacije o izpiti pomenijo zavestno zavajanje študentov in javnosti;
- vse izpite od četrte ponovitve dalje je potrebno plačati;
- asistenti nimajo pravice ocenjevati niti pisnega niti ustnega izpita

(102. člen).

Konflikt med študentom in fakulteto se je javno pričel z dopisovanjem med prizadetimi v Večeru, uradno pa je študent že pred tem obvestil rektorja o domnevnih kršitvah. Komisiji, ki naj bi uradno pregledala vso dokumentacijo, je bil na Fakulteti za strojništvo dvakrat prepovedan dostop do prijavnic, šele tretjič je bil dovoljen pregled, medtem je bilo oblikovano tudi Poročilo o primeru študenta, ki sta ga podpisala odgovorni profesor in asistent. Poročilo vsebuje razpredelnico, ki je zelo pregledna in tudi zgovorna. V zaporedju so navedeni vsi datumi prijav izpitov, in to od 5. 2. 2002 do 4. 7. 2005; zaporedne številke datumov kažejo številke od 1 do 19! Datumov je torej 19, torej je devetnajstkrat stekel postopek za opravljanje izpita. Sledijo podatki o uspešnosti, in to izračunani v odstotkih, in tudi tu je 19 podatkov. Nato je pred nami rubrika z nazivom »izpitni rok« in navedenih oblik (redni, individualni) je spet 19. Zadnje so opombe. Med njimi je zanimiva naslednja: »4. 7. 2005 je spet opravljal izpit. Zbral je 49,8 % točk, kar je asistent obravnaval kot 50 % ... Asistent je imel z njim dolg razgovor, na katerem mu je razložil, kakšni bi odgovori morali biti. Šlo je dejansko za brezplačne inštrukcije. Zato smo zahtevali, da prikaže določeno stopnjo poznavanja ... temu je bila namenjena seminarska naloga ... napisano pa je moral znati razložiti ...« (citiram iz Poročila o primeru študenta).

Torej: pisni del je asistent sicer ocenil z 49,8 % (podatek je tudi v omenjeni tabeli), vendar so procen-te »obravnavali« kot 50 %. Po preprosti logiki bi to pomenilo, da so študentu v prid spregledali 2 desetinki procenta in bi tako lahko pristopil k ustnemu delu izpita. Vendar, ne, zdaj so mu naložili še dodatno, nikjer uradno zabeleženo zahtevo, in sicer naj napiše seminarsko nalogo in jo ustno zagovarja.

Iz navedenega sledi zaključek:

- naš asistent dela to, kar ne bi smel, in ne počne tega, kar bi moral oziroma za to pričakuje dodatno plačilo;
- torej je naš asistent človek, ki je pozabil na svoje dolžnosti, nanje pa opozarja druge.

Trditve utemeljujem:

- zahteva po pisanju in zagovoru seminarske naloge je nezakonita, kajti

vsak izpit je formalno jasno opredeljen v učnem načrtu, ki ga posamezni učitelji ne smejo in ne morejo samovoljno spreminjati. Iz tega razloga je 19-krat opravljeni izpit – med drugimi razlogi – neveljaven;

- asistent po zakonu nima pravice ocenjevati izpitov, niti pisnih niti ustnih; torej je pravzaprav vseh 19 ocenjenih izpitov neveljavnih.

In kaj bi moral delati naš asistent?!

Osnovno opravilo asistenta na vseh fakultetah je pojasnjeno že v izvorniku latinske besede »assistere«, kar pomeni pomočnik, pomočnica, pomagati profesorju pri znanstvenem delu, npr. študent pomaga profesorju pri praktičnih vajah; in dalje beseda asistirati izvira prav tako iz latinščine in med drugim pomeni pomagati, biti navzoč, ob strani stati komu (v pozitivnem smislu) (Slovar tujk, 2002, str. 78).

Berem asistentovo poročilo, zapisek v Večeru, in se čudim. In še enkrat čudim. Javno sta si stala nasproti dva mlada človeka, eden, ki že po svoji poziciji do drugega vleče oblastniške poteze, ki zna žaliti; in drugi, ki se razgali pred javnostjo in ki je kot študent po hierarhični lestvici – žal pogosto – v povsem podrejenem položaju ne glede na resnico. Dva mlada človeka, rojena v svet, ki ne pozna več strpne komunikacije, osvobodena vseh človeških vezi, ki so jih nadomestili računalniki in TV, eden gospodar, drugi služabnik.

Ko zdaj citiram, prepisujem asistentove besede, si poskušam zamisliti »podobo človeka«, podobo avtorja teh besed. Ali bo kdaj ta mladi intelektualec obračunal z »lastno podobo«?!

Naš asistent je namreč v svojem prispevku »Ali stavke rešujejo Univerzo« zapisal:

- »Zanj sem si vzel nadpovprečno veliko časa. Ta, za študenta neprijetna statistika, je tudi pomembna.
- Kako dolgo bo rektor verjel študentom, ki ne poznajo pravic in dolžnosti?
- Zelo žal mi je za gospodiča Popiča, da je postal lutka v rokah mračnih sil, ki na njegovih plečih bijejo umazano vojno.
- Za imenom študenta se skrivajo posamezniki, ki skušajo preko njega doseči lastne koristi; z njegovim imenom se podpisujejo pisci člankov v ... Katedri ... itd.« (vse Večer, 12. 7. 2006). In zatem sledi cinič-

no patetični poziv k novemu izpitnemu roku!

Spoštovani mladi asistent, ob dolžnostih, ki jih zanemarjate, bi vas želel opozoriti na dejstvo: rektor je skrbnik nad zakonitostjo na univerzi, torej jo mora varovati. Ne le z vso odgovornostjo, temveč tudi z največjim razumevanjem se je lotil problematičnih dogodkov na Fakulteti za strojništvo, odgovorno je ravnal in po zakonu, rezultat dela komisije pa ni več rektorjev »ukaz« ali »dokaz« ali »nerazumevanje« in »oddaljevanje« vodstva univerze od fakultete, rezultat komisije spada na področje prava, zakonov in seveda morale. In morala je povezana z resnico, ne z močjo. In rektor ima tu svoj moralni prav. In ne samo moralni prav, temveč tudi pravni, zakonsko podprti prav, saj dokazane kršitve profesorja, nosilca predmeta, in asistenta ter tedanjega vodstva fakultete dokazujejo hude prekrške, njuna pojasnila pa so bila ironično sprenevedanje in izmikanje odgovornosti.

Medtem ko dobivajo nekateri najvišja priznanja na tujih univerzah, ko zasedajo častna mesta v mednarodnih izobraževalnih organizacijah, ko predavajo na tujih fakultetah, seveda vključno s profesorji Fakultete za strojništvo, ko se učitelji povezujejo z modernimi evropskimi znanstvenimi in miselnimi dosežki (prav tako so med njimi profesorji Fakultete za strojništvo), je mlad asistent cinično ogovarjal študenta kot »gospodiča«, ki je »nezmožen razumevanja snovi iz strojništva«. Vendar študent ni zgolj »proizvod«, študent je nekdo, ki se je rodil s svojimi človeškimi pravicami in lastnim dostojanstvom.

Sam pa danes poskušam razumeti Miranov sicer iracionalni gladovni protest. Morda včasih tudi mlad človek nenadoma začuti, da se drugače ne more izviti ponižanju, podtikanjem in »objemu mračnih sil« ...

In se mu srce razkolje, čeprav bi moral biti glas študenta glas življenja in radosti.

Zdaj tudi vem vsaj za trenutek, kdo sem in kaj hočem. Človek vendar stoji pokonci. Ošabnost akterjev nekdanjega akademskega duha, katerih čast sta bili moč in denar, jih bo morda sama obsodila (če bomo mi vedno molčali) na odmaknjenost, od središča življenja, saj tudi nikoli niso zmogli nobenega resničnega dejanja. Pa naj bodo rektorji, diplomati, univerzitetni učitelji, asistenti ali državni sekretarji ... In bistvo jim bo za vedno ostalo prikrito ...

Študent invalid in njegov

Študentov invalidov je po podatkih DŠIS v Sloveniji nekaj sto. Že dolgo skušajo doseči enakovreden status v družbi. Kljub svoji telesni motnji si želijo enake možnosti za dosego zastavljenih ciljev. Priti do zelene izobrazbe je danes sicer lažje kot nekoč, a je ovir še vedno precej.

DAŠA PURGAJ

Status študenta s posebnimi potrebami

Zakon o visokem šolstvu nima določb o študentih s posebnimi potrebami, medtem ko Zakon o višjem strokovnem izobraževanju določa, da se študentom s posebnimi potrebami zagotavlja dodatna oprema, prilagoditev študija in ocenjevanja. Na področju visokega šolstva so študenti s posebnimi potrebami omenjeni le v statutih vseh treh slovenskih univerz, ki določajo splošne določbe o tem, da je potrebno študij prilagoditi v skladu s potrebami študenta ter nekatere pravice, kot so npr. izredno podaljšanje statusa. Statuta primorske in ljubljanske univerze določata, kdo se šteje za študenta s posebnimi potrebami, na Univerzi v Mariboru najdemo določbo, ki se nanaša na študente invalide v 216. členu Statuta, ki določa, da imajo telesno prizadeti študenti (pa-

raplegiki, slabovidni in drugi) pri izvajanju študijskih programov posebne ugodnosti pri obiskovanju seminarjev, vaj ter pri načinu opravljanja preizkusa znanja. Prav tako se lahko študentom z določeno vrsto in stopnjo primanjkljajev, ovir oziroma motenj, skladno z določilom 212. člena Statuta UM ob upoštevanju prej navedenega, omogoči vpis v isti ali v višji letnik ali podaljša status študenta, kljub neizpolnjevanju vseh študijskih obveznosti po študijskem programu. O izjemni odobritvi vpisa v višji letnik oz. o podaljšanju statusa študenta ob izkazovanju upravičenih razlogov na podlagi študentove prošnje prav tako odloči Komisija za študijske zadeve posamezne članice Univerze v Mariboru.

V skladu s statutoma ljubljanske in primorske univerze morajo članice s svojimi pravilniki urediti način opravljanja študijskih obvezno-

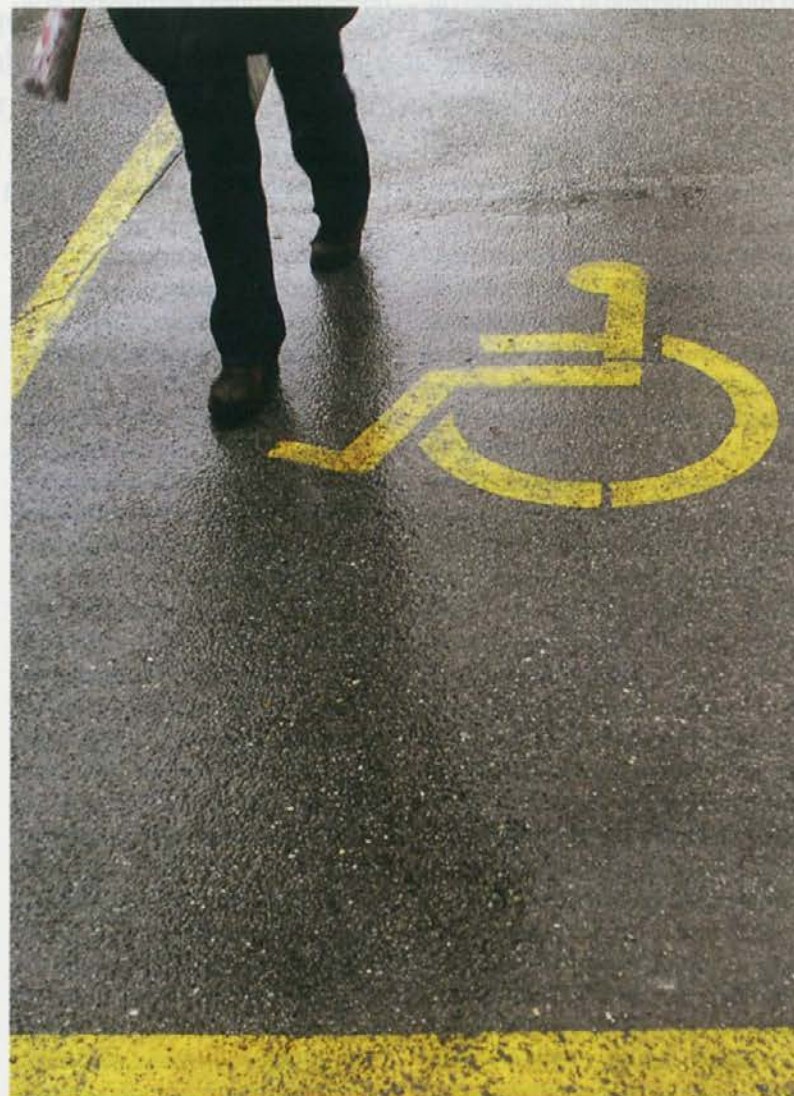

Foto: Aleš Gjerkeš

PODLUPO

PRILAGODITVE PRI OBISKOVANJU PREDAVANJ

- zagotovljene fotokopije prosojnic ali natisnjene PPT prezentacije za tiste, ki ne vidijo projekcije (primerno povečane), da lahko sledijo razlagi,
- zagotovljene fotokopije skript in gradiva, ki se uporablja na vajah in predavanjih, da lahko tisti, ki ne morejo delati zapiskov, sledijo razlagi (za slabovidne povečane),
- prejemanje študijskega gradiva, ki se bo uporabljalo na vajah ali predavanjih, v elektronski obliki vsaj dan prej za študente, ki ne morejo uporabljati tiskanega gradiva, predvsem za slepe, slabovidne ali gibalno ovirane,
- možnost snemanja predavanj,
- možnost uporabe različnih pripomočkov (lupe, ojačevalci zvoka, prenosni računalniki ...),
- prisotnost tolmača za znakovni jezik ali zapisovalca,
- oddajanje vaj in drugih nalog v elektronski obliki,
- opravljanje določenih študijskih obveznosti v paru z neinvalidnim študentom,
- opravljanje določenih nalog in vaj doma (delna oblika e-učenja).

sti in prehode v višje letnike. Nekatere članice imajo to zgledno in podrobno urejeno, večina ima le splošne določbe, so pa tudi takšne, ki študentov s posebnimi potrebami ne omenjajo.

Bivanje v študentskih domovih

Vsi statuti univerz navajajo, da se študij študentom s posebnimi potrebami lahko podaljša in tudi v praksi se, po besedah zdaj že diplomirane ekonomistke Erne Bezjak, to izvaja. »Problem pa nastopi za študente, ki v času študija bivajo v študentskih domovih,« pravi Erna. Bivanja tam namreč v večini ne želijo podaljšati in tukaj prihaja do nasprotij. Bivanje v študentskem domu se praviloma podaljšuje samo za čas trajanja enega dodiplomskega študijskega programa oziroma do izteka dvanajstih mesecev po zaključ-

ku zadnjega semestra ter enega podiplomskega študijskega programa, kar pa je za študente invalide seveda premalo. Študenti s posebnimi potrebami imajo možnost uveljavljati tudi pravico do bivanja spremljevalca v študentskem domu, vendar mora ta imeti status študenta in si posteljo plačevati v enakem znesku kot vsi ostali študenti, kot mora študent invalid plačati dvojno ceno za bivanje, če želi v dvoposteljni sobi bivati sam.

Finančne pomoči

Študent invalid ima nemalo finančnih težav. Njegov študij je odvisen predvsem od finančne sposobnosti njegovih staršev. Če študent invalid s težjo ali težko invalidnostjo za republiško štipendijo ne presega cenzusa, je upravičen do 20 % višje štipendije, poleg tega pa se prišteje še en dodaten družinski član. Študenti

ova pravica

invalidi so upravičeni tudi do dodatka za nego otroka, nekateri pa tudi do dodatka za tujo nego in pomoč.

Ta pomoč je seveda nadvse dobrodošla, ne pokrije pa vseh stroškov, ki jih ima študent invalid. Poleg nege namreč invalidi potrebujejo še določena tehnična sredstva, ki so izredno draga in je do njih vedno težje priti, čeprav so življenjskega pomena. Invalid ima pravico do novega invalidskega vozička vsakih pet let, vendar mora najprej skozi dolgo vrsto postopkov, kjer pa marsikdo obupa.

Gluhi in naglušni študenti

Po zakonu o uporabi slovenskega znakovnega jezika (ZUSZ, Ur. l. 96/2002) imajo ti študentje pravico do dodatnih ur tolmača znakovnega jezika zaradi dodatnih potreb, povezanih z izobraževanjem. Isti zakon v 11. in 12. členu opredeljuje tudi pravico do tolmača znakovnega jezika oz. drugega ustreznega načina sporazumevanja v javnih službah. Tiste fakultete, ki so javni zavodi, bi torej morale zagotoviti tolmača znakovnega jezika oz. drug ustrezen način sporazumevanja na vajah in predavanjih. Zaradi zelo visokih stroškov (približno 12.000 EUR letno na študenta) se izvajanje tega zaplete. Vendar pa na Ministrstvu za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo trdijo, da se problema zavedajo in nameravajo v najkrajšem času zagotoviti sredstva za tolmače.

Študentje invalidi v tujini

Na Irskem so leta 1998 sprejeli zakon o enakopravnosti pri zaposlitvi, ki prepoveduje neposredno in posredno diskriminacijo invalidov pri iskanju zaposlitve in napredovanju pri delu. Najnovejši Zakon o invalidnosti iz leta 2005 pa omogoča oceno zdravstvenih in izobrazbenih potreb invalidov ter zagotavlja sredstva, konsistentna z njihovimi potrebami, s strani ministrstev. Izobraževalna podpora vključuje tudi tolmača za znakovni jezik, avdio-informacijske pripomočke in boljše prilagojenost knjižnic.

Slovaške univerze za študente invalide ne zahtevajo posebne registracije. Status študentov invalidov

določa zakon o višjem šolstvu iz leta 2002, ki določa prilagoditve ob prijavi za študente invalide, študijske pogoje in vire financiranja za te študente. V skladu s tem zakonom mora univerza zagotoviti ustrezne pogoje za študij, ne da bi zmanjšala zahtevane standarde doseganja znanj, in v svojem proračunu zagotoviti poseben sklad za študente invalide. Tolmačev za znakovni jezik na Slovaškem primanjkuje, študent pa si ga mora priskrbeti sam.

Švedski zakon o enakopravni obravnavi študentov na univerzah je začel veljati marca 2002. Cilj zakona je promoviranje enakih pravic študentov ter borba proti spolni, rasni in verski diskriminaciji ter diskriminaciji na področju spolne usmerjenosti in invalidnosti. Invalidnost je v zakonu o enakih možnostih definirana zelo široko, slabost zakona pa je v tem, da se ne navezuje na vsebino univerzitetnih programov ter tako ne določa pravic študentov do kompetencijske pedagoške podpore ali prilagoditev učnega načrta. Zakon tako ne določa pravice do individualnega učnega načrta, do počasnejšega tempa študija ali do alternativnih metod opravljanja izpitov.

Kdo bo koga?

Študentov invalidov je po podatkih univerze na mariborskih fakultetah 22 in prav zanje in njihove zanamce je Univerza v Mariboru lani že drugič organizirala koncert Gremo na prvi rok. Na prvem koncertu, leta 2005, so zbrali 8.345 za izgradnjo dvigala v starem delu tehniških fakultet, ki ga danes še ni, ker ni prišlo do dogovora med društvom, ŠOUM-om in Univerzo oz. dotičnimi fakultetami, ki same pripravljajo več rešitev svoje prostorske problematike, a te med seboj niso usklajene. Zaradi tega se je društvo, tako pravi Alenka Bera, vodja pisarne v Mariboru, odločilo ta sredstva nameniti Pedagoški fakulteti za nakup dviznih stopniščnih ploščadi. Za spremembo namembnosti sredstev smo prosili Univerzo v Mariboru, vendar Univerza ni podpisala aneksa k pogodbi, da bi se ta sredstva namenila Pedagoški fakulteti, z obrazložitvijo, da bo Pedagoška fakulteta iz državnega proraču-

INTERVJU

Alenka Bera, vodja pisarne društva študentov invalidov Slovenije (DSIS) trenutno šteje okrog 180 članov in 150 simpatizerjev društva. Uradno obstaja od leta 2000.

Kot vodja pisarne DSIS v Mariboru verjetno pogosto naletite na problem, ko si študent invalid ne more izbrati študija po svojih željah, ampak se mora ozirati na pogoje, ki jih nudi fakulteta.

Drži, pri čemer pa se moramo zavedati, da dostopnost študija ne pomeni le možnost vstopa in prisotnosti na fakulteti. Poleg okolja je pomembna tudi dostopnost samega študijskega procesa. Društvo je že pred leti poslalo pobudo za pregled in oblikovanje dostopnih spletnih strani univerze in fakultet, saj so nekateri slepi študentje zaradi prilagojene računalniške opreme, ki jo uporabljajo, in pa nepravilno oblikovanih spletnih strani imeli težave pri elektronskem prijavljanju na izpite.

Kako skušate v društvu pomagati vašim članom?

V okviru programa Neodvisnega življenja izvajamo osebno asistenco. Gre za nudenje pomoči pri vsakodnevnih opravilih, spremljanje ter asistenco pri študijskih opravilih. Izvajamo tudi prevoze, ki jih lahko uporabljajo vsi študentje invalidi, ki ne morejo uporabljati sredstev javnega prevoza. Namen je zagotoviti redne prevoze študentov invalidov do fakultet in drugih ustanov, potrebnih pri študijskih in obštudijskih dejavnostih. S tem se zagotovi osnovni pogoj za študij in hkrati omogoči tudi ostale aktivnosti, ki pripomorejo k izboljšanju kvalitete življenja študentov invalidov.

Vedno bolj sta popularna študij in praksa v tujini. Imajo tudi študenti invalidi to možnost?

Študenti invalidi že več let sodelujemo na mednarodnih mladinskih izmenjavah in pri prostovoljnem delu v tujini. Invalidom je omogočeno sodelovanje tudi v študentskih izmenjavah Erasmus, vendar je treba preveriti, ali je univerza v tujini dostopna in ali ima službo za pomoč študentom invalidom.

na dobila sredstva za obnovo stavbe, v katero naj bi spadale tudi prilagoditve za invalide. Mitja Kotnik, vodja rektorjevega kabineta, pa ob tem poudarja, da so v skladu z zakonodajo ob vsaki večji rekonstrukciji kot javni zavod dolžni urediti objekt, tako da je dostopen za invalide. In ker poteka prenova stavbe bivše Pedagoške fakultete, so sredstva zagotovljena tudi za ureditev dostopnosti za invalide in je poteza društva nesmiselna. V začetku februarja je ŠOUM z društvom podpisal dogovor o medsebojnem sodelovanju. Ta po besedah Roberta Pri-

trznika, zdaj že bivšega predsednika ŠOUM-a, predvideva, da bo 20.865 EUR namenila ŠOUM, 4.180 EUR pa skupaj Pedagoška fakulteta, Filozofska fakulteta in fakultete za naravoslovje in matematiko. Univerza pa se je po pogovoru s predstavniki društva odločila, da bo sredstva, zbrana na obeh koncertih, teh je skoraj 11.700 EUR, prenesla na račun društva, ki bo sredstva namenil za tiste stvari, ki jih bodo ocenili kot smiselne, tudi če bo to morebitni nakup prostorov društva in ne odpravljanje ovir pri dostopnosti na fakultetah, kot nam je razložil Mitja Kotnik.

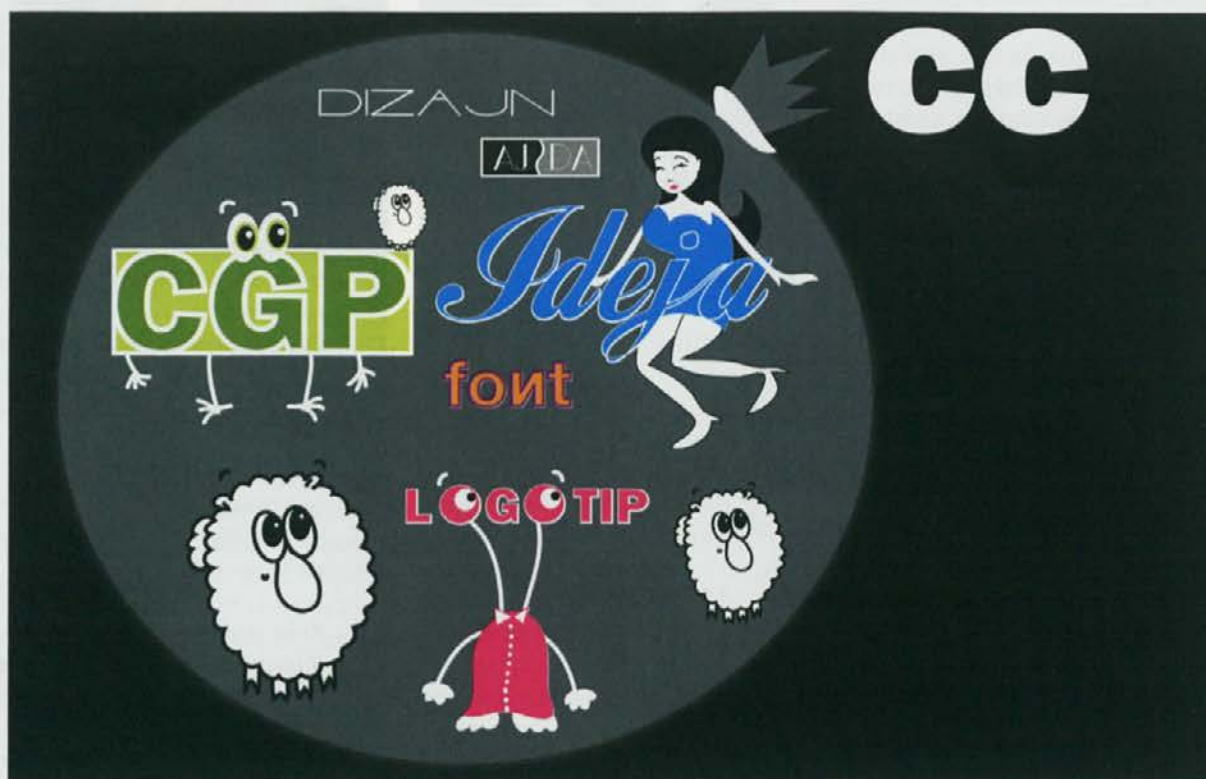

O Creative Commons licencah

Creative Commons (CC) je globalno gibanje, ki v času pojava digitalnih tehnologij na lažji način poskrbi za avtorje del, saj je področje avtorskega prava z najnovejšimi zakonodajnimi spremembami postalo še bolj zapleteno, velikokrat pa je v nasprotju z interesi ustvarjalcev. CC licence so tako prosto dostopna pravna orodja, namenjena ustvarjalcem.

FRANJA PIŽMOHT

Henneberg pravi, da pojem avtorsko pravo izhaja iz latinske besede »auctor«, ki pomeni začetnik, danes pa se beseda uporablja v pomenu kreatorja duhovne oz. intelektualne lastnine. A kdo sploh avtor je in komu pripada avtorska pravica? Zakon o avtorski in sorodnih pravicah (ZASP) v 10. členu opredeljuje avtorja sledeče: »Avtor je fizična oseba, ki je ustvarila avtorsko delo.« »Avtorska pravica pripada avtorju na podlagi same stvaritve dela,« pa raz-

PODLUPO

Creative Commons je ne-profitna organizacija, ki so jo leta 2001 ustanovili v Združenih državah Amerike, od 29. oktobra 2005 pa so na voljo tudi slovenske različice licenc, ki so prilagojene našemu pravnemu redu. Pri Creative Commons Slovenija sodelujeta Inštitut za intelektualno lastnino – IPI, ki skrbi za pravne vidike prilagajanja licence, in Ljudmila – Laboratorij za digitalne medije pri KUD France Prešeren, ki projektu nudi organizacijsko kot tudi tehnično podporo.

Obstaja šest vrst licenc, ki so:

- licenca: »priznanje avtorstva« + »nekomercialno« + »brez predelav«
- licenca: »priznanje avtorstva« + »nekomercialno« + »deljenje pod istimi pogoji«
- licenca: »priznanje avtorstva« + »nekomercialno«
- licenca: »priznanje avtorstva« + »brez predelav«
- licenca: »priznanje avtorstva« + »deljenje pod istimi pogoji«
- licenca: »priznanje avtorstva«

laga ZASP v 14. členu izvor avtorske pravice. Naslednji, se pravi 15. člen ZASP, natančneje opredeli vsebino avtorske pravice: »Avtorska pravica je enovita pravica na avtorskem delu, iz katere izvirajo izključna osebna upravičevanja (moralne avtorske pravice), izključna premoženjska upravičevanja (materialne avtorske pravice) in druga upravičevanja avtorja (druge pravice avtorja).« »Moralne avtorske pravice varujejo avtorja glede njegovih duhovnih in osebnih vezi do dela,« pravi 16. člen ZASP, v prvem odstavku 21. člena pa zakon materialne avtorske pravice opredeli kot pravice, ki varujejo premoženjske interese avtorja s tem, da avtor izključno dovoljuje ali prepoveduje uporabo svojega dela.

Eden izmed ustanoviteljev gibanja Creative Commons Lessing Lawrence meni, da je avtorsko pravo že od nekdaj v vojni z novimi tehnologijami. Tehnološki razvoj je prinesel nove možnosti rabe avtorskih del, digitalizacija pa je omogočila nove oblike arhiviranja objavljenega gradiva in s tem nove možnosti komercialne ter zasebne rabe baz podatkov in re-

produkcijske tehnologije. ZASP v določeni meri upošteva tehnološke premike in s tem povezane posledice ter omejuje reproduciranje na eno obliko uporabe, to je »v obliki tiskanja«, zato se je za vsako drugo obliko potrebno izrecno dogovoriti (člen 76/1 ZASP).

Poraja se vprašanje, ali je tradicionalna zakonodaja v času novih medijev in tehnologij zadostna za zaščito avtorskih del. Vsako avtorsko delo, pretvorjeno v elektronsko obliko in objavljeno v digitalnem prostoru,

dostop do vsebin in informacij, so tako imenovane odprte licence. Obstaja jih več vrst, še posebno zanimive pa so Creative Commons licence (CC licence).

Creative Commons avtorjem del ponuja zelo enostavna in prosto dostopna orodja, ki jim omogočajo, da svoja dela, ponujena javnosti, opremijo s svoboščinami v skladu s svojimi željami. Hkrati ustvarjalci zadržijo vse tiste pravice po avtorskem pravu, ki jih nad delom želijo obdržati. Avtor

Poraja se vprašanje, ali je tradicionalna zakonodaja v času novih medijev in tehnologij zadostna za zaščito avtorskih del.

postane namreč bolj občutljivo za nekontrolirano kopiranje in distribuiranje. Tako poleg zakonskega urejanja zaščite avtorskih del v digitalni obliki postajajo danes vedno bolj pomembni tudi tehnološki načini zaščite pred nepooblaščenno uporabo. Ena izmed možnosti, ki ponuja neprecedenčen

lahko tako s pomočjo ene izmed CC licenc na enostaven način in brez dodatnega posredovanja pravnikov svojo stvaritev, ki jo objavi v elektronski obliki, opremi. Licenca nato natančno določa, katere uporabe njegovega dela so dovoljene in katere pravice so pridržane.

Tekmovanje vs. sodelovanje

Za doseganje ciljev poznamo konkurenčni (tekmovalni) način, kooperativni (sodelovalni) način in neodvisni način (kadar dela vsak zase). Vendar, kateri od teh načinov prinaša večjo učinkovitost in zakaj? Kot je dejal Kohn že leta 1989, je naše življenje postalo neskončen niz tekmovanj. Kako to vpliva na nas in naše delo?

JASMINA HOLC

Konkurenca izhaja iz besede *concurrere*, kar pomeni teči za stavo. Poznamo strukturalno in intencionalno tekmovanje. Pri prvem je tekmovalnost predvidena (tek na 300 metrov – nekdo bo prvi), pri drugem izhaja želja po tekmovalnosti iz lastnih vzgibov (en sodelavec si želi biti najboljši).

Pri kooperaciji je nagrajen samo kolektivni napor. Kohn kooperacijo definira kot skupno sodelovanje pri nekem projektu, pri čemer je rezultat zmnožek skupnih naprezanj, sodelujoči imajo skupen cilj in uspeh posameznika je povezan z uspehom vseh ostalih. Praktično to pomeni, da se ideje, materiali in pod določenimi pogoji tudi delo deli, za uspešno zaključeno delo v skupini je nagrajen vsak posameznik.

Če odmislimo neodvisni način doseganja ciljev in si poglobljeno pogledamo konkurenco in kooperacijo, se vprašamo, katera izmed njiju je učinkovitejša. Kateri način razmišljanja in obnašanja nam bo pri našem delu koristil, da bomo zastavljeno delo opravili bolje, natančneje, bolj zanesljivo in v krajšem času?

Schwarz pravi, da je konkurenca orodje selekcije. Išče se zmagovalca, to pa nujno pomeni, da izhaja iz tega tudi najmanj en poraženec, ponavadi pa jih več. Zmaga povzroča evforijo, vendar ne zadovoljuje, kajti ne traja dolgo. Pri tekmovanju pogosto ni v ospredju zmaga, temveč strah pred porazom, kar je še podkrepjeno s tem, da se večino tekmovanj odvija javno. Konkurenca zato vzpodbuja strah in povzroča nezaupanje ter sovražnost; konkurenti si komajda zaupajo in malo cenijo delo svojih kolegov. Zavedati se moramo, da največkrat konkurenti izgubijo največ časa. Posledice tekmovalnosti so namreč usmerjenost v končni izdelek, črno-belo gledanje na svet in konformnost.

Pod kooperativnimi pogoji nastajajo veliko kompleksnejši produkti kot pod konkurenčnimi.

Posamezno palico je lahko zlomiti, šop palic nikoli

Osebe, ki sodelujejo, se počutijo bolj suvereno, da se približajo problemu, lažje tvegajo in se učijo iz napak. Primer kooperacije je *učna skupina*, ki predstavlja emergentni sistem. To pomeni, da je seštevek celotnega dela, znanja in izkušenj vreden več, kot pa je posamezna vrednost sestavnih delov (znanje,

vprašanje je, zakaj se potem naša družba tako močno nagiba k tekmovalnosti. Odgovor lahko iščemo v tem, da se iz roda v rod prenašajo ustaljeni vzorci, pri katerih starši otroke učijo napačnih vrednot. Holt pravi: »Pri otrocih uničimo voljo do učenja, ki je zelo močna, dokler so majhni, s tem ko jih vzpod-

drugi.«

Primerjava z drugimi vzpodbuja tekmovalnost. Tekmovalnost pa se mnogokrat enači z učinkovitostjo. Za tekmovalno obnašanje smo nagrajeni in opazujemo, kako so nagrajeni drugi. Učijo nas, da drugi predstavljajo oviro za naš uspeh. Vendar bi morali vedeti: izkušnja sodelovanja vodi k spirali rastočega sodelovanja, izkušnja tekmovalnosti pa k spirali vse večje tekmovalnosti.

Žal kooperacija v naši kulturi pogosto služi tekmovanju. Zgleda, kot da je naš kolektivni trud usmerjen predvsem v to, da bi našli nove načine za ustvarjanje zmagovalcev in poražencev, kot meni Kohn. Zamislimo se: ali vzajemno izključevanje uresničevanja ciljev res povečuje učinkovitost? Ali smo pri konkurenčnem obnašanju skoncentrirani na tekmovanje ali na dejansko nalogo? In kakšne vplive ima to na naše odnose ter privatno življenje?

Konkurenca je orodje selekcije – proizvaja zmagovalce in poražence. Pri tekmovanju pogosto ni v ospredju zmaga, temveč strah pred porazom.

izkušnje, delo posameznika). Poleg tega se pripravljenost za kooperacijo pozitivno povezuje s številnimi kazalniki psihološkega zdravja, kot je emocionalna zrelost, močna identiteta in temeljno optimistično zaupanje v druge ljudi (Johnson & Johnson).

bujemo, da delajo za male, trapa-ste nagrade. Silimo jih, da se ženejo za smešnimi nagradami – zvezdicami, pohvalnimi besedami pod spisom, za petico v spričevalu, za knjižno nagrado najboljšega v razredu itd. – t.j. za borno zadovoljstvo, za občutek, da so boljši kot

Neoliberalizem in financiranje zasebne

Šolsko ministrstvo je na novinarski konferenci 19. februarja 2007 predstavilo sveženj sprememb v osnovni in srednji šoli, zapisanih v Gradivu za novinarke in novinarje. Javnost so vznemirili zlasti posamezni ukrepi, denimo odprava splošnega učnega uspeha v osnovni šoli, ukinjanje številnih izbirnih predmetov ipd. Ne trdim, da te spremembe niso pomembne, toda nekako so zasenčile, po moje vsaj enako pomembno spremembo, ki jo najdemo pod rubriko Normativna ureditev novih elementov financiranja vzgoje in izobraževanja. V osnovni gre, kot piše v nadaljevanju, za uskladitev načina financiranja javnih in zasebnih šol ob upoštevanju spremenjenega načina financiranja javnih šol (npr. Mofas) oziroma za omogočanje ustanavljanja in sofinanciranja zasebnih šol na področju srednjega poklicnega in strokovnega izobraževanja, kar do sedaj ni bilo mogoče.

ANDREJ ADAM

V nadaljevanju bom poskušal pokazati, zakaj je ta sprememba pomembna in tudi kako je povezana z ukinjanjem splošnega učnega uspeha. Pri tem si bom pomagal z radikalno (radikalnost omenjam kot opozorilo tistim, ki se z mojim razmišljanjem ne bodo strinjali), a po moje odlično (poučno) knjigo Christiana Laval Šola ni podjetje.

Po Lavalu je spodbujanje in financiranje zasebnih šol doktrina, ki jo je leta 1983 predlagal ameriški predsednik Reagan za ameriško šolsko zakonodajo. S tem sta nadaljevala tudi predsednika Bush starejši in Bush mlajši. Navdih za te spremembe je potrebno iskati v neoliberalni teoriji – Laval omenja zlasti Milтона Friedmana –, ki si je postavila za cilj umik države iz šolstva. Učinek tega razmišljanja, zlasti v anglofonskih državah, je razviden. Prišlo je do splošnega padca kvalitete javnega šolstva in do drugih širših družbenih posledic.

Sedaj boste rekli, pa kaj potem, davkopllačevalci bomo pač plačevali zasebne šole, kakor smo prej javne. Toda pri tem ne smete pozabiti posledic, ki nastanejo zaradi umika države iz šolskega polja. Po eni strani se res zdi, da uva-

nega šolstva vpeljuje zdravo tekmovalnost, prav tako se zdi, da je učencem in njihovim družinam dana večja možnost izbire, toda Laval opozarja, da to dosegamo tako, da šole prodamo podjetjem ali lokalnim skupnostim (Laval 2005, 111). In naprej: »Zaradi te koncepcije v sleherni šoli, ne glede na to, ali je javna ali zasebna, vidimo podjetje v konkurenčnem položaju, ki poskuša pridobiti stranke s privlačno ponudbo.« (Laval 2005, 109) A problem ni zgolj v tem, da šole postajajo nekakšna podjetja, ki se borijo na trgu, šole so brez zaščite države v veliko večji meri odprte tudi za neposredne interese kapitala oziroma – če na to gledamo z vidika globalizacije – velikih korporacij. Gre preprosto za to, da je umik države iz šolskega polja omogočil gospodarskim interesom vpletanje v politiko šol, izvajanje učnih programov, ki so neposredno v njihovem interesu ipd.

Kaj je temelj takšnih ukrepov, lahko izpeljemo iz članka, ki ga je Friedman leta 1995 objavil v Washington Postu. Po njegovem slabšanje kakovosti javnih šol ni posledica privatizacije šolstva, temveč prej posledica centraliziranega državnega nadzora nad šolstvom in, kot si lahko mislimo, prevelike moči sindikatov. Vsa-

kršen skupnostni vidik šol je potemtakem nezaželen. To potrjuje tudi njegovo zavzemanje za oslabitev sindikatov, ki trenutno onemogočajo lažje odpuščanje učiteljev in lažje izpolnjevanje želja družin (torej lokalne skupnosti). Na tej točki nam ni potrebno trditi, da lokalne skupnosti sploh ne bi smele imeti vpliva na šolo, toda vsakršen vpliv bi moral biti strokovno posredovan, čemur pa Friedmanova logika nasprotuje. A zakaj? Zato, ker po njegovem državi vzgoje in izobraževanja ni treba financirati nič bolj kakor nakupa družinskega avtomobila ali katere koli druge potrošne dobrine (prav tam, 112).

Bistvo Friedmanove logike in tudi logike naših novih elementov je potemtakem drugačno dožemanje nekaterih temeljnih vrednot. Izobrazba, denimo, ni več dojeta kot družbena vrednota, kot oblikovanje celostne osebnosti oziroma kritično razmišljajočega posameznika, ki se zanima za javno življenje, je pripravljen razvijati demokratične vrednote ipd.; izobrazba je zgolj še zasebna dobrina, s katero lah-

ko posameznik ravna, kakor hoče, si jo pridobi, kakor hoče, in jo proda (se proda), kakor hoče. Če smo natančni, izobrazba kot zasebna dobrina sploh ni več vrednota, je samo še tržna dobrina.

Kako je vse to povezano z odpravo splošnega učnega uspeha? Menim, da splošni učni uspeh predpostavlja celovito razvijanje posameznika in s tem skrb za to, kakšni ljudje bodo v bodoče prevzemali družbene položaje. Nad učencem namreč »viši« kot nekakšen korektiv njegovega razvoja. In če bi znal govoriti, bi učencu povedal naslednje: »Lepo, da si dober v športu in matematiki, toda kaj pa umetnost, kaj pa tehnični pouk ipd.« In učenec bi se moral zakopati tudi v tistem trenutku njegovega razvoja njemu neljuba predmetna področja. Mislim, da ni potrebno posebej govoriti, da je večina strokovnjakov boljša, če so splošno razgledani, če lahko črpajo ideje iz različnih in nepričakovanih virov, tudi ne, da so splošno razgledani ljudje bolj demokratične ureditve. Splošni učni uspeh je s tega vidika nekakšen zaščitni znak

ga šolstva

ideje, da znanje ni zgolj zasebna, temveč tudi skupnostna, družbena vrednota.

Toda ali lahko ukinjanje splošnega učnega uspeha privede do zanemarjanja skupnostne vrednosti znanja? Moj odgovor je pritrdilen. Pomislimo samo, kdaj se je pri nas začelo o tem razmišljati. Ne pred petimi leti, celo ne pred dvema letoma, temveč natančno po odpravi zavezujočega zunanjšega preverjanja v osnovnih šolah. Večina tistih, ki ta ukrep zagovarjajo, namreč danes tarna nad tem, da se je v slovenskih osnovnih šolah v zadnjem letu drastično povečalo število odličnjakov in da je treba nekaj ukreniti. Toda zakaj je do tega povečanja prišlo? Zakaj učitelji nenedoma tako množično podeljujejo lepe ocene? Ali niso vzrok – sedaj ko je zunanje preverjanje samo informativno – zunanji pritiski na šolo? Pritiski lokalnega okolja (staršev in občin) ter ekonomski pritiski. Povečanje števila odličnjakov lahko vidimo tudi kot marketinško potezo šol. Ampak če so šole na trgu in če ni v zadostni meri poskrbljeno za strokovno avtonomijo, kako naj ravnajo drugače?

Prav zanima me, kako bomo pisali o ukrepih, ki bodo čez nekaj let odpravljali negativne učinke sedanjih predlogov (v kolikor bodo seveda uzakonjeni). Ali nikogar ne skrbi, da utegnejo nekateri predmeti izgubiti veljavo, da se učencem – ki bodo vedeli, da ocena pri tem ali onem predmetu ni v ničemer pomembna za njihovo nadaljnje šolanje – preprosto ne bo ljubilo ukvarjati z vsebinami pri teh predmetih? In kaj bomo naredili takrat? Ali bomo te predmete krčili, ukinjali?

Umik države iz šolskega polja se tako kaže v številnih majhnih in medsebojno povezanih ukrepih. Šole so zaradi njih vse bolj prepuščene zunanjim vplivom in vse bolj prilagajajo svojo ponudbo in organizacijo dela. V takšnem okolju se razsvetljski ideal celovito razvite osebnosti, ki se bo zanimala za javno življenje in ga želela sooblikovati, umika zasebnim dobrinam oziroma goli skrbi za osebni uspeh.

DR. BORIS VEZJAK

Če sem vam pokvari pralni stroj, odidete in kupite novega. Pred tem pač vprašate za ceno in brez te poizvedbe ni odločitve. Ko kupujete novo jakno, naredite isto. Da bi vas ne zanimala cena, se ne dogaja. Večji je izdatek, bolj gledate na njegovo številčno vrednost, razen če ste brezmejno bogati. In kaj bi, spoštovani bralec, storili, če bi kupovali vojaški oklepnik?

O blaženi nevednosti

No, vprašanje ni le hipotetično, vojaški oklepnik ste namreč kot davkoplačevalec ravnokar nakupovali in tudi kupili! Ob tem pa niste vprašali za ceno! Konkretnije, predstavniki ljudstva, vaši poslanci torej, so posle z vojaško opremo potrjevali, ne da bi jih cena zanimala. Celó več: pretežno so glasovali proti temu, da bi za ceno sploh zvedeli! Če se boste zdaj izvijali, ker da takšne informacije res niste poznali, potem vam je vsaj nekoliko oproščeno. Res je, o tem niste mogli prebirati vestičk, ker je za to poskrbela medijska cenzura. Da so iz vašega žepa za neznano ceno nakupovali oklepnike, vam pač mora zamolčati vsaka pametna vlada, ki nadzira medije.

Nakup iz blažene nevednosti (in taka je tista, ki želi biti nevednost) se je zgodil na izredni seji državnega zbora 15. februarja letos. O tem podpisani ne bi pisal, če slučajno ne bi spremljal kratek del razprave v parlamentu na famoznem tretjem parlamentarnem kanalu. Amandma opozicije, ki zahteva vsaj približno specifikacijo, koliko bo stalo dodatnih 25 oklepnikov, če že pogojno in ne le pod prisilo sprejememo strošek 62 milijard tolarjev za preostanek, so poslanci skupaj z vsemi drugimi gladko zavrnili. Strošek je nepomemben, so menili. O tem nočemo nič vedeti. Ne gre iz njihovega žepa. Gre iz našega. Da so oni izvoljenci ljudstva? Pa kaj potem! Dolžnost in odgovornost? Je na tistem, ki mu praznijo žep!

Nič niso pomagale rotitve, nič niso pomagala zaklinjanja v razpravi. Parlamentarci so bili proti temu, koliko bo stalo. Pokončno so dvignili glasvo in 40 jih je glasovalo proti, 23 za. Ali kot je rekel opozicijski poslanec takoj po glasovanju: »Saj, človek ne ve, ali bi protestiral ali bi jokal ali kaj bi počel, ampak v trenutku ko pride v parlamentu do tega, da se sam sebi onemogoči seznanjanje s tistimi stvarmi, katere mora nadzirati, katere so njemu dodeljene, zaupane s strani volivcev, takrat je zelo hudo. In ta amandma, ki je bil zavrnjen, je bi resnično tako benignen in nujno potre-

ben, a se to zgodi.«

Sokrat je verjel, da obstaja »docta ignorantia«, učena nevednost. Zanj je to subverzivna epistemološka pozicija: vedeti, da ne veš, in razumeti svoj znanstveni napredek kot pot razkrivanja lastne nevednosti. Stari Rimljani so verjeli v »dulcis ignorantia«, sladko nevednost. Ki je sladka le za tiste, ki verjamejo, da ti tisto, kar ne poznaš, ne more škodovati. Kakšno stvar poznati oziroma vedeti je za vas škodljivo, zato se tej vednosti raje izognete. Pri blaženi nevednosti slovenskih koalicijskih poslancev pa ne gre preprosto za naivnost in neumnost, temveč trajno perverzijo stališč, sprejetih po diktatu lobijev in njej vdane politike: oprava imamo z jasnimi in trajno škodljivimi učinki kot posledico tega, da poslanci nečesa nočejo vedeti. Njihovo geslo je sprevernjeni Sokrat: »Ne vem, da vem.« Ali po domače: sprenevedanje kot sprevernjena politična zavest in odgovornost. Ki se ravna po načelu: Je to nevednost ali apatija? Hmm, ne vem in me ne zanima!

Situacija pa ni tragikomična le epistemološko, temveč tudi politično. Kar so storili poslanci, je popolna odpoved svoji nadzorni funkciji. Ne le da so ravnali neodgovorno in prezirljivo, kršili so pravila, ki veljajo zanje. Posebnih znakov sramu niso kazali in nihče v javnosti tega ni problematiziral. Mediji so molčali kot grob, nobenih poročil o njihovih zavrnjenih sklepih nam niso privoščili. Dvorni intelektualci so s svojimi temami raje zavili drugam. O tem se ne sme govoriti. Preostanek kritično razmišljujoče mase pa dostopa v medije itak več nima ali pa ji preprosto ni mar. Kdor ni prebiral zapisnika seje ali gledal tretjega parlamentarnega programa, ta niti ne bi vedel, kaj se dogaja. Predlagam, da zaradi redukcije stroškov ukinejo še tretji parlamentarni kanal in prepise magnetogramov. Bo sramu še manj, ker ne bomo vedeli. Slovenci, še en napor, kajti prostora za vašo nevednost je še veliko!

Iluzija z imenom pokojnina

Vsekakor je predvideno reformiranje pokojninskega sistema tema, za katero se zdi, da v poplavi afer in arefic, s katerimi politiki in mediji vsakodnevno obkladajo državljane naše deželice, čisto zares ne zanima nikogar. Pa bi moralo biti drugače. Pa ne le zato, ker gre za vprašanje preživetja. Na stara leta. Ampak je tema zanimiva tudi diskurzivno. Torej čisto teoretično. Saj je primer dodelanega perfidnega govoričenja o varnosti tam, kjer je predvideno iztrebljenje. Oziroma natančneje, posebna vrsta sociocida.

DR. VESNA VUK GODINA

Za kaj pravzaprav gre, je mogoče razumeti takoj, ko se nekoliko podrobneje pogledimo v ideološke konstrukte, ki nam jih v zvezi z omenjeno tematiko vsakodnevno ponujajo. Tisto, kar najprej zbode v oči, je njihova protislovnost. Po eni strani oblastniki na veliko govorijo, da so strahovi, da bi ljudje v prihodnosti ostali brez pokojnin, iz trte zviti. Da so protivladna propaganda. Kot da bi kaj takega danes pri nas sploh lahko obstajalo. Vsaj v normalnih časopisih. In da gre za sovražni govor, ki hoče diskreditirati dobre in požrtvovalne namene oblasti. Kot bi kaj takega sploh kdaj obstajalo. Po drugi strani pa nam istočasno servirajo svoje rešitve, oziroma svoje videnje prihodnosti tistih generacij, ki so danes šele priče delati ali pa so še v šolah. Očitno računajoč s tem, da teh generacij vse skupaj ne zanima, saj imajo dovolj opraviti s tem, da sploh najdejo delo. Kar je točno. In kaže na to, kako je oblast tudi v informiranje vgradila vedenje o tem, da trenutni problemi, če so dovolj urgentni, nerešljivi in dolgotrajni, povsem demotivirajo razmišljanje o prihodnosti. Pač po logiki: »O tem bomo razmišljali kasneje, takrat, ko bo aktualno.« S to perfidno manipulacijo si oblastniki ustvarjajo satrateški prostor za sprejemanje odločitev, ki bodo usodno zaznamovale življenja natanko tistih, ki so danes zaradi trenutnih nerešljivih ali težko rešljivih problemov demotivirani za razmišljanje o njih. A da se razumemo: če o svoji lastni prihodnosti ne razmišljajo tisti, za katere gre, to še ne pomeni, da o njej ne razmišljajo drugi. Na primer oblastniki. In če ljudje, za katere prihodnost gre, ne sodelujejo

pri sprejemanju odločitev o svoji lastni prihodnosti, to še ne pomeni, da te odločitve ne bodo sprejete. Bodo. Le da jih bodo sprejeli drugi. Ki jih bodo sprejeli skladno z lastnimi interesi. In koristni.

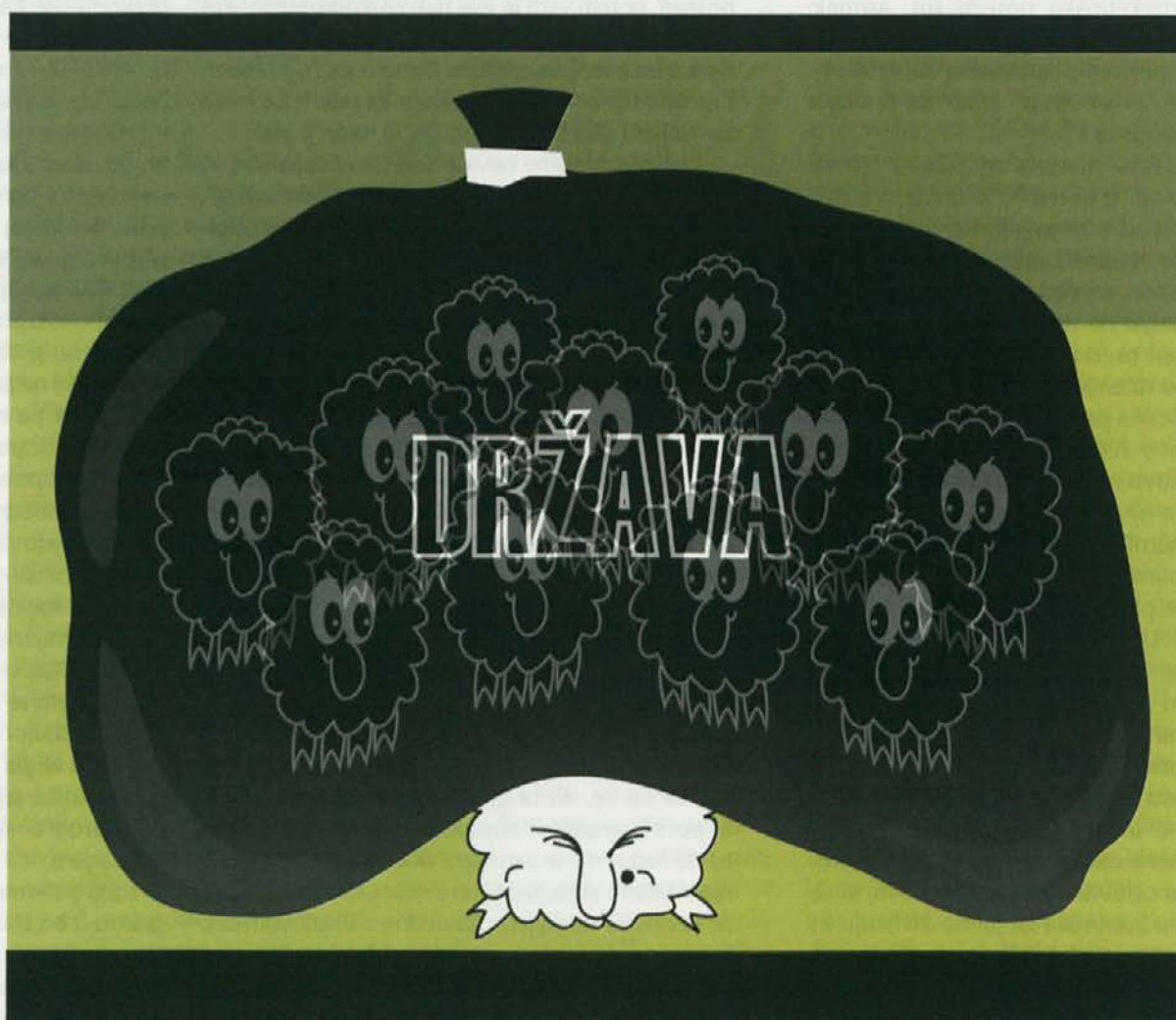
Ti interesi in koristi so ob rešit-

vah, ki jih predlagajo oblastniki, ko gre za novo pokojninsko ureditev, jasni: gre za interese države, s katerimi so se oblastniki docela neustrezno poistovetili. Pozabljajoč, da se država lahko obrne celo proti njim. V svoji poistovetenosti tako

In ker sedemdeset let doživi manj ljudi, mora država za pokojnine izdati manj, kot če bi ljudi upokojila prej. Računica je jasna. Vsaj za državo.

stalno tarnajo, koliko upokojenci državo stanejo. Gledano s te prodržavne perspektive je za državo dobra rešitev tista, ki pomeni manj državnega denarja za pokojnine. Ta cilj je mogoče uresničiti na vsaj dva temeljna načina: najprej tako, da se pokojnine znižajo. Kar država namerava. In to tako radikalno, da pokojnine ne bodo več dovolj za preživetje. Na kar država državljanu že zdaj vnaprej opozarja.

A je to šele prvi del zgodbe. Tisti manj grozljiv. Drugi del zgodbe vključuje po podanih predlogih še nek drugi ukrep: namreč pomembno podaljšanje delovne dobe, tja do menda 70. leta starosti. Pod pretvezo, da tudi v drugih evropskih državah delajo dlje kot mi. Pri čemer hkrati podajajo podatke, da v kar nekaj teh istih evropskih državah gredo celo moški v pokoj pri 58. letih. Ni jasno, ali politiki in novinarji ob takšnem navajanju podatkov predpostav-

ljajo, da so bralci nezmožni sklepanja, da nekdo, ki dela do 58. leta, dela manj časa kot nekdo, ki dela do 70. leta. Kakorkoli, vsekakor predpostavljajo, da nihče ne bo pod tovrstnim predlogom prepoznal zanke, ki jo država nastavlja svojim državljanom. In katere jedro je vzeti državljanom, kolikor je le mogoče veliko denarja. In hkrati ustvariti pogoje, da jim tega denarja ne bo treba nikoli vrniti. Kar se bo ureničilo, če bodo ljudje odhajali v pokoj čim pozneje. Če bodo namreč ljudje lahko odšli v pokoj dovolj pozno, jih bo večina pomrla, še preden bodo pokojnino sploh dočakali. Kar je natančno cilj naše države.

Ali povedano bolj prozorno: s spremembo pokojninskega zavarovanja bo država dosegla več stvari hkrati. Prvič, podaljšal se bo čas, ko ljudje delajo. To pomeni, da se bo podaljšal čas, ko ljudje živijo od plač. Ne od pokojnin. Država pa s tem istočasno podaljšuje tudi čas, ko ljudje vplačujejo v pokojninske sklade. Ne da bi jih kdaj v resnici izkoristili. Država bo tako pobrala več denarja. Za kar državi gre. Hkrati pa se bo število ljudi, ki bodo po sedemdesetem letu sploh prišli do pokojnin, zmanjšalo. Pač po logiki, da sedemdeset let doživi pomembno manj ljudi kot osemindeset. In ker sedemdeset let doživi manj ljudi, mora država za pokojnine izdati manj, kot če bi ljudi upokojila prej. Računica je jasna. Vsaj za državo.

Vsaj za državo, ki ji ni mar lastnih državljanov. Za državo, v kateri so državljanji le sredstvo za doseganje ciljev vladajočih. Za državo, v kateri dobrobit državljanov ne šteje nič.

In vsi ukrepi, ki jih naša sedanja država predlaga – ko gre za spremembe na področju pokojninskega zavarovanja, zdravstvenega zavarovanja in na drugih področjih sociale – nesporno dokazujejo, da tej državi dobrobit državljanov ni mar. Mar ji je le dobrobit kapitala. Torej dobrobit tistih, ki vladajo. Običajni državljanji pa so za to državo zgolj sredstvo za doseganje ciljev kapitala. In nič več.

Kar pa je konec koncev čisto v redu. In prav. Seveda če na celo stvar gledamo z zornega kota kapitala. In kapitalistov. Torej z zornega kota, ki nam ga vladajoči predstavljajo za edini pravi zorni kot. Pač skladno z zgolj svojimi interesi.

Opozicijski bojevnik

Minister vlade v senci in doktor ekonomskih znanosti, Matej Lahovnik, ima za sabo burno in kaotično politično pot, čeprav je novinec na političnem prizorišču. Kljub uspehom, ki jih je dosegal v Liberalni demokraciji, je iz stranke izstopil. Politični potencial je unovčil v novonastali opozicijski gmoti.

MARKO KRULC

Novopečeni samostojni poslanec, Matej Lahovnik, je leta 1994 diplomiral na Ekonomski fakulteti v Ljubljani. Po diplomi je nadaljeval študij na smeri za splošni management in v letu 1998 magistriral. Le dve leti kasneje je doktoriral z disertacijo o strateških dejavnih priključitve podjetij v državah v tranziciji, kot gostujoči raziskovalec pa se je izpopolnjeval v ZDA na Indiana University – Kelley School of Business. Svojo poklicno pot je pričel na Ekonomski fakulteti v Ljubljani, kjer je bil zaposlen kot docent za področje managementa. Vseskozi je sodeloval pri znanstveno-raziskovalnih projektih, v medijih pa se je uveljavil kot prepoznaven komentator gospodarskih tem. V očeh vladajoče Liberalne demokracije je bil prej sovražnik kot dobrohoten. Novembra 2003 je v Financah robantil zoper LDS in se postavil v bran Milanu M. Cviklu, ki ga je vladajoča koalicija izigrala v bitki za predsednika

računskega sodišča: »Predsednik računskega sodišča Slovenije mora izpolnjevati le tri pogoje – prvi je L, drugi je D, tretji pa S, vse drugo je stvar strankarske kombinatorike.« Nekdanji izvršni direktor LDS, Bogdan Biščak, je takrat na Lahovnikove besede poniglavo odgovoril: »... da je kaj takega nekredibilno poslušati od človeka, ki daje svoja strokovna mnenja, če je izpolnjen en sam pogoj: S, prečrtan z dvema navpičnima črtama.«

Kljub ostrim kritikam Ropove vlade ga je parlamentarni mlinček 20. aprila 2004 ustoličil na mesto ministra za gospodarstvo, kjer je zamenjal Teo Petrin. Tedaj je veljal za najmlajšega ministra v samostojni Sloveniji, slasti vladnega položaja pa je užival le sedem mesecev. Na parlamentarnih volitvah 2004 je namreč vladna barka Liberalne demokracije izgubila status parlamentarne kraljice. Lahovnik se padca v opozicijo ni ustrašil, temveč se je, ravno nasprotno, izjemno hi-

tro vživel v vlogo opozicijskega poslanca, ki bdi nad nedopustnim ravnanjem Janševe vlade. Pod budnim očesom je spremljal vse gospodarske poteze Janševih izbrancev in jih vidno obstruiral. Na kadrovske spremembe ministrskega predsednika je večkrat pripomnil, da sploh ni važno, kakšne barve je mačka, le da lovi miši.

Oktober 2005 ga je Liberalna demokracija postavila na mesto podpredsednika stranke, kjer se z nadrejenim Jelkom Kacinom nikoli ni ujel. Težavam v stranki in notranjim razprtijam se je Lahovnik odločno uprl in leto kasneje, tik pred lokalnimi volitvami, izstopil iz stranke in nato še iz poslanske skupine LDS. »Vse preveč je bilo prikritega medsebojnega spotikanja in vse premalo odkritega sodelovanja.« Konec februarja je sledila rekonstrukcija opozicije – iz poslanske skupine LDS so izstopili še trije poslanci (Pavel Gantar, Davorin Terčon in Alojz Posedel), kar je zadostovalo za ustanovitev samostojne poslanske skupine z Lahovnikom na čelu. Nekaj dni kasneje je sledil še en poslanski transfer – v skupino nepovezanih poslancev sta prestopili Majda Širca in Cveta Založnik. Dopolnitev opozicijskega spektra je tako vzbudilo novo razmerje politične moči. Poslanska rana Liberalne demokracije se čedalje večja in le vprašanje časa je, koliko članov bo zapustilo nekoč veliko LDS.

Z oblikovanjem poslanske skupine nekdanjih članov LDS je oživela potreba po novi strankarski tvorbi, ki bi zapolnila prazen političen prostor ter ogrozila moč vladajoče koalicije. Ima Lahovnik dovolj političnega kapitala za oblikovanje alternativnega zametka nove stranke, ki bi se zoperstavila Janševim slovenskim demokratom? Pustimo se presenetiti.

Demonstracije po

V začetku marca se je v Bologni zgodila vseitalijanska manifestacija za zaprtje tamkajšnjega centra za tujce. V renesančnem mestu so se zbrali aktivisti, da bi zopet pritisnili na italijansko vlado in lokalne politike, ki so pred volitvami obljubljali, da bodo zaprli centre za tujce, pa se to do danes še ni zgodilo.

JOSIP ROTAR

Iz vseh mest so se zgrinjali dija-ki, študentje, prekerni delavci, migranti in aktivisti, zasedali so vlake in se brez plačila vozovnic odpravili v glavno mesto vseh univerz v Italiji.

Tudi iz Slovenije se nas je odpravilo kakšnih dvajset. Najprej do Monfalconeja, nato pa vsi na vlak, skozi Benetke, Vicenzo, Padova, Ferraro do končne postaje, Bologne. Od železniške postaje se je do središča mesta odpravi-

lo kakšnih dva tisoč ljudi. Tam so se manifestaciji pridružili še ostali iz drugih delov Italije, ki so skvotali vlake od Barija, Napolija, Rima, Milana in Genove. Ulice so bile polne navdušenih turistov, ki so z velikim veseljem pritiskali po sprožilcih. Nekajkilometrsko kolono se je ob podpori bučne glasbe iz mobilnega ozvočenja kamiona pomikala skozi ozke ulice, preko dolge ceste, mimo starega obzidja, do centra za tujce, ki leži na obrobju mesta. Policija je zaradi demonstracij blokirala del mesta in ga razglasila za rdečo cono, kamor je vstop prepovedan. Ta del mesta je bil zavarovan s policijskimi kordoni, vodnimi topovi, oklepniki in pripadniki posebnih policijskih enot. Mesto je preletaval helikopter. Ko smo se približali rdeči četrti na kakšnih petsto metrov, se je začela manifestacija organizirati v bojne skupine za direktno akcijo. Aktivisti iz vseh delov Italije so delovali kot en organizem. Organizatorji in vodje posameznih skupin so švigali od enega do drugega in si izmenjevali kratke besede o izvedbi akcije. Postavljali so se kordoni. En kordon izgleda tako, da se kakšnih trideset ljudi postavi v vrsto in čvrsto prime pod roke. Na glave si nadenejo kapuce in čelade, preko obraza si potegnejo rute, za primer, če bi policija uporabila solzilec. Za kamionom se je utrdilo kakšnih deset kordonov, ki so čakali v pripravljenosti. Kamion, poleg tega da je na njem ogromno ozvočenje, služi tudi kot premični šank in center za prvo pomoč. Naprej, pred kamionom, je odšlo kakšnih petsto najbolj izkušenih uličnih borcev. Na glave so si nadeli čelade, na roke rokavice in

Demonstracije v Bologni.

prijeli za doma narejene plastične ščite. Nato se je začel improvizirani napad na policijski kordon. V zrak so poletele rakete, dimne

je bil napad na policijski kordon, obrambno linijo na vhodu v rdečo četrt, v neposredni bližini centra za tujce, kot slepilni manever.

Predvsem pa je bistvena razlika v tem, da italijanska policija jemlje svoje delo bistveno bolj profesionalno in nikakor osebno, kot to počne slovenska.

bombice in bakle. Policija je napad dobro prestala in na enem mestu prebila kordon. Aretirali so štiri aktiviste, ki so popadali na tla in tri lažje ranili. Izkazalo se je, da

Petsto metrov zadaj je iz kamiona donela glasna techno glasba, ki je preglasila gradbene kompresorje. Fantje so namreč s temi kompresorji razrili celotno cestišče, in to

PODLUPO

V Italiji se je po veliki demonstraciji proti širitvi ameriške baze v Vicenzi izkazalo, da je levosredinska vlada italijanskega premiera Romana Prodija v veliki zagati. Svojih predvolilnih obljub zaradi pritiskov ZDA, Nata in EU ne more izpolniti. Po demonstraciji v Vicenzi je Prodi ponudil svoj odstop. Izkazal se je le kot politična igra. Italijanski institucionalni levici je v prvi vrsti pomembno to, da preprečijo Berlusconiju ponovni prihod na oblast. Četudi je italijanska levica pred volitvami zatrjevala, da bo zaprla centre za tujce, pri tem pa si pomagala z gibanji izven strankarskega establišmenta, je sedaj njihovo zaupanje izgubila. Boj za oblast prek političnih manevrov škodi politični kulturi in jo pomika v centrifugo začaranega kroga. Medtem pa ljudje, ki bi radi dostojno živeli, delali in se gibali, ostajajo žrtve prejšnjih in sedanjih oblastnikov.

bolonjsko

Robert Mlakar

Foto: Josip Rotar

tako, da bi cesto naredili neprehodno za sleherni avtomobil. V zemljo so zapicili tablo: center za tujce – 200 metrov. Manifestacija se je že prevesila v noč in na nebu je zasijala ogromna luna. Prišli so avtobusi mestnega prometa, ki so v spremstvu policistov motoristov v slabih 30 minutah na drugi konec mesta prepeljali okrog 10.000 ljudi. Ti so nato zopet sedli na vlak in se odpeljali domov. Organizacija je bila tako profesionalna in bliskovita, da bi tudi našim policajem koristila kakšna ekskurzija k njihovim italijanskim kolegom. Vsaj kar se političnega aktivizma tiče, ima ita-

lijanska policija veliko bolj jasno sliko kot policija v Sloveniji. Predvsem pa je bistvena razlika v tem, da italijanska policija jemlje svoje delo bistveno bolj profesionalno in nikakor osebno, kot to počne slovenska.

Kljub takšnim akcijam, ki potekajo po vsej Evropi, centri za tujce obstajajo naprej. V njih so zaprti ljudje, ki so v iskanju boljšega življenja primorani zapustiti državo. Evropske države rabijo ogromno denarja za tovrstne institucije, poostrujejo obmejne režime, izvajajo deportacije in se močno trudijo, da bi centre za tujce v javnosti prikazale kot humane institucije.

Dostikrat slišimo, kako slabo je, da medijske vsebine postajajo čedalje bolj popularne, s tem pa kot odjemalci postajamo žrtev lahkotnih in nekakovostnih vsebin.

Popularna plehkost

No, pa razčlenimo, koliko smisla ponuja zgornja trditev. Razčistimo najprej, kako je z besedo popularnost. Slovar slovenskega knjižnega jezika razlaga popularnost kot priljubljenost. In če je nekaj priljubljeno, kje potem piše, da je to slabo. Torej je priljubljena medijska vsebina, le vsebina, ki bo zanimala kar najširši krog ljudi. Ob vsem napredku tehnologij in razvoju medijev je nemara popularnost edina možnost preživetja na trgu. Ne bo namreč preteklo veliko vode, ko bo dostop do določene vsebine v celoti potekal »na zahtevo«. Takrat bo za določen medij še toliko pomembnejše, da bo gledalcem imel ponuditi nekaj bolj zanimivega, sprejemljivega in zabavnega od njegove konkurence.

Beseda popularnost v svojem pomenu ni antonim kakovosti, niti ni sinonim za lahkotnost. Ni pa vse troje nezdružljivo. Najboljši primer mešanice kakovosti in popularnosti je prav gotovo pop pevka Madonna, ki že več kot dvajset let s svojo glasbo in popolnim nadzorom nad svojim pojavljanjem uspeva manipulirati z medijsko javnostjo. Če se pomaknemo bolj na domača tla, je prav gotovo zanimiv primer milijonarja. Ta medijski format je v Jonasu našel osebnost, ki združuje popularnost, humor, zabavo, sproščenost in zdravo inteligenco.

Izpostavimo lahko tudi oddajo Nedeljsko popoldne, ki ji kljub temu, da je ogrela srca mnogih ljudi, ne gre oporekati kakovosti. V tem kontekstu tudi ni nesmiselno »izkopati«

že umrle oddaje Stojana Auerja Poglej in zadeni, ki je za vikende pred malimi zasloni obdržala tudi največje »žurerje«.

Še posebno velja poudariti, da z lahkotnimi vsebinami ni popolnoma nič narobe, dokler ne postanejo plehke. Tudi v slovenski pop sceni se najdejo pesmi, ki s svojimi sporočili presegajo intelektualno zapuščino verzov, kot so »... u kaka ritka ...« ali »... mala, vrgu ti bom kepo v glavo ...«. Vzemimo samo za primer Jana Plestenjaka. Njegove pesmi, ki nežno pihajo na dušice slovenske ženske populacije, že mejijo na neke vrste poezijo. V tem kontekstu je Jan prav gotovo predstavnik nekega kakovostnega popa. Nič ni narobe, dokler v Piramidi na lahkotnejši in zabaven način obravnavajo resne teme. Do problema pride, ko nekateri »Plemeniti« ljudje v tej in podobnih vsebinah prepoznajo priložnost, da pokažejo zelo ozke meje svoje srčne kulture in omalovaževanje, če ne celo diskreditiranje kulture dialoga.

Če nekako povzamem to razmišljanje v neko celoto, trdim, da je prav, da mediji postanejo popularni. Nima namreč smisla delati vsebin, ki jih nihče ne bo spremljal. Tisto, na kar bi se naj opozarjalo, pa je, da se v vsebinah ohrani določena mentalna higiena. Ozka je namreč ločnica med tem, ko lahkotne vsebine postanejo plehke. Potrebno je misliti na to, kaj je v medijih neke vrste higienski minimum. Ne zdi se mi namreč prav, da še mlečnozobi otroci poslušajo, kako prede muca Mirne Reynolds.

Jedrski svet je svet m

Iranu se odreka pravica do miroljubne jedrske tehnologije, medtem ko bližnji Izrael nezakonito poseduje jedrsko orožje. Strah, da bi jedrsko orožje prišlo v roke »norih« muslimanov, je pač prevelik. Sedaj je ta strah očitno zavladal tudi mednarodnemu pravu.

ALEŠ KUSTEC

Jedrski svet

Atomske bombe so prvič izdelali v ZDA med II. svetovno vojno zaradi bojazni, da se bo nacistična Nemčija prva dokopala to tega smrtonosnega orožja. Da bi dokončno strli odpor Japoncev, so ZDA leta 1945 odvrgele atomske bombe na japonski mesti Hirošima in Nagasaki in pri

tem takoj ubili več kot 200 tisoč ljudi. ZDA še vedno ostajajo edina država, ki je uporabila jedrsko orožje za napad na drugo državo. Od takrat je bilo zaradi testiranja in izkazovanja moči posamezne države jedrsko orožje sproženo več kot dvatisočkrat. S pojavom jedrskega orožja so se razmerja med državami avtomatično prilagajale jedrskim vo-

jaškim kapacitetam držav. Kdor je imel jedrsko orožje, je posledično imel večjo moč, tako vojaško kot politično. Jedrsko orožje so razvile še Sovjetska zveza, Velika Britanija, Francija in Kitajska. Te države imajo po sporazumu o neširjenju jedrskega orožja (NPT) priznani status vojaških jedrskih sil. NPT (1970) je mednarodni sporazum, ki vključuje sodelovanje pri jedrski tehnologiji, namenjeni v miroljubne namene, preprečevanje širjenja jedrskega orožja ter jedrsko razorožitev. Za države z jedrskim orožjem predstavlja NPT mednarodno obvezo za jedrsko razorožitev. Ostalim državam, ki so sporazum podpisale, pa prepoveduje imetje jedrskega orožja, a jim omogoča dostop do miroljubne jedrske tehnologije. Ta država zato mora omogočiti pregled svoje jedrske tehnologije Mednarodni agenciji za jedrsko energijo (IAEA).

Jedrsko orožje so si kasneje nezakonito pridobile tudi Indija, Pakistan, Izrael in Severna Koreja. Z izjemo Severne Koreje, ki je od omenjenega sporazuma odstopila leta 2003, ostale države sporazuma niso podpisale, zato mednarodno pravno gledano nimajo statusa vojaških jedrskih sil. V svetu je danes okoli 15.000 aktivnih jedrskih konic, medtem ko jih je leta 1985, v času hladne vojne, bilo kar 65.000. Predvsem ZDA in Rusija sta z različnimi medsebojnimi sporazumi zmanjšali obseg svojega jedrskega orožja. A ZDA in Rusija danes še vedno posedujeta več kot 13.000 aktivnih jedrskih konic. Predvsem v zadnjem obdobju se je uničenje jedrskega orožja v omenjenih državah upočasnilo. S prihodom Georgea W. Busha na oblast je ameriška jedrska politika krenila v drugo stran. ZDA so prekinile sporazum o protibalističnih raketah (ABM), zagnale so program namestitve orožja v vesolju in razvoj novega jedrskega orožja ter zavrnile pogajanja o uničenju jedrskih konic v ZDA in Rusiji.

Pravica Irana do miroljubne jedrske tehnologije

Iran je podpisal sporazum NPT leta 1974 in je tudi po islamski revoluci-

ji leta 1979 ostal zavezan sporazumu. Kot podpisnik sporazuma NPT ima Iran vso pravico razvijati jedrsko energijo v miroljubne namene pod nadzorom IAEA. Vsem podpisnicam sporazuma je dovoljen proces obogatitve urana do stopnje, iz katere se lahko izdelata gorivo za jedrske reaktorje. Problem je v tem, ker je z nadaljnjim bogatenjem urana mogoče izdelati tudi atomske bombe. Prav zato so potrebne inšpekcije IAEA. Tako bi se Iran, kljub spoštovanju sporazuma NPT, lahko dokopal do znanja in tehnologije, kako izdelati atomske bombe.

Leta 2002 je iranska opozicijska skupina Svet nacionalnega odpora (NCRI), ki deluje v emigraciji, razkrila, da Iran izvaja program bogatenja urana. S tem ko Iran ni prijavil programa bogatenja urana pri IAEA, je prekršil sporazum NPT. Sporazuma ni prekršil, ker bogati uran, temveč ker tega početja ni prijavil. Zaradi tega so se pojavili dvomi, da Iran nekaj skriva in da njegove jedrske ambicije morda niso zgolj namenjene v miroljubne namene. Dvome mednarodne skupnosti je še dodatno podkrepil oče pakistanske atomske bombe A. Q. Khan, ki je leta 2005 priznal, da je prodal znanje in tehnologijo o izdelavi atomske bombe Severni Koreji, Libiji in tudi Iranu. In-

PODLUPO

Seznam držav z jedrsko oborožitvijo

Na svetu je devet držav, ki posedujejo jedrsko orožje. Pet izmed teh ima mednarodno priznan status jedrske oboroženih držav, ki ga potrjuje sporazum o neširjenju jedrskega orožja (NPT).

- ZDA (1945) so razvile atomske bombe med II. svetovno vojno v sodelovanju s Kanado in Veliko Britanijo. ZDA bi naj imele malo manj kot 10.000 jedrskih konic, od tega jih je več kot polovica aktivnih.
  - Sovjetska zveza (1949) je razvila jedrsko orožje zaradi vojaškega tekmovanja z ZDA v času hladne vojne. Po razpadu Sovjetske zveze leta 1991 je orožje prešlo v posest Rusije. Rusija ima okoli 16.000 jedrskih konic, od tega jih je aktivnih okoli 7.000.
  - Velika Britanija (1952) je jedrsko orožje razvila s pomočjo ZDA. Velika Britanija ima manj kot 200 jedrskih konic.
  - Francija (1960) je razvila jedrsko orožje s posredno pomočjo Velike Britanije. Želela je pridobiti status jedrske sile in omogočiti samostojno obrambo pred Sovjetsko zvezo. Francija ima okoli 350 jedrskih konic.
  - Kitajska (1964) je postala prva azijska država, ki je razvila jedrsko orožje in se na ta način zoperstavila tako ZDA kot Sovjetski zvezi. Kitajska ima okoli 130 jedrskih konic.
- Tri države niso podpisale sporazuma o neširjenju jedrskega orožja, a so kljub temu izvedle vojaške jedrske poizkuse. Mednarodne institucije jim zaradi tega ne priznavajo statusa vojaških jedrskih sil.
- Indija (1998) je testirala »miroljubno jedrsko napravo« že leta 1974. Jedrsko orožje je razvila zaradi jedrske grožnje Kitajske. Indija ima 40–50 jedrskih konic.
  - Pakistan (1998) je začel vojaški jedrski program po prvem jedrskem poizkusu Indije. Pakistan ima 30–50 jedrskih konic.
  - Izrael do nedavnega ni želel ne potrditi ne zanikati obstoja lastnega jedrskega orožja. Decembra 2006 pa je premier Izraela, Ehud Olmert, v intervjuju Izrael uvrstil med države z jedrskim orožjem. Izrael naj bi tako imel 75–200 jedrskih konic.
  - Severna Koreja (2006) je leta 2003 odstopila od NPT in kljub nasprotovanju mednarodne skupnosti zadnja razvila jedrsko orožje. Imela naj bi 1–10 jedrskih konic.

oči in dvoličnosti

PODLUPO

špektorji IAEA so kasneje v jedrskih razvojnih centrih Kalaji in Natanzu našli sledi visoko obogatene urana, ki je potreben za izdelavo atomske bombe. Iran je do sedaj vse obtožbe, da skrivoma razvija atomsko bombo, strogo zanikal.

Iran je leta 2004 podpisal tako imenovani pariški dogovor z evropsko trojko: Veliko Britanijo, Francijo in Nemčijo. V tem dogovoru se je Iran prostovoljno zavezal, da bo prenehal s procesom bogatitve urana in drugimi povezanimi aktivnostmi. Inšpektorji IAEA pa morajo biti o tem obveščeni in imeti možnost, da to preverijo na terenu. A je Iran kasneje ponovno zagnal program obogatitve

bora za jedrsko politiko (LCNP), ki pravi: »Trda pozicija ZDA in EU je v veliki meri v nasprotju z zakonitimi pristojnostmi IAEA in tako ne dovoljujejo zakonske uveljavitve pariškega dogovora. Dogovor IAEA zgolj omogoča, da preverja in kontrolira prenehanje iranskih aktivnosti v zvezi z obogatitvijo urana.«

Ameriška dvoličnost

Ameriška politika glede jedrske tehnologije je izrazito dvolična. ZDA so z Indijo v letu 2006 sklenile sporazum, po katerem bodo ZDA Indiji dobavljale jedrsko tehnologijo in gorivo. In to kljub temu da Indija ni podpisnica NPT, zato jedrske-

monijo v regiji, ostale države te regije že zaradi vzpostavitve ravnovesja želijo imeti jedrsko orožje. Na poti k jedrskemu orožju so tako že bile Libija, Saudska Arabija, Irak in sedaj mogoče tudi Iran, a so do sedaj vsem omenjenim preprečili imetje tega orožja. ZDA so izrazito dvolične tudi pri spoštovanju sporazuma NPT, saj ga same v celoti ne spoštujejo, medtem ko od drugih to strogo zahtevajo. Po sporazumu NPT sta tako razorožitev kot preprečevanje širjenja jedrskega orožja med sabo povezana in enako pomembna. Zato nobena država nima moralne pravice od druge zahtevati spoštovanje sporazuma, če sama to ne počne. Iran je tako večkrat obtožil ZDA, da slepo obtožujejo druge pri kršitvi mednarodnega prava, medtem ko ga tudi same ne spoštujejo. Iran je opozoril tudi na prelomljene obljube in neizpolnjene obveznosti, ki so jih priznane države z jedrsko oborožitvijo sprejele med konferenco o pregledu NPT leta 2000. Vojaške jedrske države so se namreč zavezale cilju popolne razorožitve jedrskega orožja pod mednarodnim nadzorom, a prebrisano niso določile časa za doseg tega cilja. Razlog je seveda v tem, da s konkretnim procesom razoroževanja do danes še niso začele. Tudi prejšnji ameriški pomočnik zunanjega ministra John Wolf je pred leti dejal: »NPT bi moral zagotavljati stabilnost in sodelovanje pri reševanju resničnih groženj svetovnemu miru in varnosti. Ko je bil dogovor o NPT dosežen, so bili neširjenje in razorožitev jedrskega orožja ter uporaba v miroljubne namene trije integralni deli združene celote. Bojim se, da na obeh straneh obstajajo tendence razbiti sporazum v tri dele, pri čemer bi se vsaka stran osredotočila samo na enega in ignorirala druge. To ni pot do uspeha!«

Pot do uspeha je celovito spoštovanje NPT. Hkrati s preprečevanjem širjenja jedrskega orožja je potrebno izvajati tudi razorožitev jedrskega orožja. Resnično varen svet je samo svet brez jedrskega orožja.

Ameriški napad na Iran?

Varnostni svet Združenih narodov je 23. decembra 2006 sprejel resolucijo 1737, ki od Irana zahteva, naj do 21. februarja prekine z vsemi dejavnostmi bogatjenja urana, pa čeprav ima Iran do tega kot podpisnik NPT vso pravico. Generalni direktor IAEA Mohamed El Baradei je v svojem poročilu o iranskem jedrskem programu že potrdil, da Iran ni prekinil bogatjenja urana. Iran bodo najverjetneje doletele dodatne gospodarske sankcije. Ameriški podpredsednik, Dick Cheney, pa ne izključuje nobene možnosti. Torej tudi ameriškega napada ne! Tudi britanski BBC je nedavno poročal, da ZDA pripravljajo napad na Iran. Napad naj bi bil izveden, ko bo potrjeno, da Iran razpolaga s kapacitetami, potrebnimi za izdelavo jedrskega orožja. Po podatkih, ki jih je BBC dobil od visokega predstavnika Pentagona, so tarče za ameriški letalski napad že izbrane. V skladu s poročanjem BBC je te dni na Bližnji vzhod priplula že druga ameriška letalozalozilka. Tudi izjave ameriške administracije so sila podobne tistim pred napadom na Irak. 1. Iran razvija jedrsko orožje. 2. Iran je povezan z Al Kaido. 3. Iran ogroža ameriške interese v Iraku, saj podpira šiitske milice. 4. Iran ne-nehno grozi Izraelu. Tudi Hillary Clinton je ameriški kongres nedavno opozorila na to: »Iz konflikta v Iraku smo se vsi naučili pomembnih lekcij. Ta spoznanja moramo prenesti na kakršnekoli navedbe v zvezi z Iranom. Ker ima to, kar govori gospod Bush, preveč znani prizvok. Zato moramo biti na preži, da nikoli ne sprejmemo odločitev na podlagi podatkov obveščevalnih služb, za katere se kasneje izkaže, da so napačne.«

Vojaške jedrske države so zavezale cilju popolne razorožitve jedrskega orožja pod mednarodnim nadzorom, a prebrisano niso določile časa za doseg tega cilja.

urana, saj trdi, da ne more zaupati zunanjim dobaviteljem, ki bi mu dovažali gorivo za jedrske reaktorje. Ker pa je obogatitev urana pravica Irana kot podpisnika NPT, te zahteve po njegovi zaustavitvi zakonsko niso zavezujoče. Tako trdi tudi Michael Spies iz pravnega od-

ga orožja sploh ne bi smela imeti, hkrati pa ji je zaradi tega odvzeta tudi možnost jedrskega sodelovanja z drugimi državami. Tudi veliki prijatelj ZDA, Izrael, ima jedrsko orožje in ni podpisnik NPT. Ker ima na Bližnjem vzhodu jedrsko orožje samo Izrael in s tem posledično hege-

Izbira novega guvernerja

Temelj vsake odločitve je načelo, na podlagi katerega iščemo smer in motiv realizacije. Izbral sem eno od načel prostožidarjev, ki pravi: Trije morilci so: oblast, kadar ne izhaja iz svobodne narodove volje; bogastvo, če nastane tako, da si prisvoji sadove dela in preprečuje svobodno uporabo proizvodnih sredstev; ter cerkev, kadar svojo vero podredi dogmi in vraževnosti in ljudi prikrajša za svobodno voljo, ki jo povrne tako, da jo da domnevnim posrednikom med človekom in Bogom.

JANUŠ RASIEWICZ

Medijsko razvpiti zaplet ob imenovanju novega guvernerja Banke Slovenije je v nekaterih krogih dvignil precej prahu. Vzrok je predvsem v dejstvu, da je zadeva javnosti predstavljena popolnoma napačno, kar še dodatno zaostruje polemike, ki so popolnoma nepotrebne. Postopek izbire je jasen, in v kolikor bi mediji svoje delo opravili korektno, bi tudi javnost bila korektno obveščena. Ker so stvari skrenile s poti, se sedaj otepamo s posledico. Ta predstavlja predvsem ugibanja: ima prav predsednik ali vlada oziroma je narobe še kaj tretjega.

Seveda pa vse skupaj ni tako preprosto. 152. člen Ustave RS v drugem odstavku pravi: Guvernerja centralne banke imenuje državni zbor. Zakon o banki Slovenije je še natančnejši in v 35. členu pravi: Guvernerja Banke Slovenije imenuje državni zbor za šest let na predlog predsednika Republike Slovenije in je lahko ponovno imenovan.

Slika je že precej drugačna. Ker guvernerja imenuje državni zbor, je le-temu tudi neposredno odgovoren. Predsednikova pristojnost je le podati predlog, ki pa bi ga po ključu logike moral prej uskladiti s poslanskimi skupinami, s čimer bi si zagotovil podporo. Iz tega je sklepati, da je zaplet povzročil predsednik s

svojo samovoljo. Tu ne gre za vsiljevanje, kot se je zelo nespretno izrazil, temveč gre za iskanje konsenza, ki bo koristil državotvornemu političnemu ravnanju in je končno tudi normalna pot v demokratični državi. Predsednik republike je bil izvoljen na neposrednih, splošnih in tajnih volitvah, njegova prisega pred državnim zborom pa posebej omenja delovati za blaginjo Slovenije. Vendar ko govorimo o blaginji Slovenije, govorimo o blaginji vseh Slovencev in Slovenk, zato ni primerno delati segregacij, kar smo v zadnjem času od predsednika že nekajkrat doživeli. Guverner Banke Slovenije po svoji funkciji ni zgolj oseba z najvišjo izvršilno oblastjo v finančah države, temveč mora predvsem uživati ugled stroke in zupanje splošne javnosti. Povsem jasno je, da mora imeti ta ugled oporo tudi v strokovnih bančniških in finančnih krogih, vse preveč radi pa pozabimo na dejstvo, da je na takšnih funkcijah potreben človek brez političnih ambicij. Ravno v tem segmentu se je ob izbiri ali boljše reelekciji guvernerja tokrat zapletlo. Mag. Gaspari ni brez intenzivne politične preteklosti, saj je bil kot sin funkcionarske družine »vtkan« v sistem bančništva že v rajni SFRJ. Leta 1992 je postal finančni minister Drnovškove vlade. To funkcijo je opravljal vse do leta 2000, ko se

je zgodila tisti vladi nezaupnica. Pol leta je užival nadomestilo funkcionarske plače in jeseni 2000 kandidiral za poslanca na listi LDS. Bil je izvoljen, nato pa ga je aprila 2001 takratni predsednik Milan Kučan predlagal za guvernerja, kjer je zamenjal dr. Franceta Arharja. Če upoštevamo takratno strukturo političnih sil v državnem zboru, to samo potrjuje očitek političnega kadrovanja. Poteze, ki jih dela sedanjí predsednik dr. Janez Drnovšek, kažejo na fil rouge s takratno politično srenjo. Vsak pomislek o nerealni in nepremišljeni podobi njegovega početja rodi v predsednikovih očeh nestrpen strah, ki se odraža v postavljanju lastnega ega na sam vrh, za arbitra vsega dogajanja v državi. To vodi v prikrit konflikt, ki ne koristi nikomur. Napoleon Bonaparte je takšen sindrom opisal z besedami: »Kadar človek spozna slabost svoje morale, jo je treba znati zdraviti kot se zdravi roko ali nogo.« Sprašujem se: mar slabosti res še ni spoznal?

Kadar človek spozna slabost svoje morale, jo je treba znati zdraviti kot se zdravi roko ali nogo. Sprašujem se: mar slabosti res še ni spoznal?

Blišč in beda

Imenovanje novega guvernerja Banke Slovenije se je sprevrglo v politični spopad med predsednikom vlade in države. Medtem ko je apetit Janeza Janše naperjen proti zadnji strankarsko neosvojeni instituciji v Sloveniji, se Janez Drnovšek sklicuje na ustavna pooblastila. Kako torej zagotoviti neodvisnost centralne banke? S strankarsko ali strokovno referenco? S spoštovanjem ali kršenjem ustavnih določil? Z vladnim populizmom ali nasprotovanjem vsesplošni politizaciji neodvisnih institucij?

MARKO KRULC

Sredi januarja je odstrel tolarja zabeležila spektakularna državna slovesnost v Cankarjevem domu, kjer so hvalnico evru zapele vplivne figure Evropske unije in domače politične scene. Glavnino slovesnosti so predstavljali govori državnikov, prežeti z zahvalami in pokloni vodstvu Banke Slovenije. Veljalo je prepričanje, da je Gasparijeva koordinacija neodvisne institucije monumentalna in kot taka nezamenljiva. Toda blišč domačega političnega parketa se je ob imenovanju guvernerja prelevil v državniško farso. V opozicijskih klopeh se je znašel tajni dokument Banke Slovenije, ki naj bi razkrival zlom javnih financ v prihodnjih letih. Še več, interni dokument naj bi po mnenju SNS priromal v Evropsko centralno banko in s tem zamajal vrhunske odnose s tujino.

Prvak SNS je nato odmaknil podporo Gaspariju in ga obtožil narodnega izdajstva, čeprav je komisar za gospodarske in denar-

Imenovanje novega guvernerja BS ne izhaja iz vprašanja strokovnih kompetenc, temveč iz vprašanja nadzora in porazdelitve vzvodov oblasti

ne zadeve Joaquín Almunia javno obelodanil, da ne pozna nobenega takega dokumenta. Sledilo je državnozbornsko glasovanje o ponovnem mandatu Mitje Gasparija, toda že vnaprej obsojeno na neuspeh. Janševi parlamentarci mu niso očitali slabega vodenja BS; motila jih je njegova politično profilirana zgodovina in vsebina tajnega dokumenta. Po glasovanju se je na vladno hribovščino ostro odzval Janez Drnovšek: »Njegova neizvolitev je zelo slab znak za slovensko in mednarodno javnost, saj kaže, da se nadaljuje trend izkopavanja neodvisnih institucij v državi.«

Ob ponovnem imenovanju guvernerja BS se je v ospredje spet pritihotapila bipolarnost slovenskega političnega prostora. Janševa desničarska vladavina se je postavila nad predsednikovo ustavno pravico imenovanja državnih funkcionarjev, in to s političnim semaforjem, ki je odnesel še enega »inkompatibilnega« kandidata. Načrtovana dvourni kandidatura Jožeta Mencingerja je splavala po vodi takoj po Drnovškovem posvetu z Janezom Janšo. Predsednik vlade in njegov finančni minister Andrej Bajuk sta nato Drnovšku poslala sugestivno noto pri izbiri novega kandidata. Predlagala sta Bošt-

jana Jazbeca in tako grobo posegla v sfero odločanja, ki pripada izključno predsedniku države. Na ilegalne sugestije je Drnovšek odločno pristavil svoje mnenje: »Ne bom predlagal vsiljenega kandidata,« in spet izbral kandidata, ki vladajoči nomenklaturi ni ustrezala. Tokrat je šlo za dosedanjega viceguvernerja, Andreja Ranta, ki ga odlikujeta osebnostna zrelost in izkušnost pri vodenju centralno bančnih poslov. Imenovanje novega guvernerja BS ne izhaja iz vprašanja strokovnih kompetenc, temveč iz vprašanja nadzora in porazdelitve vzvodov oblasti. Janšev sindrom političnega kadrovanja je treščil ob demokratični sistem, kjer kandidate predlaga predsednik države, potrjuje pa jih parlament. Na tak način se zagotavlja neodvisnost institucij. Toda če sta oba pola iz različnih nazornih usmeritev, je konflikt pri imenovanju neizogiben. Zatemnjena hegemonija cilja na kandidata, ki na čelu BS ne bi dajal kritičnih opazk, temveč bi, ravno nasprotno, gojil do vlade ljubeč in servilen odnos. Janševi institucionalni ekspanziji Drnovšek odločno nasprotuje, kar kaže na to, da se bodo politične igre z guvernerjem in merjenje blokvske moči razvlekle v pozne spomladanske dni.

Bo človeško zgodovino

Medtem ko večina predstavnikov uradne znanosti trdovratno zavrača teorije o obstoju davno izginule napredne civilizacije, neodvisni raziskovalci navajajo čedalje več argumentov, ki nasprotujejo uveljavljenim pogledom na najbolj oddaljeno zgodovino. Se obeta nova zgodovinska kronologija?

DARIO SVETEJ

Sloviti pomorski zemljevid turškega admirala Piri Reisa iz začetka 16. stoletja je morda eden najboljših dokazov za obstoj davno izginule civilizacije. Zgodba o njem oziroma o davno pozabljenem znanju se po navedbah številnih neodvisnih raziskovalcev (Charlesa Hapgooda, Grahama Hancocka in drugih) pričinja že leta 1929, ko je skupina zgodovinarjev z neke zaprašene police v Carigradu potegnila zvitek iz gazelje kože in osupnila. Naletela je namreč na izjemno odkritje, star pomorski zemljevid, za katerega se je kasneje izkazalo, da je pripadal Piri Reisu, slavnemu turškemu admiralu iz 16. stoletja. Njihovo presenečenje je bilo še toliko večje, ker se je njegov zemljevid osredotočal na zahodno obalo Afrike, vzhodno obalo Južne Amerike (!) in severno obalo Antarktike (!), to pa je za nameček prikazoval, še preden jo je prekril led. Če vemo, da je Antarktika ostala neodkrita vse do leta 1818, njeno severno obalo pa je, kot se je pokazalo, ta ugledni turški pomor-

ščak zelo natančno zarisal že 1513, lahko zlahka razumemo zadrego in čudenje vseh, ki so se s skrivnostnim zemljevidom ukvarjali kasneje. Da je na Antarktiki Reiso zemljevid prikazoval hribe, doline in reke, navkljub dokazom znanosti, da je tod debel sloj ledu že dolga tisočletja, pa je bilo sploh nekaj nezaslišanega. Če bi bil Reiso zemljevid spretna potegavščina ali ponaredek, bi bila zadeva jasna, toda znanstveniki danes menijo, da gre brez dvoma za avtentičen dokument.

Če želimo pojasniti, kako se je v njem znašla Antarktika ter kdaj in kako je nastal, se moramo vrniti k Piri Reisu. Admiral, ki je turški floti načeloval v 16. stoletju, je v svojem času veljal za strokovnjaka za mediteranske dežele in obale, napisal pa je celo slovito pomorsko knjigo z naslovom Kitabi Bahriye, v kateri je podrobno orisal obale, pristanišča, zalive in poti po Mediteranskem in Egejskem morju. Kot je znano, je bila njegova velika strast kartografija in vse do svoje

smrti leta 1554 ali 1555 je bil nenehno na preži za novimi zemljevidi, jih zbiral in prisoval. Kot visoki oficir je imel privilegirani dostop do konstantinopelske imperialne knjižnice, a menda tam ni prišel do omenjenega zemljevida. Do njega naj bi prišel potem, ko je po neki že pozabljeni pomorski bitki med ujetniki srečal mornarja, ki mu je zatrdil, da je pod Kolumbovim poveljstvom trikrat plul v Novi svet ter da je Kolumb imel zemljevid dežel, v katere je bil namenjen, ta pa se sedaj nahaja pri njem. Kot vse kaže, se je Reis slednjič dokopal do tega zemljevida in na njegovi podlagi ter na podlagi še drugih starih dokumentov narisal svoj zemljevid sveta.

Kar zadeva pomorske zemljevide, znanstveniki danes vedo, da jih je skozi ves srednji vek veliko krožilo z imenom »portolani«. To so bili večinoma zemljevidi, ki so opisovali običajne pomorske poti, redki med njimi pa so prikazovali še zmeraj neznane dežele. Te so pomorščaki ljubosumno skrivali kot največji zaklad in enega takih naj bi poznal tudi Krištof Kolumb. Da je Piri Reis lahko narisal svoj zemljevid, je uporabil več različnih virov, kar je mogoče izvedeti iz njegovih beležk. Te med drugim pričajo, da ni bil nič drugega kot kompilator, ki je uporabil zemljevide svojih sodobnikov in nekatere starodavne, ki so segali vse do 4. stoletja pr. Kr. ali še zgodnejše. Toda od kod naj bi ti prišli?

Po mnenju ameriškega profesorja Charlesa Hapgooda, enega prvih učenjakov, ki so se ukvarjali z Reisovim zemljevidom, so se nekatere natančne informacije med starodavnimi pomorščaki, kot so bili denimo Minojci in Feničani, očitno tisočletja prenašale iz roda v rod, obstajajo pa tudi dokazi, da so se te zbirale in preučevale v slavni Aleksandrijski knjižnici v Egiptu, kjer naj bi jih kompilirali tamkajšnji geografi. Po Hapgoodovi rekonstrukciji naj bi Reis prišel do svojega zemljevida najverjetneje po zaslugi starodavnih zemljevidov, ki so se nahajali v omenjeni knjižnici, kopije teh dokumentov

in nekateri originalni deli pa so bili kasneje preneseni tudi v druga središča učenosti. V letu 1204, v letu 4. križarske vojne, meni Hapgood, so začeli krožiti tudi med evropskimi pomorščaki.

Kakorkoli že, ko je Hapgood leta 1960 Reiso osupljivi zemljevid poslal v oceno ameriškim vojaškim strokovnjakom, so ti potrdili njegovo pravilno interpretacijo. »Geografske podrobnosti se izredno dobro ujemajo z rezultati seizmičnega profila ledene skorje, ki ga je leta 1949 na Antarktiki opravila švedsko-britanska odprava ...« so mu odpisali in se strinjali z edino logično razlago, da je bil obalni severni del Antarktike gotovo vrisan, še preden ga je prekrila debela ledena skorja. Odgovorili so mu še, da se jim ne sanja, kako so ti podatki lahko vrisani na zemljevidu iz leta 1513. Ni čudno, da je nji-

PODLUPO

Divjaki kamene dobe?

Kljub temu da številne uganke, povezane z davnimi graditelji in njihovim namenom, še ostajajo v veliki meri nepojasnjene, je med znanstveniki vse več takih, ki menijo, da so slednji bili vse prej kot necivilizirani. Velikost spomenikov, njihova naravnost v soglasju z astronomskimi pojavi, količina potrebnega človeškega dela, stoletja urejanja ter dograjevanja - vse to so dejstva, ki nasprotujejo še nepreseženim teorijam o t. i. »divjakih« kamene dobe. Izgradnja tako zapletenega kompleksa, kot je sloviti Stonehenge, kar 7.000 let staroga sončnega observatorija v nemškem Gosecku, britanskega Newgrangea, francoskega Carnaca ali kakšnega podobnega prazgodovinskega kompleksa, ki zahteva visoko raven znanja astronomije, poznavanje matematike, geodezije in arhitekture, dokazuje, da so njihovi snovalci bili zelo razumni in kulturni ljudje.

treba pisati na novo?

Foto: Ales Gjerkeš

hov uradni odgovor močno odjeknil. Če je Reisov zemljevid nastal, še preden je to deželo prekril led, potem je jasno, kaj bi to pomenilo. Kasnejše znanstvene študije so ugotovile, da se je zadnje obdobje brez ledu na Antarktiki končalo pred okoli 6000 leti in danes raziskovalci ugibajo o njegovem začetku med 13.000 in 9.000 leti pr. Kr. Toda vprašanje še zmeraj ostaja: kdo je narisal dele Antarktike pred 6.000 leti?

Ker tradicionalna zgodovina uči, da se je prva civilizacija razvila okoli leta 3.000 pr. Kr., je seveda vprašanje, katera civilizacija je pred 6.000 leti zmogla, kar je danes mogoče z moderno tehnologijo. Ne kaže namreč pozabiti, da je bil Reisov zemljevid med drugim poslan tudi amerškemu Hidrografičnemu biroju, ki je preveril njegovo natančnost. Ne le da

se je zemljevid izkazal za popolnoma natančnega in je strokovnjak za stare zemljevide Arlington H. Mallery menil, da je bilo za tolikšno natančnost treba opraviti značilne meritve, zbegani strokovnjaki so na podlagi Reisovega zemljevida celo popravili napake na nekaterih svojih prejšnjih zemljevidih. Natančnost pri ugotavljanju longitudinalnih koordinat je tudi pokazala, da bi bilo za risanje Reisovega zemljevida treba poznati sferoidno trigonometrijo, torej proces, ki ni bil znan do srede 18. stoletja, in imeti visoko stopnjo matematičnega znanja.

Reisov zemljevid ostaja nepojasnjena skrivnost. Je nekaj, kar ne bi smelo obstajati, in demonstracija neznane tehnologije neznanih ljudi, meni Hapgood. Ko bi ljudje morali živeti primitivno, so očitno risali zemljevide in pluli po sveto-

vnih morjih, bi lahko hudomušno pristavili. Če bi bil omenjeni zemljevid edini, ki prikazuje neznane kraje, za tiste čase »nemogoče« znanje in osupljivo natančnost, bi pristaši teorij o davno izginuli napredni civilizaciji morda še molčali, ker pa nikakor ni, so njihovi dokazi še toliko bolj vroči. »Dulcert Portolano« iz leta 1339 tako prinaša popolnoma natančno zemljepisno širino Evrope in severne Afrike, longitudinalne koordinate Mediteranskega in Črnega morja pa so natančne skoraj do polovice stopinje. Tudi »Oronteus Fineus« iz leta 1532 prikazuje Antarktiko brez ledenega pokrova, »Hadji Ahmad« iz leta 1559 pa prikazuje celo naravni most, ki naj bi bil v davni povezoval Aljasko in Sibirijo.

Na obstoj davno izginule napredne civilizacije sicer že dolgo opozarja tudi britanski raziskovalec Graham Hancock, ki njene sledi odkriva širom po svetu. Pisec knjižnih uspešnic (*Fingerprints of the Gods, Heaven's Mirror ...*) in avtor odmevnih dokumentarcev (*The Quest for the Lost Civilization*) ugotavlja, da je vsem starodavnim kulturam skupno osupljivo poznavanje astronomije in izjemna graditeljska spretnost, kar je lahko le posledica daljšega razvoja. Omenjeno kaže na vpliv neke davno izginule visoko razvite civilizacije, ki je svoje sledi pustila ta-

ko v Egiptu, Srednji in Južni Ameriki kot tudi na Velikonočnih otokih in drugih krajih širom po svetu, piše Hancock, meneč, da je to civilizacija po vsem sodeč pogoltnilo morje. Hancock, podobno kot sta to v svoji knjigi *Hamlet's Mill* že v šestdesetih letih preteklega stoletja počela znanstvenika Giorgio De Santillana in Hertha von Dechend, išče sledove človekovega znanja in resničnih dogodkov tudi v pravadnih mitih. Prek 600 mitov, zbranih po vsem svetu, govori o globalni katastrofi, natančneje o veliki povodnji, ki naj bi prizadela človeški rod. Dogodek, ki je med drugim prav tako temelj biblijski zgodbi o Noetovi barki, ne more biti izmišljen, miti so zagotovo posledica resničnega dogodka pred približno 13.000 leti, je prepričan Hancock. Kot meni, imamo danes nedvoumne in znanstveno podprte dokaze o tem, da se je našim prednikom ob koncu zadnje ledene dobe dejansko zgodila katastrofa velikanskih razsežnosti. Ledene gmote, ki so prekrivale severno Evropo in Severno Ameriko, so se stalile in Zemljo so prizadele velikanske poplave. Skoraj vsi miti (tudi o Atlantidi) govorijo o preživelih, starodavnih morjeplovcih, ki so pobegnili pred katastrofo in deželam, kjer so pristali, prinesli svoja izjemno razvita znanja. Je to lahko zgolj naključje?

PODLUPO

Koliko je stara Sfinga?

Če so egipčanske piramide nastale v času IV. dinastije faraonov (okoli leta 2.500 pr. Kr.), to še ne pomeni, da sta v tem času nastala tudi osnovni načrt platoja v Gizi in Sfinga, meni Graham Hancock in oboje postavlja v čas okoli leta 10.500 pr. Kr. S to osupljivo hipotezo se strinja tudi neodvisni raziskovalec John Anthony West, ki je z geologom dr. Robertom Schochom z bostonske univerze že leta 1991 pred zbegano javnostjo razgrnil rezultate znanstvenih raziskav, iz katerih sledi, da je egipčanska Sfinga narejena vsaj 8.000 let pr. Kr., torej bistveno pred časom, ko naj bi se po ugotovitvah uradne znanosti sploh začela egipčanska civilizacija. In kako sta omenjena raziskovalca prišla do teh zaključkov? Na Sfingi sta opazila globoke vijugaste sledi, značilne za erozijo, izzvano z vodo. Edini čas, ko so v Egiptu padale obilne padavine in je Sfinga bila lahko poplavljen, je bila lahko le pluvialna doba, ki se je začela pred okoli 14.000 leti in končala pred 5.000 leti.

Programi za energetska učinko

Energetski viri postajajo vedno bolj pomembno mednarodno politično vprašanje in v naslednjih desetletjih nas čakajo mnogi izzivi. Evropa je vstopila v novo energetska obdobje, v katerem bodo ukrepi za povečevanje energetske učinkovitosti in konkurenčnosti domačih virov ter zagotavljanje varnosti oskrbe z energijo nujni.

DR. DAMJAN KRAJNC

Odvisnost Evropske unije (EU) od uvoza narašča in danes 50 % potreb po energiji pokrije z uvozom, pri čemer naj bi ta delež v naslednjih 20 do 30 letih narasel na 70 %. 25 držav članic Unije letno porabi energijo, ki je ekvivalentna 1.725 Mt nafte. Do leta 2015 bi se evropska poraba energije lahko povečala na 1.900 Mt naftnih ekvivalentov. Prav tako se potreba po energiji povečuje na svetovnem trgu, ker države v razvoju, kot sta na primer Kitajska in Indija, postajajo pomembne gospodarske sile. Najverjetneje bodo cene energije še naprej naraščale, zlasti fosilnih goriv, ki jih vedno bolj primanjkuje.

Odvisnost od uvoza energije, visoke cene in podnebne spremembe so velika grožnja za prihodnost evropske blaginje. EU se s tem izzivom spoprijema prek številnih pobud in programov financiranja s strani Evropske komisije. Ena izmed prednostnih nalog energetske politike EU je povečanje energetske učinkovitosti. Zelena knjiga o energetski učinkovitosti – Narediti več z manj, COM (2005) 265 (<http://ec.europa.eu/energy/>) predstavlja nekatere praktične ukrepe za boljšo rabo energije z naprednimi energetsko učinkovitimi tehnologijami ter varčevanje z energijo s spreminjanjem ozaveščenosti in vedenja potrošnikov. Ta knjiga poskuša delovati kot katalizator, ki vodi k obnovljeni pobudi energetske učinkovitosti na vseh ravneh evropske družbe. Poleg tega poskuša z zgledom in vodenjem bistveno prispevati k začetku mednarodnih prizadevanj za prispevek k obravnavanju podnebnih sprememb prek energetske učinkovitosti.

Nedavna Zelena knjiga – Evropska strategija za trajnostno, konkurenčno in varno energijo, COM (2006) 105 konč. podaja predloge in možnosti, ki bi lahko služili kot podlaga za celovitejšo evropsko

energetska politiko. V njej je določenih šest ključnih področij, na katerih je treba ukrepati, da bi se odzvali na izzive, s katerimi se soočamo. Njeno najbolj temeljno vprašanje je, ali obstaja soglasje glede potrebe po razvoju nove, skupne evropske strategije za energijo, ki bi temeljila na načelih trajnosti, konkurenčnosti in varnosti.

V tem prispevku želimo opozoriti na nekatere evropske programe in podpore za spodbujanje energetske učinkovitosti in rabe obnovljivih virov energije, ki nudijo možnost vključevanja tudi slovenskim partnerjem. EU financira pobudo ManagEnergy (<http://www.managenergy.net/>), katere namen je podpora delu lokalnih in regionalnih udeležencev, ki delajo na področju obnovljive energije in upravljanja s povpraševanjem po energiji. Pobudo so sprožili zaradi zahtev po boljši komunikaciji in oskrbovanju s podatki o pomembnih temah o energiji s strani lokalnih agencij za energijo. Glavna naloga organizacije je podpora lokalnim pobudam, tako da jih oskrbuje z najnovejšimi informacijami o politikah in zakonodaji EU ter novicami o financiranju podpore izvajanja zakonodaje. ManagEnergy organizira mnoge panevropske dogodke in širi dobro prakso. Služi kot osrednja kontaktna točka za povezovanje agencij za energijo z drugimi udeleženci na tem področju.

V letu 2006 se je zaključil štiriletni program EU na področju energije, imenovan Inteligentna energija – Evropa (http://ec.europa.eu/energy/intelligent/index_en.html). Ker so izvedenci Evropske komisije ocenili, da je nujno potrebno zagotoviti nadaljevanje tega programa, lahko v letu 2007 pričakujemo njegovo nadaljevanje. Drugo stopnjo programa bodo prenovili v obsežnejši in bolj ambiciozen instrument, ki bo del Okvirnega programa za

konkurenčnost in inovativnost (2007–2013) (http://ec.europa.eu/enterprise/enterprise_policy/cip/index_en.htm). Program z ocenjeno vrednostjo okrog 730 milijonov evrov naj bi podpiral netehnološke ukrepe za spodbujanje in zviševanje energetske učinkovitosti, izboljšanje energetske raznovrstnosti in varnosti dobave ter povečanje konkurenčnosti podjetij v EU, zlasti malih in srednje velikih podjetij, hkrati pa naj bi varoval okolje in izpolnil mednarodne obveze na tem področju.

Nedavna pobuda v okviru prvega dela programa Inteligentna energija – Evropa je Kampanja za Evropo trajnostne energije (<http://www.sustenergy.org>), ki poteka v obdobju 2005–2008 s ciljem dvigovanja ozaveščenosti ter spodbujanja proizvodnje in rabe energije iz trajnostnih virov pri posameznikih in organizacijah, zasebnih podjetjih in javnih organih, strokovnih in energetskih agencijah, industrijskih združenjih in nevladnih organizacijah v Evropi. V obdobju štirih let bo kampanja prispevala k doseganju ciljev energetske politike EU na področju obnovljivih virov energije, energetske učinkovitosti, čistejšega transporta in alternativnih goriv. S programom želijo razširiti najboljše prakse rabe energije, zagotavljati veliko stopnjo javne ozaveščenosti, razumevanja in podpore ter spodbuditi trende k zasebnemu investiranju v tehnologije trajnostne energije. Naloga kampanje je posebej podpirati in spodbujati ukrepe na območjih skupnosti (regije, mesta, podeželje, otoki), na področjih transporta, zgradb, razsvetljave, sodelovanja z državami v razvoju ipd.

Energija je tudi eno glavnih področij prihajajočega 7. okvirnega programa (OP) EU za raziskave in razvoj (<http://cordis.europa.eu/fp7/>), ki se bo pričel v letošnjem letu in bo trajal sedem let. Predstav-

lja nadaljevanje raziskovalnega dela predhodnih OP, z nekaterimi novostmi in spremembami. Aktivnosti bodo potekale na desetih prednostnih področjih: (1) zdravje, (2) prehrana, kmetijstvo in biotehnologija, (3) informacijske in komunikacijske tehnologije, (4) nanoznanosti, nanotehnologije, materiali in nove proizvodne tehnologije, (5) energija, (6) okolje (s podnebnimi spremembami), (7) promet (z aeronavtikom), (8) družboslovje in humanistika, (9) varnost in (10) vesolje. Znesek finančnega sodelovanja Evropske komisije v 7. OP znaša 50.521 milijonov evrov za obdobje 2007–2013.

Cilj petega prednostnega področja 7. OP, imenovanega Energija

vitost in rabo obnovljivih virov

Foto: Aleš Gjerkeš

(namenjeno mu je okrog 2.300 milijonov evrov), je zagotoviti pretvorbo sedanjih energijskih sistemov, ki temeljijo na fosilnih gorivih, v bolj trajnostne sisteme, ki bodo manj odvisni od uvoženih goriv. Ti sistemi naj bi bili osnovani na raznoliki mešanici energijskih virov in sredstev, s posebno pozornostjo na energetskih tehnologijah z nižjimi ali ničelnimi emisijami ogljikovega dioksida, združenimi s povečano energijsko učinkovitostjo in ohranjanjem energije. Cilj tega prednostnega področja je zadostiti pretečim izzivom varnosti oskrbe z energijo in upočasniti klimatske spremembe ob hkratnem zviševanju konkurenčnosti evropskih industrij. Načrtovane aktivnosti v sklopu področja Energija so

naslednje:

(1) Vodik in gorivne celice: Integriran ukrep za močno tehnološko podporo konkurenčnim industrijam EU za gorivne celice in vodik, za stacionarne prenosne in transportne namene. Evropska tehnološka platforma za gorivne celice in vodik podpira te aktivnosti s predlogi strategije za integrirane raziskave.

(2) Proizvodnja obnovljive električne energije: Razvoj in demonstracija tehnologij za povečanje celotne učinkovitosti pretvorbe, stroškovne učinkovitosti in zanesljivosti proizvodnje obnovljive električne energije v različnih regionalnih pogojih.

(3) Proizvodnja obnovljivih goriv: Razvoj integriranih pretvorbe-

nih tehnologij in sistemov za proizvodnjo goriv ob znižanih stroških na enoto trdnih, tekočih ali plinastih goriv iz obnovljivih energetskih virov, vključno z biomaso in bio-razgradljivimi odpadki. Namen programa je stroškovno učinkovita proizvodnja, skladiščenje, distribucija in uporaba obnovljivih virov goriv, še posebej tekočih bio-goriv za transport.

(4) Obnovljivi viri za gretje in hlajenje: Raziskave, razvoj in demonstracija tehnologij in naprav za zviševanje učinkovitosti in zniževanja stroškov aktivnega in pasivnega gretja ter hlajenja z obnovljivimi energetskimi viri z namenom zagotavljanja njihove uporabe v različnih regionalnih pogojih.

(5) Tehnologije lovljenja in shranjevanja CO₂ za proizvodnjo brez emisij: Raziskave, razvoj in demonstracija tehnologij za drastično zmanjšanje škodljivih okoljskih vplivov uporabe fosilnih goriv s ciljem razviti (stroškovno) učinkovite obrate za tvorbo električne energije in/ali pare s skoraj ničelnimi emisijami, osnovanih na tehnologijah lovljenja in shranjevanja CO₂ (podzemno shranjevanje).

(6) Čiste tehnologije uporabe premoga: Program za izboljšanje učinkovitosti obratov, zanesljivosti in stroškov z raziskavami, razvojem in demonstracijo čistejših pretvorbene tehnologij za premog in druga trdna goriva, s proizvodnjo sekundarnih energentov (vključujoč vodik), in tekoča ali plinasta goriva.

(7) Pametne energetske mreže: Raziskave, razvoj in demonstracija zviševanja učinkovitosti, varnosti, zanesljivosti in kvalitete evropskih električnih in plinskih sistemov ter mrež z namenom povezovanja evropskega energetskega trga (npr. s spreminjanjem sedanjih električnih omrežij v interaktivno storitveno mrežo uporabnikov oz. operaterjev, z razvojem možnosti shranjevanja energije ter premeščanja ovir za uvajanje in učinkovito integriranje razpršenih in obnovljivih virov energije v velikem obsegu).

(8) Energetska učinkovitost in prihranki: Raziskave, razvoj in demonstracija novih konceptov, optimiranja obstoječih konceptov in tehnolo-

logij za izboljšanje energetske učinkovitosti in zmanjšanje nadaljnje končne ali primarne porabe energije v stavbah, upoštevajoč življenjski cikel, transport, storitve in industrijo. To vključuje integriranje strategij in tehnologij za energetsko učinkovitost (vključno s ko- in poli-generacijo), uporabo novih energetskih tehnologij in ukrepov ter načrtovanje stavb z minimalnim klimatskim vplivom.

(9) Znanje za vodenje energetske politike: Razvoj orodij, metod in modelov za ocenitev glavnih gospodarskih in družbenih vidikov, povezanih z energetskimi tehnologijami ter za podajanje določljivih ciljev in scenarijev za srednje- in dolgoročne vidike (vključno z znanstveno podporo za razvoj politike).

Evropa bo morala v prihodnje na področju preskrbe in povpraševanja po energiji veliko bolje izkoristiti nove, obnovljive energijske vire in se bolj osredotočiti na energetsko učinkovite metode. Tega se v Evropi zavedamo, saj smo postali vodilni glas v boju za zaustavitev izčrpanja naravnih virov in preprečitev podnebnih sprememb. Poglavitna naloga, pred katero stojimo sedaj, je prepričati tako porabnike kot ključne nosilce odločanja o prednostih proizvodnje in uporabe trajnostnih virov energije.

V prispevku smo omenili le nekatere izmed pomembnejših programov EU, katerih cilj je podpirati glavne akterje na področju trajnostne energije, tako obnovljivih virov energije kot tudi energetske učinkovitosti. Namen programov je razviti konkretne projekte, razširjati njihove dosežke in rezultate ter pokazati koristi novih tehnologij in orodij. Evropska komisija deluje na področju programov EU dokaj pregledno, tako da je vse potrebne informacije glede omenjenih programov mogoče dobiti na navedenih spletnih straneh. Glede programov velja omeniti še načelo, da mora v prijavljenih projektih praviloma sodelovati več partnerjev iz držav članic EU. Skupni imenovalec dosedanjih uspešnih projektov je vpliv na celotni evropski prostor in tematska usmerjenost v reševanje problematik, ki so skupne celotni EU.

Barfly

»Hey, I can't handle this scene ... Maybe should I become a monk.«

H. Chinasky

DR. SAMIR OSMANČEVIĆ, GRADEC
(PREVOD: DARINKO KORES JACKS)

V mlajših dneh je Peter Handke pisal poezijo, ki naj bi bila neka vrsta novega jezikovnega in pojmovnega »shojanja« povojne nemške nacije. Torej, v eni svojih pomembnih »prerokb« (Weissagung) trdi, da bo pero, med drugim, lahko kot pero in žolč grenek kot žolč in vran črn kot vran in kamen trd kot kamen, vsak dan pa bo kot vsak drug dan. Čeprav je bila ta obljuba prvotno usmerjena k nemški naciji – tako vsaj trdijo nekateri njegovi razlagalci, ko postavljajo teh približno petnajst stihov v kontekst nemškega okrevanja od ontopsihične gluhonemosti po 2. svetovni vojni –, menim, da se v tej cinični obljudi/napovedi, da bodo mrtvi blede kot deske, skriva tudi nekaj sartrovski gnusa nad vsemogočnostjo pojmovnega, nad izkonstruirano kompleksnostjo nekega sveta, ki, vsaj v izvirnem odnosu med človeško eksistenco in njenim svetom, ni bolj zapletena od antične ali egiptovske. Niti bolj niti manj. In to kljub sublimirani in izpopolnjeni vsiljivosti vizualno-akustično-ideološko-avtoerotičnih vzpodbud, zaradi katerih je sodobni svet morda bolj pisan, ne pa tudi kompleksnejši.

Instant-Lichtung

A v Handkejevi obljudi/napovedi, ki ima za uho okcidentalnega mišljenja gotovo tudi sladki eshatološko-heideggerjanski prizvok, v obljudi instant-Lichtunga, v katerem se na koncu časa mešata pojmovna jasnost in ontološka osvoboditev, kar so veličastno slavile speerovske zgradbe, v tej obljudi torej odkrijemo tudi kozmično dimenzijo konsterniranosti in dezorientiranosti tistih, ki jim je obljubljen in katerim se obetavno napoveduje. Tistih, ki so takšni, da jim je treba obljubiti, da bo deska ravna kot deska. Napoved torej ne priča le o tistem, kar se z njo obljublja, ampak tudi o profetskih potrebah

svojega avditorija, o njegovih religioznih kapacitetah in eshatoloških tenzijah. Kajti če bo dlaka nekega dne tanka kot dlaka, potem to danes še ni. Če bo, kot obljublja Handke, apno nekoč (ne reče pa tudi zopet!) belo kot apno, potem to danes ni. To je obljuba minimalnega konsenza predmeta in pojma, obljuba diskreditirane adaequatio rei et intellectus. Mi več ne vemo, kaj naj bi vse to pomenilo. To gre tako daleč, da včasih verjamem, da bi profesionalnim bralcem in profesionalnim recipientom tujih recepcij, ki razlagajo še bolj tuje recepcije, država, ki jih (njih, profesionalne recipiente) še tolerira, morala vsako leto plačati neko vrsto mentalno-intelektualne fizioterapije – recimo celodnevno otipavanje kamnov –, podobno kot postopa s poklicno obolelimi zidarji ali asfalterji. Ali jim dati vsaj beneficirani delovni staž.

Ko torej nadaljujem svoj mali filmsko/filozofski pojmovnik (za tiste, ki niso imeli v rokah prejšnje številke Katedre, dodajam pojasnilo, da sem tam pod naslovom Se spominjaš, Dolly Bell? govoril o mnemopatskih prekletstvih in zgodovinskem spominu), želim konstantirati naslednje: sodobni sebe reflektirajoči subjekt mora, ob minimalni dozi poštenosti, priznati, da je iz dneva v dan, iz leta v leto, v njegovem intelektualnem, emotivnem in moralnem vsakdanu vse več in več prizorov, med katerimi se, kot Chinasky, ne znajde. In v katerih bi, glede na to, da kamen še ni trd kot kamen, vsaka reakcija pravzaprav nujno bila – svečeniška (meniška, duhovniška ...): čisto, stupidno in nemočno moraliziranje s ciljem umirjanja, apatiziranja Daseina. A do nietzschejanskega cinizma, ki takšne prizore z lahkoto prepozna in z enako lahkoto odvrže s sebe svečeniško ogrinjalo, je treba šele priti.

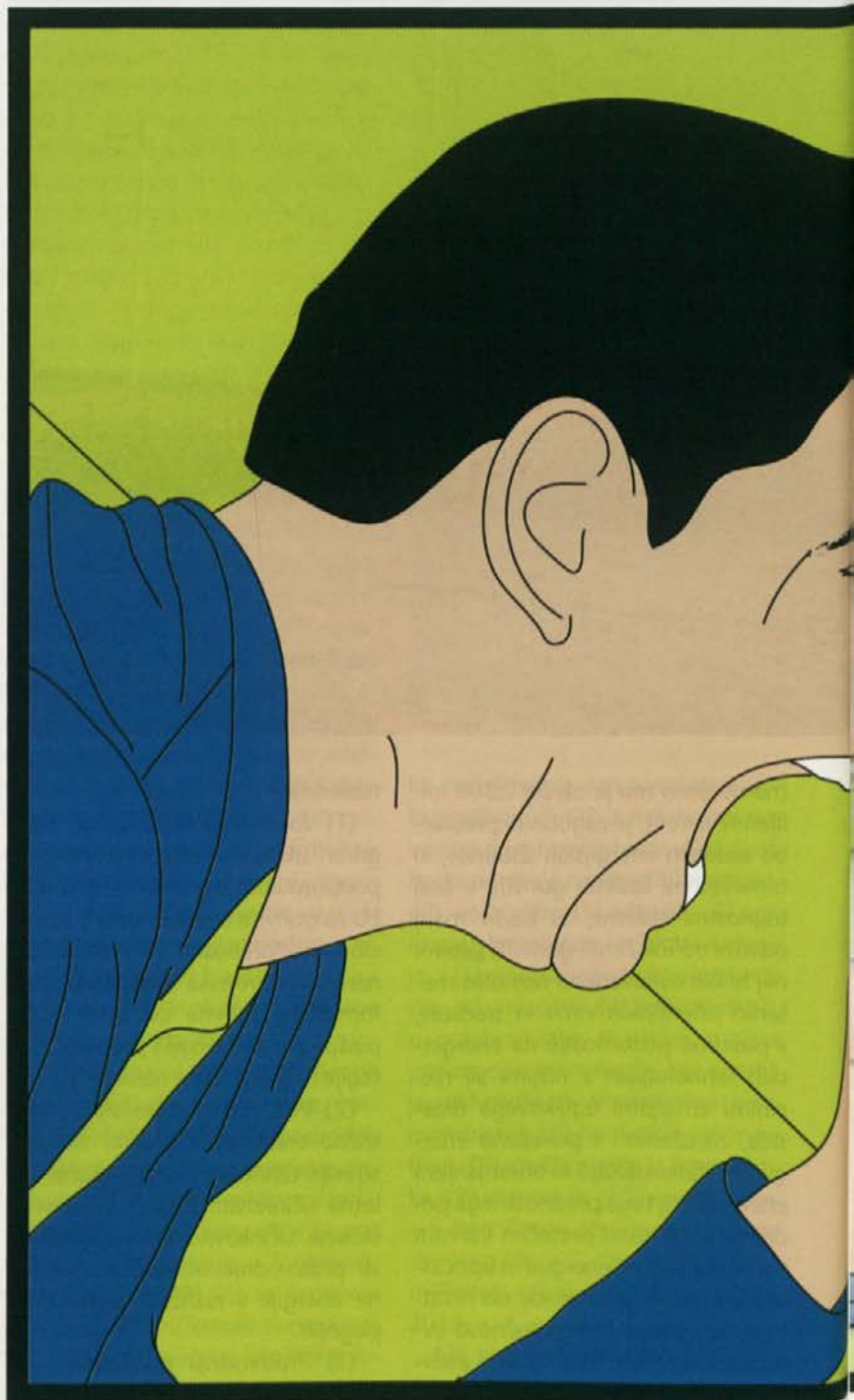
Prva stopnja na tej poti spoznanja pa je, da za mišljenje ne obstaja nič nevarnejšega od tega, da se v svetu nankrat vse vklaplja v tisto, kar od nje pravzaprav pričakujemo, in ko naj bi bilo vse popolnoma transparentno, globalni konteksti pa jasni kot Handkejev dan, ki bo kot vsak drug dan. Tisti, ki poznajo zgodovino, niso od haškega sodišča niti pričakovali, da bi sprejelo razsodbo o genocidu, ki ga je neka država zagrešila v sosednji državi. (Če nadgradimo Handkeja: Pravica še ni pravična kot pravica.) Posvečenci politične zgodovine balkanskega prostora so vedeli in vedo, da je enotnost dvajsetih milijonov prebivalcev bila in je nemogoča, ne glede na dej-

stvo, da so vsi skupaj obkroženi z obsežnimi nacionalnimi imperiji. (Balkan še ni balkaniziran kot Balkan.) Irak se je moral zgoditi, Iran se bo moral zgoditi, vsak dan nešteto otrok umre za lakoto in AIDS-om preprosto zato, ker se to vklaplja v shemo, ki nam jo vsakodnevno servirajo chinaskyjevi svečeniški umnosti resničnega in resničnosti umnega.

Neuporništvo uma – Who are you?

In zares: 41 let po pojavljanju Adornove Negativne Dialektike se mišljenje po moji presoji nahaja v kontinuiranem stanju neuporništva uma, ki so ga svečeniški prepričali v njegovo identičnost z resničnostjo in se mu vsak upor implicitno zdi upor proti same-

mu sebi. Duhovne znanosti so se konformistično sprijaznile s svojim nižje-razrednim statusom, s svojim biti-toleranten v svetu, v katerem se je podivjana tehne kot kak mentalno-posmensturalni extralarge tampon dobesedno vrnila ne več le med človeka in smisel, ampak tudi med človeka in njegov lastni svet v najbanalnejšem, najbolj analitičnem in najbolj vsakdanjem pomenu besede. Ker pa producira iz stanja neuporništva – to je spoznavnoteoretska dimenzija problema, o katerem je tukaj beseda –, um operira s pojmi, ki imajo s svetom ravno toliko zveze, kolikor ima ekonomsko globaliziranje skupnega z dobrimi nameni internacionalnih tutorstev, da bi svet naredila boljši in da bi bilo življenje vseh vredno, da ga živijo. V sta-

nju neupornosti, v stanju hegeljanske identitete umnega in resničnega, um vara samega sebe in se pri tem zaveda dejstva, da je resnično, kot volja do moči, samo drugi naziv za grabežljivost maloštevilnih gospodarjev tega sveta. Producirajoč iz stanja neupornišva, se um pravzaprav vedno oglašča iz mrtvega doma.

Nastanjen na dobro plačanih univerzitetnih katedrah, ki so hkrati postale tudi svečeniški kabineti, ter na na hitro izmišljenih institutih – zares bi me zanimalo, kaj nam ima o naši balkanski biti, o bednih in vse manjših ostankih naše barfly-esence, povedati kak znanstveni sodelavec katerega od mnogoštevilnih Center for South-East European Studies! –, um ne le, da je zapustil lastno definicijo mišljenja kot

negacije, ampak je postal aktiven v produkciji statusa quo. Neki znani in vplivni avstrijski filozof je med mandatom Schüsslove vlade enkrat tedensko obedoval v Schüsslovom kabinetu. Francis Fukuyama in Huntington sta bila svetovalca Bele hiše. (V svoji majhni knjižici Staaten bauen, ki jo je, če se prav spomnim, sofinanciral Mednarodni monetarni sklad, Fukuyama trdi tudi to, da je pot prehitrega liberaliziranja ekonomije po razpadu Sovjetske zveze pot, ki jo je sam propagiral in koncipiral, bila načeloma napačna, ker je pogosto povzročila razpad notranjih struktur in institucij države same, korupcijo in nasilje. Izrabljam priložnost, da se Mednarodnemu monetarnemu skladu in brezštevilnim Fukuyamam na ta način iskreno za-

hvalim za njihov eksperimentalni elan z začetka devetdesetih let prejšnjega stoletja.) Ne da bi nam zaupal skrivnost, zakaj je liberalna demokracija tako nerazdružno povezana s kapitalizmom, je prvi po kapitulaciji sovjetskega imperija proglasil parlamentarno demokracijo za univerzalni in najvišji model človeškega političnega bivanja. Drugi je, poleg svoje teze o nujnosti spopada med svetovnimi kulturami, plasiral tudi prav tako vplivno tezo o revščini kot preprostem produktu nekulture – kot da bi bilo dovolj, če bi Etiopijci začeli poslušati Bacha, pa bi že postali bogata in propulzivna družba. Po tistem, ko je bila njegova teza o clash-of-civilisations na globalnem nivoju že odigrala svojo posthladnovojno vlogo, se je

(v delu Who are we. Kriza ameriške identitete) obrnil proti vsem tistim neprotestantsko-neanglosaksonskim grupacijam v ameriški družbi, ki si drznejšo zahtevati pravico do participacije pri ameriški identiteti, čeprav je niso ustvarili ne Meksikanci, ne Afroameričani, niti Latinoameričani, ampak, jasno, Huntingtonov ded.

No, tukaj ne gre za osebnosti in posamezne teze, ampak za dejstvo, da lahko namesto Fukuyamove zmage liberalne demokracije ugotovimo zmago konzervativnega uma. Tisto, kar se danes še uspeva imenovati kritično, je brez jasne teoretske osnove zbrano okrog kanadske no-logo novinarke, nekaj malega okrog Chomskega in prav tako malo okrog zares kritičnih web-revij. Levica in desnica sta se konceptualno izenačili; pa ne zato, ker bi njuni programi postali skoraj identični, ampak zato ker ni mogoče biti na oblasti, ne da bi se hkrati spogledoval z velikim kapitalom, ki se, čeprav transformiran v Webrov »kapitalizem, ki daje«, težko sprijazni celo s tistimi nekaj drobtinicami, ki jih odvaja državi in socialnim ustanovam. Zato je mogoče, da se avstrijski socialdemokrati na primer pri vprašanjih imigracije obnašajo, vsaj s programskega aspekta, kot njihovi desni antipodi s konstantnimi 15 (a očitno možnimi 30) odstotki glasov avstrijske populacije. Zato je mogoče, da bivši nemški kancler po izteku mandata začne delati za rusko naftno industrijo, kot da bi bil nogometaš, ki preprosto prestopi v drugi klub, ne pa osebnost, ki bi pravzaprav morala simbolizirati ideološki odpor proti takšnim hipostazam in metastazam svetovnega kapitala. In zato ponavljam: nihče se pravzaprav ne razburja zaradi takšnih prizorov, ker je mišljenje po eni strani menda že zdavnaj postalo transparentno in ker se vse vklaplja v »svet je, kakršen je«, v leibnizovski svet kot najboljši od vseh možnih svetov. Kot takšno se je mišljenje umirilo v »uvidu«. Po drugi strani pa korumpirano mišljenje, ki sistemsko deluje iz neuporniškega uma, ne želi prepoznavati takšnih prizorov, ker bi moralo eksaltirano zavpiti: »Hey, I can't handle this scene ...«

Za Adorna je bil eden od takih prizorov pisanje poezije po Auschwitzu. Za nas to niso niti lačni in pobiti niti izneverjeni in prevarani. In tako bo ostalo, vse dokler bomo čakali, da kamen postane trd kot kamen, mrtveci blede kot mrtveci, pravica pravična kot pravica, Balkan pa balkaniziran kot Balkan. Amen.

Dežela, kjer Alah ni mogel p

Domačini so me pogosto spraševali: »Si sam tukaj? Te ni nič strah?« Začuden sem vprašal, zakaj bi me bilo strah. »Ker smo teroristi!« se je s pridihom cinizma glasil odgovor. Nesrečen je, kdor je podlegel senzacionalističnim, pristranskim ter s strani »velikih« dirigiranim medijem.

JANKO SKOK

In preživel sem. V državi z (uradno) 17.508 otoki in površino za petino Evrope, največji otoški ter muslimanski državi na svetu. 88 % več kot 230-milijonske populacije je pripadnikov te religije. »Dobro« je uvrščena tudi na nekaterih manj spodbudnih lestvicah, a o tem kasneje.

Na poti z Balijsa na Javo sem letel z zelo starim boeingom, ki mu je med letom pošteno kapljalo s stropa. K sreči je starček, kot verjetno že mnogokrat, pristal v Surabaji, drugem največjem mestu Indonezije. Tu so se pred 17. avgustom leta 1945, ko je Indonezija razglasila neodvisnost od kolonialistov Nizozemcev, odvijale številne bitke. O kolonialistih Indonezijci nimajo negativnega mnenja, saj so jim med drugim vzpostavili izobraževalni sistem itd., kot najtemnejšo obdobje kolonializma pa omenijo gradnjo 1.100 kilometrov dolge ceste, ki poteka po severni obali Jave, ko je v nečloveških delovnih pogojih izgubilo življenje 3.500 indonezij-

skih delavcev.

Dežela vulkanov

Kot se za deželo vulkanov spodobi, sem bil že na poti priča rojevanju novega vulkana. Ta pa ni bil posledica geološke aktivnosti, ampak človeških rok. Pod mestom Siduarjo naj bi bile precejšnje zaloge nafte in tako je največja indonezijska naftna družba v sodelovanju z ameriško (seveda, kjer je nafta, tam je kavboj) vrtala izvrtino. Pri tem so naleteli na žilo vroče vode, pare in gline. Vulkan je začel neustavljivo bruhati in količina izbruhane materiala iz dneva v dan narašča. Nastaja veliko blatno jezero, ki je poplavilo gosto naseljeno območje. Brez doma je ostalo na tisoče družin. Za vedno je zasulo glavno prometnico, zaustavljen je bil železniški promet ... Ljudje namigujejo, da je to priprava terena za nemoteno črpanje surovine, ki bi ji lahko rekli tudi »troublemaker«. Ironično je, da je eden od vodilnih mož soudeležene indonezijske

skke naftne družbe tudi minister za socialo in blaginjo ljudi.

Dežela vrtov in polj

Končna postojanka je bil Batu, majhno hribovsko mesto vzhodne Jave, katerega bi lahko poimenovali tudi mesto vrtov. Neskončni vrtovi dajejo obrobju mesteca poseben čar, če k temu dodam še nadvse prijazne, sproščene domačine s širokim nasmehom na obrazu, se človek ne more upreti vsakdanjim sprehodom skozi te vrtove. Moti le pogled na okoliško hribovje, kjer se »bohotijo« goloseki. Nasploh je v Indoneziji ilegalna sečnja gozdov velik problem, čeprav je vlada sprejela zakone, s katerimi naj bi zavarovali preostale neokrnjene gozdove in naravne habitate. V ta namen je bila ustanovljena »gozdna policija«, ki je zadolžena za preprečevanje sečnje. In že smo pri omenjenih lestvicah, natančne-

je lestvici stopnje korupcije. Dodatek k plači z veseljem sprejmejo tako najvišji kot najnižji državni uslužbenci, ne glede na posledice. Pri gozdni policiji je tako; ljudje oz. podjetje, ki namerava opraviti sečnjo na enem od hribov, plačajo nekaj rupij »varuhom narave«, ki v zameno za denar na dogovorjen dan skrbno varujejo neki drugi hrib. Vlada pa je slepa tudi pri tržnicah, kjer v grozljivih razmerah poteka črna trgovina z živalmi.

Tako je Java praktično že popolnoma izsekana in uničena. Predvsem zaradi kmetijske dejavnosti. Ob dejstvu, da na tem najgostejše naseljenem otoku na svetu živi več kot 50 % vseh Indonezijcev, posledice ne morejo biti drugačne. Ljudi je pač potrebno nahraniti.

Dežela prijaznih ljudi

Živel sem pri družini, kjer je mati po-

PODLUPO

Optimizem ... kako?

Indonezija ponuja edinstveno naravo. A neokrnjena narava izginja, kot povsod po svetu. Krivci so znani – skorumpirane, pokvarjene velike korporacije ter oblastniki, katerih omejen um sega le do denarja. Ter sodobna medicina; kriva za negativno selekcijo ter posledično zaskrbljujočo rast prebivalstva. Kot zagovornik evolucijske teorije se s teorijo o Adamu in Evi ne morem strinjati. A glede na defektnost samooklicane najvišje razvite vrste, sodobnega človeka, teorija o nastanku človeka iz le dveh osebkov postane verjetna. Evolucije pa v primeru človeške vrste že zdavnaj ni več. Torej, malo jih je, ki lahko trdijo, da upravičeno teptajo mater zemljo; tisti, ki smo bili rojeni v bolnišnici in koristimo zdravstvene storitve, nikoli ne bomo vedeli, ali smo od narave ali medicine poslani. Teh je največ med vlepomembnimi, samovšečnimi in mehkužnimi Zahodnjaki. Pogubno pa je to, da največji izrodki vodijo svet. Velik del človeške populacije je torej nepovabljenih gostov na zadnji večerji, ki se bo požrla prehitro.

reprečiti vdora kapitalizma

»Traktor« indonezijskih kmetov. Le kaj bi naša porekli naši »ubogi« veleposestniki.

no vzdušje. Domov smo odšli okoli osme ure zvečer. Po takšnih zabavah so misli čiste in glava ne boli. Pa tudi nevarnost kriminalnih dejanj in prometnih nesreč je manjša, kar je verjetno razlog, da imajo na policijskih postajah s foteljem in televizijo opremljeno sobo. Glavno prevozno sredstvo je motorno kolo. Teh v mestu kar mrgoli in ob prometnih konicah je v središčih mest nevzdržno smrdeč zrak. To pa ne moti »križiščnih« glasbenikov, ki z igranjem (običajno kitare) in petjem dobijo od čakajočih voznikov nekaj drobiža. Je pa vožnja z vozili na motorni pogon po deveti uri zvečer prepovedana; tako je tudi z javnim prevozom. Najcenejši javni prevoz v Indoneziji so mikroleti – majhni kombiji, v katerih so v zadnjem delu nameščene klopi. Uradno je to prevozno sredstvo namenjeno prevozu dvanajstih ljudi, a ker hočejo vozniki zaslužiti kar največ, je mogoče v takšen mini kombi stlačiti tudi triindvajset ljudi. Toliko sem jih namreč naštel na eni od voženj, ko je iz mangov, katere sem si običajno prinašal s tržnice, skoraj nastala marmelada.

Muslimanska vera kroji življenje večine Indonezijcev; predvsem na Javi so ljudje zelo verni, da ne rečem ortodoksni, vendar se človek tega hitro privadi. Spoznal sem tudi življenje v času svetega meseca ramadana. Meseca postenja, ko naj bi vsi muslimani podoživljali življenje revnih. Verniki ne uživajo ne vode in ne hrane od sončnega vzhoda do sončnega zahoda. A kdor ima težave s samoobvladovanjem, lahko dneve (ne)postenja »kupi« (za vsak dan plača znesek v protivrednosti riža, ki zadosti dnevnim potrebam enega človeka), jih nadomesti kasneje ali pa, kot pravijo, sam odgovarja za svoja dejanja pred bogom. Tudi sam sem se iz radovednosti poskušal postiti nekaj dni in nisem imel posebnih težav. V tem obdobju ljudje razumljivo veliko počivajo in nemalokrat je v času kosila v »orhidarni« (kjer sem opravljal prakso) zavladal izjemen mir. Takrat sem delo opravljal sam ob poslušanju žabjega in ptičjega petja (podobno je bilo tudi ob odsotnosti šefov).

skrbela, da sem raznoliko indonezijsko hrano, veliko riža ter zelenjave in le malo mesa, vzljubil ob prvem obroku. Ob koncu slednjega se običajno poje še sadje ter spije črni čaj ali voda. »Zunaj« pa ni okusnejše hrane od tiste, ki jo pripravijo v improviziranih restavracijah na tradicionalni tržnici. Dlje sem se privajal le na čili ter uživanje ustekleničene vode, saj voda iz pip brez prekuhavanja ni užitna.

Preprosti ljudje so odprti, sproščeni in nasmejani, kar je očitno predvsem v vaseh, po katerih sem se ob vikendih zelo rad potikal. Predvsem pa so ljudje zelo umirjeni, kar ob dejstvu, da ne uživajo alkohola (to jim prepoveduje muslimanska vera), niti ni čudno. Tako smo na zabavah s tamkajšnjimi študenti predvsem veliko jedli, pili vodo in se pogovarjali, pri tem smo sedeli na tleh, saj pravijo, da mize in stoli ubijajo sprošče-

Dežela edinstvene narave

Narava v Indoneziji je zelo raznolika, kar človek od ogromnega arhipelaga v tropskem pasu upravičeno pričakuje. Naravna kot tudi etnična ter kulturna raznolikost se občuti na vsakem otoku, naravna predvsem pri prečkanju Wallaceove linije. Ta deli zoogeografski regiji Azije in Avstralazije in poteka med z izginjajočim tropskim deževnim pragozdom pokritim Borneom ter Sulawesiem in z zagorelimi turisti prepelnim Baliem ter otočjem Nusa Tenggara – še zelo naraven Lombok, navidez pust otok Sumbawa, s komodoškimi varani naseljena Rinca in Komodo, krščanski Flores ...

In dežela denarja željnih uradnikov

Obilo težav sem imel na imigracijskem uradu s podaljševanjem vizuma, verjetno zato, ker nisem bil kot kitajski priseljenci (ti pravzaprav v celoti vodijo trgovino v Indoneziji in sodijo med premožnejše), ti so poleg vseh drugih potrebnih dokumentov mape obogatili še z najmanj 50.000 rupijami (dobrimi 4 evri) ter tako neverjetno pospešilo proces. Čeprav je v mojem primeru ves proces tekel skoraj en teden, si je na koncu uradnik, ki ni znal angleško, kako pač, drznil zahtevati dodatno plačilo za opravljeno delo.

Obiranje jabolk (Batu).

Šport v vrtincu bolonjskih

Na okrogli mizi o športu so na Univerzi v Mariboru ugotovili, da v svetu dajejo prednost športu. Zavedajo se, da je zdrav študent bolj kreativen in raziskovalen. Zdrav študent je uspešen človek. Skozi šport tudi raste pripadnost univerzi.

MILAN LAZAREVIČ

Številna vprašanja, katera so si zastavili udeleženci okrogle mize na temo Šport na univerzi, kažejo, da je slovenski univerzitetni šport zašel v krizo. Zaskrbljen je prorektor Univerze v Mariboru, prof.dr. Dušan Radonjič, zaskrbljeni so učitelji športne vzgoje na fakultetah zaradi slabega odziva študentov, študenti pa bi radi večjo prepoznavnost tudi občudijskih dejavnosti in rekreacije.

Eden izmed razlogov, zakaj so na nedavni okrogli mizi udeleženci izražali zaskrbljenost, je bolonjska reforma študija. Ta naj bi redno športno vzgojo povsem potisnila ob rob. Univerza v Mariboru ga je dala v program izbirnega predmeta, a vodstva fakultet niso zadovoljna s takšno rešitvijo, saj je v ospredju izvajanje drugih programov namesto redne športne vzgoje.

Motivirati študente

In kako dvigniti zanimanje študentov za šport? Slišali smo več predlogov. Vsi so se strinjali, da drugod po svetu na univerzah dajejo prednost športu. Zavedajo se, da je zdrav študent bolj kreativen in raziskovalen. Zdrav študent je uspešen človek. Skozi šport tudi raste pripadnost univerzi. Navedli so nekaj slabih primerov (v tem predvsem izstopa Švica), kjer se srečujejo z debelostjo študentov.

In kateri model je pravi? Zdajšnji predsednik Fitness zveze Slovenije, Dušan Gerlovič, sicer profesor športne vzgoje, je mnenja, da se po Avstrijcih ne bi smeli zgleđovati: »Njihov sistem je slab. Vključuje le 15 odstotkov študentov. Mi bi jih radi imeli petkrat več.« Morda je skandinavski primer ustrežnejši, vendar bi njegovo vpeljevanje potrebova-

lo več časa.

Vse se začne in konča pri denarju. Uredba o financiranju univerz dovoljuje, da univerze namenijo športu do tri odstotke denarja. A stanje je povsem drugačno. V Mariboru porabijo le 0,5 odstotka, v Ljubljani pa komaj 0,8 odstotka celotnega denarja. »Pritiski fakultet so veliki, da denar namenimo za izvajanje drugih programov in za šport,« tako Radonjič.

Neustrezni prostori

Za izvajanje športne vzgoje in občudijskih dejavnosti je treba najprej preveriti, kje je vadba sploh možna. V Mariboru imajo UŠC Leona Štuklja, kateremu spušča streha in je pred leti zašel v finančno krizo. V Ljubljani je osrednja dvorana tik pred razpadom, študenti na Obali pa so razmetani po telovadnicah obalnih osnovnih šol. Pogrešajo večje število zunanjih igrišč. Stanje je torej klavarno.

Mariborski učitelji športne vzgoje opozarjajo, da se z bolonjskim procesom športna vzgoja potiska v občudijsko dejavnost. »V mariborskem UŠC so termini za redno izvajanje programov neprimerni, saj je dvorana vse bolj namenjena komercialnemu programu. Po 17. uri redna vadba sploh ni možna. V neugodnih terminih za vadbo tudi študenti niso motivirani,« pravi Aleksander Pajtler, profesor športne vzgoje s Fakultete za gradbeništvo. Na Fakulteti za organizacijske vede v Kranju ugotavljajo velik osip. Krivo je kreditno točkovanje, ker je premalo ovrednoteno, saj vsak študent najprej pogleda, kakšno korist bo imel. Dr. Otmar Kugovnik z ljubljanske univerze se je vprašal, kaj so cilji športa na univerzi. Pravi, da niti ena visoko rangirana

univerza v Evropi nima neurejene-ga športa. Vsaka sodobna univerza trdi, da je šport ena najučinkovitejših metod za socializacijo študenta in njegovo zdravje. »Kako vsebinsko postaviti predmet športa vzgoja? Je ta enak na medicinski in ekonomski fakulteti?«

Kugovnik je ponudil večplastno organiziranost športa, od postavitve katedre za šport do izvajanja športnih programov, skozi redno vadbo, občudijske dejavnosti in rekreacijo. Ponuja piramidalni sistem, ki naj bi bil po njegovem mnenju učinkovit in bi vplival

na prepoznavnost univerze. Na ta način bi lahko dobili tudi več tujih študentov. A za ta projekt bo potreben čas, ker so na ministrstvu za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo naleteli na gluha ušesa. Dobili so odgovor, da denarja za šport nimajo. Na ministrstvu za šolstvo in šport pa so prišli vsaj do razgovorov, a so jih potem napotili na drugo ministrstvo. »Še dobro, da plačujejo profesorje športne vzgoje,« je dodal prorektor Radonjič.

Žrtve izločanja

Zanimiva in hkrati osupljiva je ugo-

Uredba o financiranju univerz dovoljuje, da univerze do tri odstotke denarja namenijo za šport. V Mariboru porabijo le 0,5 % v Ljubljani pa komaj 0,8 % proračuna.

reform

Milan Lazarević

Turki so vedeli, kako se zadevam streže. Izgubili so kandidaturo za univerzijado leta 2009, zdaj pa so se bolje pripravili. A tako je v športu. Ta brez politike ne more, ker ga je že zdavnaj vsrkala vase.

Ne joči, Maribor!

Predstava je končana. Maribor ne bo gostitelj zimske univerzijade 2011. Potolkli so ga Turki. Mariborski župan, Franc Kangler, se je skorajda zjokal, levjesrčnost, ki jo je kazal pred tem, je izginila. Naivna je bila izjava predsednika slovenske univerzitetne športne unije, Otmarja Kugovnika, da je bila odločitev politična. Da, bila je. Kot se ne bi zavedal vpliva politike. Ta se je vnesla v vse pore javnega in zdaj celo zasebnega življenja. Je kot resničnosti šov po vzoru »velikega brata«, ki navadnemu državljanu ne da miru.

Turki so vedeli, kako se zadevam streže. Izgubili so kandidaturo za univerzijado leta 2009, zdaj pa so se bolje pripravili. A tako je v športu. Ta brez politike ne more, ker ga je že zdavnaj vsrkala vase. Vizionarstvo Pierra de Coubertina, utemeljitelja sodobnih olimpijskih iger, o poštenosti je samo še parola. Vse drugo je predstava. Igralci v njej nastopajo z različnim uspehom. Bolj bo treba preučiti, kaj so se iz celotne zgodbe slovenski veljaki naučili.

Za kandidaturo je stala celotna država, ni bilo politika, ki ne bi podprl tega projekta. A po zadnjih podatkih sodeč, naj bi študentsko športno unijo poziranje pred kamerami in fotografskimi objektivami ter solze drago stale. Znašli naj bi se v rdečih številkah, ker denarja z ministrstva za šolstvo in šport naj ne bi bilo, in vprašanje je, kdaj ga bodo sploh dobili.

Najslabša možna rešitev je, da bi vse skupaj opustili, zadevo pometli pod preprogo. Kangler je deklarirani športnik po duši. Naj zdaj pokaže, ko je izgubil, ali je sposoben vleči voz naprej. Čeprav ni dobil iger, pa bi v tem našem mestu namesto parkirišč v strogem mestnem jedru in nekakšnih nebotičnikov, ki se zdijo kot gradovi v oblakih, poskrbel za celovito podobo športnih objektov v mestu. Ti so skoraj po pravilu nedokončani in takšni ostanejo desetletja. Spomni-

mo se samo lanskega odprtja prenovljene ledne dvorane, ko na svečanosti, kjer so prisostvovali inšpektorji mednarodne študentske športne unije, na tribunah sploh ni bilo sedežev za gledalce in jih še zdaj ni. Maribor – mesto nedokončanih športnih objektov. Smešno, a hkrati žalostno, da gre na jok.

Zakaj še naprej ne bi razmišljali o novi skakalnici in novih sedežnicah, namesto da odpisane uvažajo iz Avstrije. Z različnimi zdravimi potezami bi mestu dali novo dimenzijo, tudi če ne bi dobilo univerzijade. Saj se kvaliteta bivanja v mestu ne meri samo z bojem za pridobitev odmevnih športnih tekmovanj, ampak je treba zbrati dovolj moči in sredstev za takšne vsebine, ki bodo privlačile tuje strokovnjake, študente in nenazadnje turiste. Če trditve držijo, da se na razpis Fundacije za šport za letošnja nepovratna sredstva iz Maribora ni prijavil nihče, v sosednjih Rušah pa bodo za bazen dobili 210 tisoč evrov, potem je stanje v drugem največjem slovenskem mestu zaskrbljujoče.

Po takšnih potezah sodeč, skrbnikov mestnega športa očitno ne zanima prihodnost, čeprav v mestnem svetu sedi sam predsednik fundacije, Tone Vogrinec, ki je nedavno opozoril na te napake. Absurd! Le še en dokaz, da glavne položaje v športnih zavodih zasedajo nesposobni ljudje, ki branijo lasten položaj z izgovori, da denarja ni za vse dovolj in da od države ne morejo dobiti sredstev. Kot bi bilo težko napisati prošnjo, jo podkrepiti z načrti in strategijo delovanja. Saj fundacija ni nekakšen »bav bav«, kjer si vnaprej obsojen na propad. Je zgolj alibi, da je za vse itak kriva Ljubljana.

S takšnim razmišljanjem tudi univerzijada ne bi bistveno spremenila miselnosti, saj bi ta projekt nudil zatočišče tistim, ki raje hodijo v službo, namesto da bi kaj naredili.

Mariborski profesorji opozarjajo, da so termini za redni program športne vzgoje na USC Ljona Štuklja neprimerni.

Foto: Aleš Gjerkeš

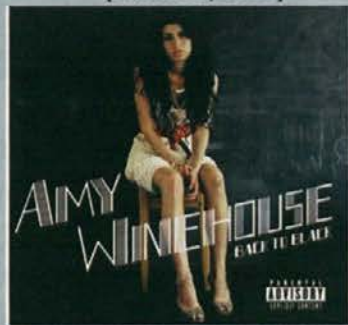
tovitev predstavnikov z obalne univerze o padcu zanimanja za šport med študenti. Že v mladosti naj bi z različnim športnim udejstvovanjem občutili klubski sistem oziroma izločevanje. Eni so ga občutili že v osnovni šoli, nazadnje pa pri 18 letih, ko že lahko podpisujejo prvo profesionalno pogodbo s športnim kolektivom. Če so takrat izločeni in ne pridejo med člane, je njihovo razočaranje veliko in težko je pričakovati, da bodo na fakulteti spet športno aktivni. Takih študentov naj bi bilo kar 90 odstotkov.

Udeleženci so torej odprli vrsto vprašanj, morda preveč za prvo srečanje. Vendar so se vsi strinjali, da s posamičnimi akcijami ne bomo uspešni, temveč bodo za reševanje celotne problematike univerzitetnega športa morali stopiti skupaj. Se nadaljuje ...

Back To Black

(Universal, 2006)

AMY WINEHOUSE

Britanka Amy Winehouse je s ploščo pronicljivega naslova vehementno odgovorila na sluzast R&B, drzno izvala Joss Stone in celo Norah Jones. Po vzoru dekliških soulovskih skupin 1960. let alla Supremes je ustvarila nekaj težko odklonljivih cukrov. Žal ji je zmanjkalo konsistence za celovito mojstrovino. Povprečne pesmi izpadejo kot mašilo. Podmazani vroči barski hiti pa vseeno obglavijo in ožgejo.

Elixirproslam

(Samozaložba, 2006)

N'TOKO

Težko je slediti N'Toku, sploh njegovemu vihravemu ustvarjalnemu elanu. Z neizmerno radostjo do eksperimentiranja je odplaval od hip hopa in drzno odskočil od slovenske povprečnosti. S šusom nas zabije, z akustiko presepeti, z improvizacijo začara. Še vedno dobro klesti rime, ki mu pa ni glavna preokupacija. Postal je avantgardist! Drugega mu v deželi šentflorjanski ni preostalo. Upor na Betajnovi!

The Good, The Bad & The Queen

Parlophone/Dallas, 2006

THE GOOD, THE BAD & THE QUEEN

Superskupina (Damon Albarn iz Blur in Gorillaz, Paul Simonon iz Clash, Tony Allen iz benda Fela Kutija in Simon Tong iz Verve) so reagirali z multi-kulti albumom. Rodil se je lahko samo na Otočju. Z dubovskim gruntom podprt, umirjen, na trenutke prav čudaški album se smeje v brk intelektualizmu. Vse skupaj je navaden, simpatičen, neobvezen štos. Z barvitostjo polepša neobvezen, sproščen popoldan!

A Weekend In The City

(Wichita, 2007)

BLOC PARTY

Prej poraz kot zmaga je drugi album Bloc Party. Inventivnost je podlegla visokim proračunom in pod pritiskom velikih pričakovanj so prestopili iz alternative v središče mainstreama. Nič slabega, le odstopili so od dobro nastavljenih poti s prvencem Silent Alarm. Še bolj britanski kot prej obetavno odprejo novo ploščo, a s prehodom v drugo polovico se spremenijo v prozaičen pop rockovski album. Škoda!

Končati voj uničiti prija

Kopenhagen, dramo izpod peresa angleškega dramatika Michaela Frayna so premierno uprizorili 3. februarja 2007 v Stari dvorani SNG Maribor. Režiserju Sebastijanu Horvatu in igralcem Radku Poliču – Racu, Petru Boštjančiču in Veroniki Drolc je uspelo na oder postaviti vrhunski gledališki projekt, ki si ga bo možno ogledati vsaj še marca in aprila.

ZORAN PETROVIČ

Mariborski dramo je, sicer v koprodukciji s festivalom Ex Ponto, po dolgo trajajočem mrku ponovno uspelo na oder postaviti vrhunski gledališki projekt. Predstava Kopenhagen sestoji iz mnogih presežkov. V prvi vrsti bi izpostavil dramsko besedilo Michaela Frayna. Angleškemu dramatikumu je leta 1998 uspel veliki met. V dramo spremljamo pogovor med velikanoma in obenem pionirjema atomske fizike, Dancem Nielsonom Bohrom in Nemcem Wernerjem Heisenbergom, med katerima stoji Margrethe, žena zloglasnega danskega fizika. Srečanje se odvija leta 1941 v okupiranem Kopenhagnu, čeravno ne premočrtno in skozi celotno dramo. Fiziki se predstavijo v posmrtnem življenju, ki se zgodi tukaj in zdaj, vse ostalo je spomin na skupna snidenja, ki so se odvijala pred, po, predvsem pa v medvojnih letih. Njihovo spominjanje je precej različno. Poenotiti se ne morejo niti o tem, zakaj je prišlo do Wernerjevega obiska davnega leta 1941 in kaj so drug od drugega pričakovali. Pogovor izžareva prijateljstvo, a obenem zamero, občudovanje, a obenem obsojanje, naklonjenost, a obenem objesten egocentrizem, genialnost, a obenem norost, sprevrženost in obsedenost. Vse naštetu pa se vrtilo okoli enega največjih dosežkov in obenem zla preteklega stoletja, razvoj jedrske energije in bombe na strani okupatorja in zaveznikov. Dialogi so prepojeni z relativnostjo in nedoločenostjo; s fiziko in filozofijo, ki nimata dosti skupnega z razume-

vanjem veselja povprečnega posameznika, a so kljub temu razumljivi, čisti in jasni. Podobno je z vsebino, ki je razpršena po času in prostoru. Zgradba besedila je nelinearna, spomini se z lahkoto prelivajo in zdi se, kot da se kljub neenakosti želijo v neki točki poenotiti.

Predstavo je odigrala zelo udarna igralska zasedba: Radko Polič Rac, letošnji prejemnik Prešernove nagrade za življenjsko delo, je upodobil Wernerja Heisenberga. Petru Boštjančiču je bila dodeljena vloga Nielsona Bohra, Veroniki Drolc pa vloga Margrethe Bohr. Zanimivo je, da je mlajšega izmed fizikov odigral precej starejši Radko Polič.

Michael Frayn: KOPENHAGEN
84. sezona - 2006/2007
GLEDALIŠKI LIST
Drama SNG Maribor Str.82

Peter Boštjančič, Radko Polič,
Veronika Drolc

no ali teljstvo?

Razlog lahko iščemo v tem, da je bil Heisenberg med eksperimentiranjem jedrskega reaktorja izpostavljen sevanju, zaradi katerega je trpelo njegovo zdravje. Morda se je tudi zaradi tega očetovska figura Nielsona Bohra do Heisenberga na trenutek izgubila ali celo prekucnila na glavo. Seveda pa lahko slednje pripišemo tudi impozantnemu nastopu Radka Poliča. Vse tri vloge zahtevajo izjemno koncentracijo in medsebojno interakcijo, saj bi se v nasprotnem primeru tako zahtevna predstava zrušila kot hišica iz kart. Igralski zasedbi je uspelo predstavo prepojit s pravim sokom, tako da so bili v svoji ne-enovitosti nadvse enoviti in prepričljivi.

Za razliko od dramske predloge, ki je želela biti nedoločena, je bila režija zelo jasno zastavljena in čista. Mizanscena je bila zreducirana na minimum, saj so igralci večino časa presedeli vsak na svojem stolu, postavljeni v vodoravno vrsto obrnjeni proti občinstvu. Svoja mesta so zapustili le ob menjavi položajev na začetku vsake variacije spo-

minjanja, ob snidenju fizikov ali ko sta se Heisenberg in Bohr odpravila na sprehod razpravljat o novih spoznanjih, dognanjih, politiki in prijateljstvu na preizkušnji. Večji del izraznosti je temeljil na tonu govora in obrazni mimiki, kar je predstavi dalo še dodatno težo. Pri tem so bili igralcem v pomoč različni zvočni efekti, kot je zvok stopinj med sprehajanjem, letal, ki preletavajo nebo nad Kopenhagmom, predmeta, ki se razbije v ozadju, zvok sonde itd. Ob tem velja omeniti, da prestava ne premore posebnih efektov luči, kar je ni niti najmanj okrnilo, kvečjemu nasprotno. Scena je enostavna, a estetska. Z nekakšnim načrtom v ozadju in z občasnimi, ne povsem enournimi projekcijami je želela predvsem definirati čas dogajanja – drugo svetovno vojno.

Zdi se mi pravilno, da se okoli tako zahtevne in večplastne dramske predloge zberejo ljudje, ki so jo sposobni realizirati, kot se spodobi. Ekipi mariborskega Kopenhagna je to uspelo. Zaslužijo si vsa pozornost in grmeč aplavz.

A. Hrausky, J. Koželj, D. Prelovšek

Jože Plečnik

Cankarjeva založba, 2006

V knjigi, kjer se zdi, da se uresničuje njegova želja po brezčasni arhitekturi, lahko najdemo bogat življenjepis Jožeta Plečnika, kronologijo njegovih znanih del od Ljubljane preko Dunaja pa vse do Prage, pester izbor najpomembnejših stavb iz vseh obdobj njegovega ustvarjanja in bogato zbirko slik njegovih del. Monografija je izšla ob razglasitvi leta 2007 kot Plečnikovega leta in je prejela nagrado Strokovnega združenja založnikov in knjigotržcev Slovenije za izjemno raven oblikovanja slovenske knjige in nagrado na knjižnem sejmu 2006.

Janet Finch

Beli Oleander

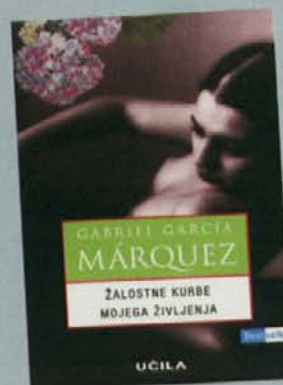
Založba Meander, 2003

Dvanajstletna Astrid Magnussen živi s svojo mamo Ingrid, sicer čudovito pesnico, ki z oleandrovimi listi zastrupi svojega ljubimca, ki jo je zapustil. Zato mora v dosmrtno ječo, medtem pa se mora Astrid naučiti preživeti v ameriških sirotišnicah. Beli oleander, kot metafora o prelepi, pa tudi strupeni zimzeleni rastlini, je le prisposoba za pripoved o materah in hčerah, odkrivanju seksualnosti in umetnosti, ki odrešuje.

Po omenjenem romanu je bil posnet film, vlogo matere Ingrid v njem pa je zaigrala Michelle Pfeiffer.

Gabriel García Márquez

Žalostne kurbe mojega življenja

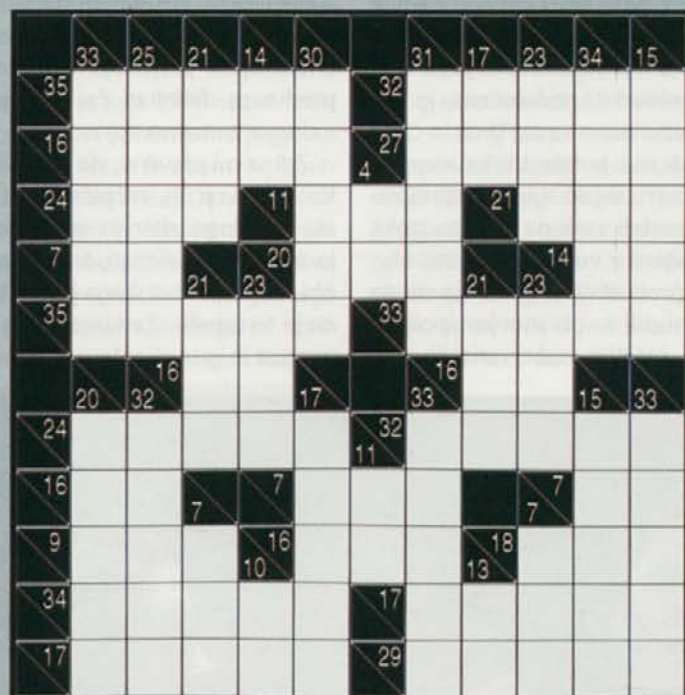
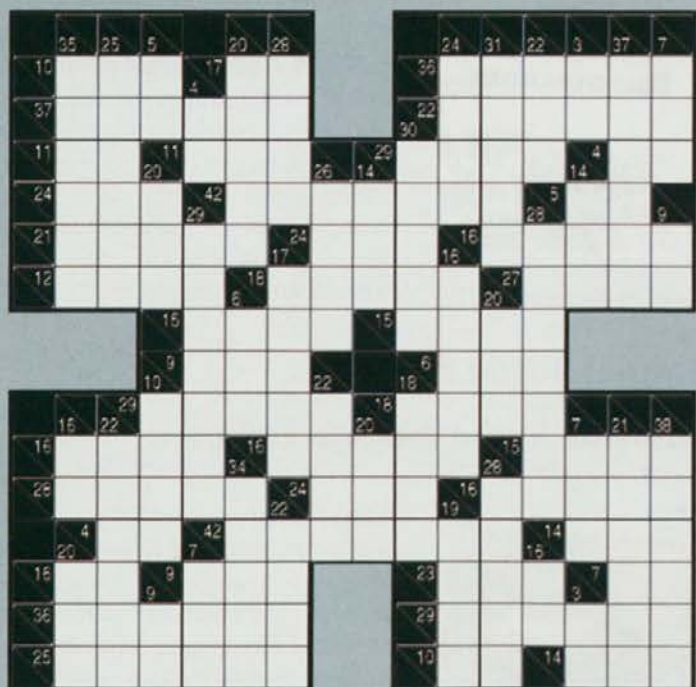
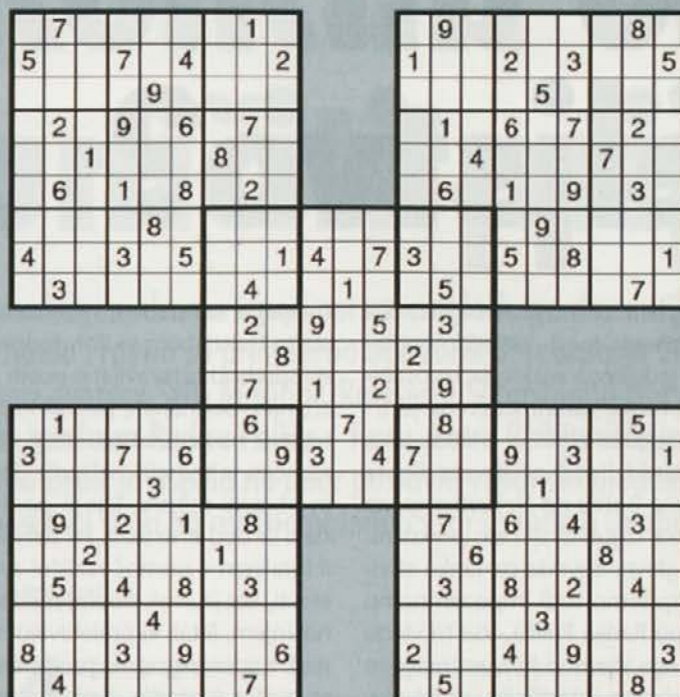
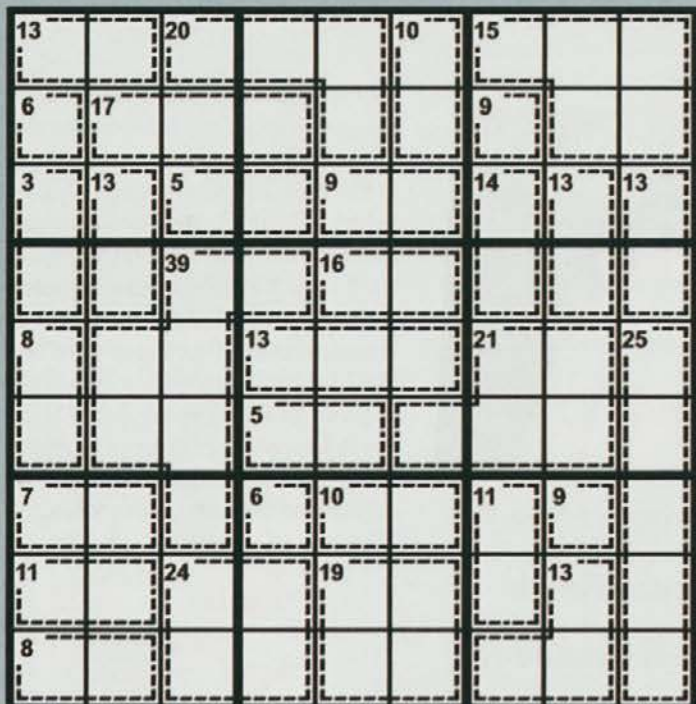

Učila, 2006

Kratek, komaj nekaj več kot sto strani dolg roman je izpoved stalnega obiskovalca predela rdečih luči, »grdega« novinarja, ki si pri devetdesetih zaželi spati z devico. Gabriel García Márquez je kolumbijski pisatelj, njegovo najuspešnejše delo, znameniti roman Sto let samote (1967), je bilo prodano v več kot 10 milijonov izvodih. Márquez je znova dokazal, da sodi med največje literate dvajsetega stoletja, če ne med največje v zgodovini svetovne literature sploh, leta 1982 pa je prejel tudi Nobelovo nagrado za literaturo.

V križanko naj bi vpisali števila, podobno kot besede pri navadni križanki v vsako polje po eno številko, in sicer tako, da opis števila navaja skupno vsoto števk tega števila. Naj spomnimo: skupna vsota števk je vsota vseh števk tega števila. Primer: 21 je skupna vsota števk števila 17364, kajti $1 + 7 + 3 + 6 + 4 = 21$. Poleg tega morate upoštevati še dvoje: prvič, 0 se ne sme pojaviti nikjer, drugič, znotraj števila se ne sme nobena številka ponoviti. Če je torej, tako kot pri zgornjem primeru, opis število 21, števili 17094 ali 27363 ne bi bili dovoljeni rešitvi, ker prvo vsebuje 0, pri drugem pa se dvakrat pojavi 3.

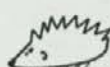
14. ČRKA V ABECEDI

123

X234

?

12X

12X4

12XX

123

E

12X

1XX4

XX34

6. ČRKA V ABECEDI

če te sreča zapusti, ne samevaj, najdi novo

čas ne tiktaka uri

brihtne tehnološke glave so za zaščito uporabile meglenke

pri ledenem aforizmu hitro postane vroče

zvezdam je mir silno dolgočasna reč

brezbriznost je bližnjica do uspeha, skuri pa še zadnje simpatije

megla se bo neopazno razblinila po zadnjem valu soočenja z novo realnostjo
pritoževanje je lahkotna zamenjava za učinkovitost

"prilagajamo se času," so rekli in dokazovali svojo bistrost na zdavnaj odkritih formulah

niti najboljša ura ne ustavi časa

na ravni cesti k uspehu so čustva spakirali med nepotrebno šaro

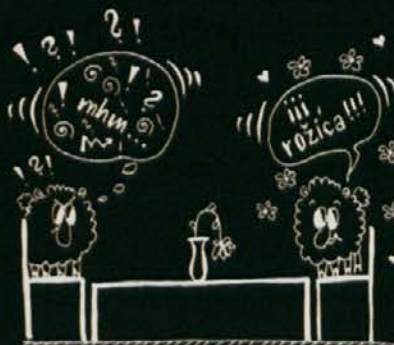
nj dobro posekati svojih korenin, raje dalj sveže vode

ovira je orodje za ne-mogoče

sanje so pozivljajoča kopel življenja

zagrenjenost in zadovoljstvo težko sedita za isto mizo

škodoželjnost je sladka grenčica neuspešnih

Referenca

izobraževalni servis

Jezikovni tečaji ⚡ Strokovna usposabljanja

Športni programi in zdravje ⚡ Izobraževanje za duhovno rast

Učenje in trg dela ⚡ Računalniško usposabljanje

NE ZAMUDI
07/49-02-400

www.referenca.eu
info@referenca.eu

Kavarna & klub Zvezda

Polet med Zvezde!

Brežice Černelčeva 3 8250 Brežice	Krško CKŽ 36 8270 Krško
--	--------------------------------------

Strežemo izvrstno kavo *illy*
Privoščite si najboljšo!

ŽURMAHER

Servis in storitve za mlade:

Turistični aranžmaji, vse vrste fotokopiranja, tiskanje, prodaja študentskih bonov, brezplačni dostop do interneta, nakup vstopnic za koncerte, mladinske izkaznice

Agencije PUNKT:

Krško CKŽ 37, Krško, 07/49-05-480
Brežice Černelčeva 3, Brežice, 07/49-66-116
Sevnica Trg svobode 1, Sevnica, 07/81-44-355

www.punkt-on.net

Univerzitetna knjižnica Maribor

P 6710/2, 2007

120700477,2

COBISS 0

GRUPNA ZIRREGGIO

www.reggio.si